ΟΡΦΕΥΣ ΚΑΙ ΕΥΡΥΔΙΚΗ

ΕΡΓΟΝ Λ. ΛΕΩΤΟ

# ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

**31 ΙΟΥΔΙΟΥ 1901**

*Ἀξιότιμε Κύριε Μιχαηλίδη,*

Μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος ἀναγινώσκων τὰ «Παναθήναια» ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν, ἐκφράζω ὑμῖν εἰλικρινῆ συγχαρητήρια διὰ τὴν ἵδρυσιν καὶ προϊοῦσαν ἐξάνθησιν τοῦ ὡραίου περιοδικοῦ. Ἄριστον διά τε τὴν ἐκλεκτὴν ὕλην, διὰ τὸν καλλιτεχνικὸν κόσμον καὶ διὰ τὴν ἑλληνοπρεπῆ γλῶσσαν, κατέκτησε δικαίως τὴν κοινὴν συμπάθειαν καὶ μαρτυρεῖ ὅτι ἡ πολυπαθὴς ἡμῶν φιλολογία, παρὰ τοὺς ποικίλους τριβόλους, οἵτινες ὑλομανοῦσιν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς, βαίνει οὐχ ἧττον πρὸς ἀσφαλῆ πρόοδον.

Ὡς ἐλάχιστον τῶν αἰσθημάτων τούτων τεκμήριον ἐπεθύμουν πρὸ πολλοῦ ἵνα πέμψω ὑμῖν συμφώνως πρὸς τὴν ὑμετέραν αἴτησιν, μικρὰν διὰ τὸ περιοδικὸν συμβολήν, ἀλλ' ἐκωλυόμην ὑπὸ ἄλλων ἐπειγουσῶν ἐργασιῶν, ὅτε ἀνέγνων ἐσχάτως ὅτι κατηρτίσθη παρ' ἡμῖν νέα ἐπιτροπὴ πρὸς παρασκευὴν τῆς ἐπικειμένης δευτέρας περιόδου τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων. Τοῦτο ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν μνήμην μου τὴν ἐποχὴν τῆς πρὸ πενταετίας τελέσεως αὐτῶν, ὅτε τοῦ Γερμανικοῦ ἀθλητισμοῦ, ὡς γνωστόν, ἐπέχοντος, εἶχε προβῆ ἡ Β. Πρεσβεία εἰς τὴν δέουσαν ἐνέργειαν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ. Καὶ δή, ἱδρύθη τότε ἑξηκοντάμελής ἐπιτροπή, ὑπὸ ὑψηλῶν ἐνταῦθα προσώπων προεδρευομένη, συνεκλήθησαν ἀλλεπάλληλοι λαϊκαὶ συνελεύσεις, διωργανώθησαν ἑορταί, καὶ διὰ ποικίλων δημοσιευμάτων ἐπεζητήθη ἡ συνδαύλισις τοῦ κοινοῦ ἐνδιαφέροντος, οὕτω δ' ἐπετεύχθη ἡ εἰς Ἑλλάδα κάθοδος τοῦ Γερμανικοῦ ἀγήματος, οὗ ἐν ἰδίως μέλος, ὁ πανδαὴς Σχοῦμαν, ἀφῆκεν ἀνεξιτήλους εἰς τὸν Ἀθηναϊκὸν δῆμον ἀναμνήσεις.

Συμφώνως δὲ πρὸς ταῦτα ἐνεργῶν, εἶχον δημοσιεύσει τότε εἰς τὸ Magazin für Literatur βραχεῖαν διατριβήν, ἥτις παρεῖχε δι' ὀλίγων γραμμῶν εἰκόνα τῶν ἀγώνων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν σύγχρονον Ἑλλάδα, ἀλλ' ἥτις, γραφεῖσα γερμανιστί, οὐδόλως παρ' ἡμῖν ἐγνώσθη, διὸ καὶ σκεφθεὶς ὅτι, καθ' ἣν στιγμὴν μεριμνῶμεν περὶ τῆς νέας τῶν ἀγώνων τελέσεως, ἡ διατριβὴ αὕτη προσκτᾶται ἄμεσόν τι ἐνδιαφέρον, καὶ ὡς ἐνθύμησις τοῦ παρελθόντος καὶ ὡς παρότρυνσις διὰ τὸ μέλλον, πέμπω ὑμῖν τὸ ἑλληνικὸν αὐτῆς κείμενον, καὶ καταλήγω τὰς πετῶντι καλάμῳ χαραχθείσας ταύτας λέξεις διατυπῶν τὴν ἑδραίαν ἐλπίδα ὅτι, μετὰ τὰς ἄχρι τοῦδε σπασμωδικὰς προσπαθείας, ἡ γονιμωτάτη ἰδέα τῆς ἐν Ἀθήναις τῶν διεθνῶν Ὀλυμπίων ἀναβιώσεως θέλει ἤδη ἀποκρυσταλλωθῆ εἰς εὐεργετικὸν καὶ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος ἐπάξιον ἐθνικὸν θεσμόν.

Μετὰ τῶν ἀκραιφνεστέρων αἰσθημάτων

*ὅλος ὑμέτερος,*

**ΚΛΕΩΝ ΡΑΓΚΑΒΗΣ**

*Βερολῖνον, τῇ 15/28 Ἰουνίου 1901.*

# ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟ ΠΑΛΑΙ ΚΑΙ ΝΥΝ

*Ὥς ἀνδρῶν γενεὴ ἡ μὲν φύει ἡ δ' ἀπολήγει.*
*Ἰλιάς Ζ. 149.*

## Α'

Ἐὰν στρέψωμεν τὰ βλέμματα πρὸς τὴν προϊστορικὴν Ἑλλάδα, ὁρῶμεν περίεργον θέαμα. Τὸ στενὸν ἔδαφος, ἐφ' οὗ ἀσφυκτιᾷ τὸ σημερινὸν Ἑλληνικὸν Κράτος, ἤρκει τότε διὰ πληθὺν ὅλην ἀνεξαρτήτων βασιλείων. Μία κοιλὰς καλλιεργουμένη διὰ τοῦ ξυλίνου ἀρότρου τοῦ Ἡσιόδου, ἀπετέλει συνήθως τὴν ἔκτασιν αὐτῶν, ὡς σύνορα ἐθεώρουν τοὺς περικλείοντας αὐτὴν θυμοσπάρτους λόφους, καὶ τῶν βασιλείων αἱ πρωτεύουσαι οὐδὲν ἦσαν ἢ μεγάλα χωρία, ὧν τὰς καλύβας, εἰς τοὺς πρόποδας ὀχυρᾶς τινος ἄκρας διεσπαρμένας, μόλις ἀκόμη διέσχιζον, ἐνιαχοῦ ἀναφαινόμενοι, οἱ πρῶτοι Δωρικοὶ κίονες τῶν μελλόντων ναῶν, τῶν στοῶν, τῶν θεάτρων, τῶν βαλανείων.

Τοιαῦτα ἔθνη ἐφαίνοντο προωρισμένα διὰ τὸν εἰδυλλιακὸν βίον τῶν βοσκῶν τοῦ Θεοκρίτου, καὶ ὅμως, φεῦ, μίαν κυρίως εἶχον ἀσχολίαν, τὸν ἀέναον κατ' ἀλλήλων πόλεμον. Διαρκῶς ἐξεστράτευον στρατοὶ ἐξ ἑκατοντάδων τινῶν μαχητῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς κοιλάδος εἰς τὴν ἑτέραν, τὰ λήϊα ἐκαίοντο, τὰ χωρία ἐπορθοῦντο, καὶ τὸ αὐχμηρὸν ἔδαφος, ὅπερ ἐλησμόνουν οἱ σπάνιοι ὄμβροι τοῦ ἐξαισίως γλαυκοῦ οὐρανοῦ, ἀφειδῶς ἐπότιζε τὸ κοχλάζον αἷμα τῆς ἀδελφοκτόνου πάλης.

Ἀλλ' οἱ χρόνοι οὗτοι παρῆλθον καὶ ἀνέτειλεν ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἡ Ἀσία, γεγηρακυῖα πλέον, ἤκουσε περὶ τῆς ἀκμῆς τῆς ἐξανθούσης Ἑλλάδος, καὶ ἀθροίσασα τὰς νωχελεῖς αὐτῆς στρατιάς, ἐπεφάνη ὡς ἀπειλητικὸς ἐκ τοῦ βορρᾶ κλύδων. Τότε, ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ κινδύνου, συνησθάνθησαν πρὸς στιγμὴν οἱ Ἕλληνες ὅτι ἀποτελοῦσιν ἓν ἔθνος, οἱ Θηβαῖοι ἐτάχθησαν παρὰ τοὺς Ἀθηναίους, οἱ Κορίνθιοι παρὰ τοὺς Σπαρτιάτας, καὶ εἶδεν ὁ ἀρχαῖος κόσμος κατάπληκτος τὸν μυριόνεκρον τύμβον τοῦ Μαραθῶνος σωρευόμενον ἐπὶ τῶν λειψάνων τῆς πομπώδους στρατιᾶς τοῦ Δαρείου, εἶδε μετ' ὀλίγον τὸ ἠρέμα φλοισβοῦν τῆς Σαλαμῖνος κῦμα παραφέρον τὰ καθημαγμένα κατάγματα τῶν βαρβαρικῶν τριηρῶν.

Ἡ Ἑλλὰς ἐσώθη, ἀλλ' οὐδαμῶς ἐσυνετίσθη, καὶ μόλις κατέπαυσαν αἱ ξέναι ἐπιδρομαί, ἤρχισεν αὖθις ἡ ἀνένδοτος ἐπιτόπιος διαμάχη. Τὰ πράγματα εἶχον ἐν τούτοις μεταβάλει ὄψιν. Δύο ἐκ τῶν προτέρων μικρῶν πολιτειῶν, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη, εἶχον περιέλθει εἰς ἀδόκητον ἀκμήν, καὶ αὗται, συσπειροῦσαι περὶ αὐτὰς τὰς λοιπάς, καὶ διαρκῶς τοὺς συμμάχους μεταλλάσσουσαι, εἶχον ἐπιτεθῆ λυσσωδῶς κατ' ἀλλήλων. Καὶ προέκυψεν οὕτως ὁ ἀπαίσιος ἐκεῖνος Πελοποννησιακὸς πόλεμος, οὗ τὰς ποικίλας τύχας περιέγραψαν ἡμῖν ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Ξενοφῶν, καὶ ὅστις ἐπεσφράγισε τῆς κλασικῆς Ἑλλάδος τὸν ὄλεθρον. Πράγματι δὲ μετὰ μικρὸν ἀνεσκάπτοντο τὰ μακρὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν αὐλῶν τοῦ Λυσάνδρου, ὀλίγον ἀργότερον στρατιὰ Μεσσηνίων διήρχετο διὰ τῆς ἀγορᾶς τῆς Σπάρτης, ἧς ἄλλοτε οἱ ἐχθροὶ οὐδὲ μακρόθεν εἶχον ἴδει πρὸς οὐρανὸν ἀναθρώσκοντα τὸν καπνόν, καὶ ὅτε, μετά τινα ἔτη, ἐπεφάνη ὁ Φίλιππος εἰς Χαιρώνειαν, ἡ διαρκῶς διὰ τοσούτων πληγῶν αἱμάσσουσα Ἑλλὰς μόλις εἶχε πλέον τὴν δύναμιν ὅπως κρατήσῃ τὸ φάσγανον.

Τότε δ' ἀπεδείχθη τί ἠδύνατο συνηνωμένον τὸ θαυμάσιον τοῦτο ἔθνος. Εἰς τὸν Μακεδονικὸν ζυγὸν εἰθίσθη εὐχερῶς, ἅτε μὴ ξενικόν, καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος διήρχετο τὸν Ἑλλήσποντον, ὡς ἡγέτης τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπως ἀποδώσῃ τοῖς Πέρσαις τὴν ἐπίσκεψιν αὐτῶν κατ' οἶκον. Τὰ ἐπακόλουθα γεγονότα εἰσὶ τοσοῦτον ἐξαίσια ὥστε, διατρέχων τις τὰς σελίδας τοῦ Ἀρριανοῦ, νομίζει ὅτι παρίσταται εἰς ἀπίστευτον φαντασμαγορίαν. Τρία γοργόπτερα ἔτη διήρκεσεν αὕτη, καταλαβόντα εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας τὴν σημασίαν αἰώνων, καὶ οἱ σεσαθρωμένοι τῆς Ἀσίας θρόνοι κατέρρευσαν πρὸ τοῦ ραγδαίου δορικτήτορος, μεθ' ὃ ἀνευρίσκομεν αὐτὸν αἴφνης καταπλέοντα μετὰ τῶν μαχητῶν αὐτοῦ τὸν Ἰνδόν, πέμποντα τὸν στόλον ἐκεῖθεν διὰ τοῦ ἀγνώστου ὠκεανοῦ καὶ τοῦ Εὐφράτου εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διὰ ξηρᾶς ἐπανακάμπτοντα τὸν ἴδιον εἰς τὴν λαμπρὰν ἐκείνην πρωτεύουσαν, ἔνθα ὀλίγον ἀργότερον ὁρῶμεν αὐτὸν θνήσκοντα εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς θυγατρὸς τοῦ Δαρείου Ρωξάνης, ἐνῷ πέριξ αὐτοῦ ἔρρεεν εἰσέτι



ξηρὸς ὁ ἀνθοσμίας, καὶ λιγυρῶς ἤχουν αἱ βάρβιτοι τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ εὐωχίας.

Ἀλλ' ἡ τεραστία αὕτη ἔντασις τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων εἶχεν ἐξαντλήσει πᾶσαν ἰκμάδα ἐκ τῶν φλεβῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἰς τὰ ὦτα ἡμῶν ἠχοῦσιν ἔτι ἓν ἢ δύο κλεινὰ ὀνόματα. Ὁ Ἄρατος, ὁ Φιλοποίμην, ἀποκληθεὶς ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων, δράττουσι καὶ αὖθις τὸ ἡμίθραυστον ξίφος, ἀλλ' ἡ προσπάθεια ἦν ἀπεγνωσμένη, καὶ ταχέως ἀκούομεν τὸν βαρὺν γδοῦπον τῶν διερχομένων ῥωμαϊκῶν λεγεώνων, τὰς ὠργὰς τῶν Βανδάλων τοῦ Τίτου, ἀνασκαπτόντων τὰ περίπυστα τῆς Κορίνθου τεμένη, καὶ διαλυθέντος εἶτα τοῦ ζοφεροῦ νέφους, ἐκεῖ ὅπου ἤστραπτεν ἐν ἐκπάγλῳ καλλονῇ ἡ Ἑλλάς, ἐκεῖ ὅπου ἀνέλαμψαν ἐν τῷ ὑψίστῳ αὐτῶν τύπῳ πάντα τῆς ἀνθρωπότητος τὰ ἰδεώδη, εὑρίσκομεν ἁπλῆν ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν, στένουσαν ὑπὸ τὴν σιδηρᾶν παλάμην ἀξέστου Πραίτωρος.

Τὸ θλιβερὸν τοῦτο τέλος, συνέπειαν ἀναπόδραστον τῶν ἀπαύστων διαπληκτισμῶν, εἶχον προϊδεῖ οἱ μεγάλοι τοῦ παρελθόντος νόες, καὶ διὰ τοῦτο ἐνωρὶς ἀπεπειράθησαν σωτηρίαν ἀντίδρασιν, ὡς λυσιτελέστερον πρὸς τοῦτο μέσον θεωρήσαντες ὀρθότατα τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας, καθ' οὓς ἱερὰ ἐκηρύσσετο ἀνακωχή, ἀνηρτῶντο τὰ δόρατα παρὰ τὴν ἑστίαν, καὶ οἱ χθὲς ἔτι ἀμείλικτοι πολέμιοι προσήρχοντο, ὡς ἐστεφανωμένοι θεωροί, ὅπως ἀμιλληθῶσιν, ἐπὶ πεδίου ἀσυγκρίτως εὐγενεστέρου, εἰς ἀγῶνας τῆς ἀνδρικῆς ῥώμης καὶ δεξιότητος, οὓς ἀντήμειβεν, ἆθλον τιμαλφές, ὁ εἰρηνικὸς πτόρθος τῆς ἐλαίας.

Ἐκ τῶν ἀγώνων τούτων οἱ περικλεέστεροι ὑπῆρξαν οἱ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἡρακλέους ἐν Ὀλυμπίᾳ τῆς Ἤλιδος, εἰς τιμὴν τοῦ Διὸς καὶ πατρὸς αὐτοῦ ἱδρυθέντες καὶ ἀνανεωθέντες ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς χώρας ἐκείνης Ἰφίτου τῷ 776, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἤρχισε καὶ ἡ ἀρίθμησις τῶν τετραετῶν Ὀλυμπιάδων. Πεζότερος ὁ Στράβων, ἀποδίδει εἰς τὸν Ἴφιτον αὐτὴν τὴν ἵδρυσιν, ἀλλ' ὁπωσδήποτε οἱ ἀγῶνες οὗτοι, οἵτινες ἐτελοῦντο κατὰ τὴν 11 ἑκατομβαιῶνος, τοῦ πρώτου τούτου μηνὸς τῶν Ἀθηναίων (Ἰούλιος καὶ Αὔγουστος), καὶ διήρκουν πέντε ἡμέρας, ταχέως ἀπέβησαν περίπυστοι. Ἐκ πάντων τῶν σημείων τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου συνέρρεον εἰς αὐτοὺς οἱ διασημότεροι τῆς ἐποχῆς ἀθληταί, οἱ δρομεῖς, οἱ δισκοβόλοι, οἱ παλαισταί, οἱ ἀκοντισταί, οἱ ἁρματηλάται, καὶ μετ' αὐτῶν ἀθρόοι τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν φυλῶν οἱ κορυφαῖοι κομίζοντες ἄφθονον πρὸς ἐξωράϊσιν τῶν ἀγώνων χρῆμα. Οὕτω δὲ ταχέως μετέβαλον ὄψιν αἱ διανθεῖς τοῦ Ἀλφειοῦ ὄχθαι, λαμπροὶ ναοί, καὶ κόσμος ὅλος ἀγαλμάτων τῶν θεῶν, τῶν ἡρώων, τῶν νικητῶν, ἐκάλυψαν τὴν μικρὰν κοιλάδα, ἣν ἐπέστεφε τὸ ἱερὸν ἄλσος τῆς Ἄλτεως, καί, προϊόντος τοῦ χρόνου, εἰς τὰ θαύματα ταῦτα προσετέθη τὸ πάντων ἐξαισιώτερον, ὁ σηκὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς μετὰ τοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος τοῦ Φειδίου.

Ἐπετρέπετο δὲ ἡ εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους συμμετοχὴ μόνον εἰς τοὺς γνησίους Ἕλληνας, καὶ δὴ τοὺς ἐλευθέρους, οὕτως ὥστε ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Περδίκκας ἔτυχε τῆς πρὸς τοῦτο ἀδείας μόνον ἀφοῦ ἀπέδειξεν, ὅτι κατήγετο ἐκ τῶν Δυναστῶν τοῦ Ἄργους. Ἐν ᾧ δ' ἐν τοῖς ποιητικοῖς καὶ μουσικοῖς ἀγῶσιν, οἷοι ἦσαν κατ' ἀρχὰς τὰ Ἴσθμια, τὰ Νέμεα καὶ τὰ Πύθια, ἐπετρέπετο ἡ συμμετοχὴ τῶν γυναικῶν, ἐνίκησε δ' ἐν Ἰσθμίοις, κατὰ τὸν Πλούταρχον, ἡ ἐξ Ἐρυθραίας ποιήτρια Ἀριστομάχη, αὐστηρῶς ἀπεκλείοντο αὗται ἐκ τῶν Ὀλυμπιακῶν, εἰς οὓς μόνον τοὺς ἵππους αὐτῶν ἔπεμπον. Οὕτως ἐνίκησαν οἱ ἵπποι τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀγησιλάου Κυνίσκας, καὶ αὕτη ἐστέφθη. Ἀπηγορεύετο δὲ προσέτι καὶ αὐτὴ ἡ ἐμφάνισις τῶν γυναικῶν ἐν τῷ ἱερῷ περιβόλῳ. Τὸν νόμον τοῦτον παρεβίασε μία μόνη, ἡ Φερενίκη, θυγάτηρ τοῦ Ροδίου παλαιστοῦ Διαγόρα, ἕλκοντος τὸ γένος ἐκ τῶν Ἡρακλειδῶν. Αὕτη, ὑπὸ ἀκαθέκτου περιεργείας ὠθουμένη, καὶ ἀνδρικὴν στολὴν διδασκάλου τῆς γυμναστικῆς περιβληθεῖσα, εἰσέδυ εἰς τὸ στάδιον καθ' ἣν στιγμὴν ἠγωνίζετο ὁ υἱὸς αὐτῆς, ἀλλὰ μικροῦ δεῖν ἔπιπτε θῦμα τῆς μητρικῆς στοργῆς. Ὁ υἱὸς ἀνακηρύττεται νικητής, ἡ Φερενίκη, τὰ πάντα λησμονοῦσα, σπεύδει ὅπως ἐναγκαλισθῇ αὐτόν, ὁ ἀνδρικὸς χιτὼν καταπίπτει, καὶ φωράται τὸ τέχνασμα· ὁ λαὸς ἀναβοᾷ· τότε κατὰ τῆς ἱεροσυλίας, καὶ ζητεῖ τὸν θάνατον τῆς τολμηρᾶς γυναικός, ἣν μόνην σώζει ἡ ἐκ θεῶν καταγωγή. Ἐπεβλήθη ὅμως ἔκτοτε καὶ εἰς τοὺς διδασκάλους τῆς γυμναστικῆς ἵνα εἰσέρχωνται εἰς τὸ στάδιον γυμνοί, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης νέας ἀπάτης.

Συνέρρεον δὲ οἱ ἀθληταὶ εἰς τὴν Ὀλυμπίαν πολὺ πρὸ τῶν ἀγώνων ἵνα διαιρεθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἑλλανοδικῶν, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας καὶ ἱκανότητος αὐτῶν, εἰς διαφόρους κατηγορίας, βαθμηδὸν κατέφθανον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων, καὶ τὸ ἄπειρον τῶν προσκυνητῶν πλῆθος, τὴν προτεραίαν δὲ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἀγώνων προσήγοντο μετ' ἐξόχου πομπῆς αἱ θυσίαι εἰς τοὺς θεούς, μεθ' ὃ προσήρχοντο οἱ ἀθληταὶ καὶ παρεῖχον τοὺς νενομισμένους ὅρκους, ὅτι ἐπετέλεσαν τὰ προσήκοντα καὶ ἤθελον ἀγωνισθῆ εὐψύχως

καὶ ἀπονήρως. Τὴν δ' ἑπομένην ἡμέραν, μόλις ἐχρύσου τὰς ἀκρωρείας ἡ ροδοδάκτυλος ἠώς, τὸ ποικιλόμορφον ἐκεῖνο πλῆθος κατέκλυζε τὸ στάδιον, ἀνυπομόνως ἀναμένον τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἐπισήμου πομπῆς, ἥτις κατέφθανεν ἐπὶ τέλους, ἡγουμένου τοῦ κήρυκος, ὅστις ἐβόα τὸ «—ἡσυχίαν εἶναι καὶ εὐκοσμίαν» — καὶ τοῦ ἀγωνοθέτου, ὅστις, ἐστεφανωμένος, ἐκράτει ράβδον ἀνὰ χεῖρας. Μετὰ τούτους δὲ εἵποντο οἱ Ἑλλανοδίκαι στεφανηφόροι ἐπίσης, ὁ ἀλυτάρχης μετὰ τῶν ἀλυτῶν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἐν τέλει, οἵτινες κατελάμβανον τὰς δι' αὐτοὺς ὡρισμένας θέσεις.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διήρκουν οἱ ἀγῶνες οὗτοι, ὧν παραλείπομεν τὰς λεπτομερείας, μίαν μόνην ἡμέραν, ἀλλ' αὕτη ταχέως ἀπέβη ἀνεπαρκής, κατὰ δὲ τὸ 472 π. Χ. παραταθέντων τοῦ δρόμου καὶ πεντάθλου μέχρι βαθείας νυκτός, ἀπέβη πλέον πενταήμερος ἡ διάρκεια.

Ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ἀθλημάτων, ἀνεκηρύσσετο τὸ ὄνομα καὶ ἡ πατρὶς τοῦ Ὀλυμπιονίκου, εὐφημοῦντος τοῦ πλήθους, μεθ' ὅ, προσερχόμενος οὗτος τῷ βασιλεῖ, ἐλάμβανε τὸ ἐπίζηλον γέρας, θαλλὸν ἐλαίας ἢ δάφνης. Μόλις δ' ἐξελθὼν τοῦ σταδίου, ἀνηρπάζετο ὑπὸ τῶν οἰκείων καὶ συμπολιτῶν, οἵτινες ἐν θριάμβῳ, καὶ τὴν ἄφθιτον αὐτοῦ δόξαν πομπωδῶς ὑμνοῦντες, ἦγον αὐτὸν μέχρι τῆς γενετείρας πόλεως, εἰς ἣν εἰσήρχετο διὰ ῥήγματος τῶν τειχῶν, διότι, κατὰ τὸν Πλούταρχον, πόλις, γεννήσασα Ὀλυμπιονίκας, οὐδεμίαν εἶχεν ἀνάγκην ἐπάλξεων, μετέβαινε δ' ἐκεῖθεν ἐπὶ λευκοῦ τεθρίππου εἰς τὸν ναὸν τῆς πολιούχου θεότητος, ἔνθα ἐψάλλοντο τὰ ἐπινίκια.

Τοιοῦτοι ἐν ὀλιγίστοις οἱ περίπυστοι οὗτοι ἀγῶνες, ἀλλ' ἂν πάντες ἐσέβοντο τὴν κατ' αὐτοὺς ἀνακηρυσσομένην ἱερὰν εἰρήνην, πρὶν ἢ ἀκόμη μαρανθῶσιν οἱ τοῖς θεοῖς καθοσιωθέντες στέφανοι, ἦχεν καὶ αὖθις ἡ ἀπαισία τῶν ὅπλων κλαγγή, καὶ πανταχοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἐξερρήγνυντο μετὰ νέας μανίας οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοί.

Διὰ τοῦτο, καίτοι ἀναμφιλέκτως συντελέσαντες εἰς τὴν δι' ἀλληλεπιδράσεως ἐξημέρωσιν τοῦ ὅλου ἔθνους, οὐδαμῶς ἀφ' ἑτέρου παρεκώλυσαν οἱ ἀγῶνες τὰς θεσφάτους αὐτοῦ τύχας, καὶ συνεξέλιπον μετ' αὐτοῦ. Ἀνετράπησαν δὲ τότε ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τοῦ χρόνου τὰ σεπτὰ τῶν θεῶν ἀγάλματα, κατέρρευσαν εἰς κόνιν οἱ θεσπέσιοι σηκοὶ τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, ἀνεσκάφησαν τὸ στάδιον, αἱ στοαὶ καὶ τὰ βαλανεῖα, καὶ ἡ βαθεῖα τῶν αἰώνων τέφρα, σωρευθεῖσα λεληθότως, ἀπέκρυψε μετ' οὐ πολὺ πάντα τὸν ἱερὸν χῶρον. Ἡ Ἑλλὰς οὐδὲν ἦν πλέον ἢ ἀνάμνησις, διατηρουμένη εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῶν σοφῶν, καὶ εἰς τὰς γεραρὰς τῆς Ἄλτεως δρῦς ἔκραζεν ἀπαισίως περὶ μέσας νύκτας ὁ νυκτοπλάνος ὦτος.

## Β΄

Οὕτω παρῆλθον δισχίλια ἔτη, εἴκοσι μακροὶ αἰῶνες ποικίλης δράσεως διὰ τοὺς ζῶντας λαούς, στιγμὴ βραχεῖα διὰ τοὺς εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς αἰωνιότητος ὑπνοῦντας. Ἀλλ' ὁ ὕπνος διαφέρει τοῦ θανάτου, καὶ τὰ εὐγενῆ σπέρματα, τὰ εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀρούρας ἐγκαταλειφθέντα, διετήρουν εἰσέτι πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἰκμάδα. Ὅτε δ' ἐπὶ τέλους ἔφθασεν ἡ ὥρα, καθ' ἣν ἡ αὔρα τῆς ἐλευθερίας, διαπνεύσασα τὴν Εὐρώπην, ἀνέζυμωσεν αὐτήν, μετὰ μακροὺς σπαραγμούς, εἰς νέον κόσμον, τότε εἶδεν ἡ οἰκουμένη ἄπορος συγκλονουμένην καὶ αὖθις τὴν λησμονηθεῖσαν ἐκείνην παρὰ τὸ Αἰγαῖον γῆν, ἔνθα εἶχον συγχρωτισθῆ ἄλλοτε οἱ ἄνθρωποι μετὰ τῶν θεῶν, εἶδε λαὸν εἰλώτων, ἀφ' οὗ ὑπέστη πάσας τὰς ἀλγηδόνας μακραίωνος δουλείας, χαλκεύοντα αἰῶνης ἐκ τῶν ἀλύσεων αὐτοῦ ὅπλα, καὶ ἐπιτιθέμενον κατὰ τῶν τυράννων. Καὶ κατῆλθον τότε ἐκ τῶν ὀρέων οἱ ἀτρόμητοι ἁρματωλοί, καὶ συνετάχθησαν τὰ ἐμπορικὰ βρίκια εἰς στόλους, καὶ μετετράπησαν αἱ λέμβοι εἰς πυρπολικά, καὶ διήρκεσεν ἑπτὰ ὅλα ἔτη ἡ ἄνισος αὕτη πάλη τοῦ Δαυὶδ πρὸς τὸν Γολιάθ. Καὶ εἶδεν ὁ κόσμος ἐνεὸς τὰς ἀγερώχους στρατιὰς κραταιᾶς αὐτοκρατορίας τρεπομένας ὑπὸ τῶν στιφῶν τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη, εἶδε στόλους πλησιστίους φεύγοντας πρὸ τῶν λέμβων τοῦ Μιαούλη, εἶδε τὸν δαυλὸν τοῦ Κανάρη ἀνατινάσσοντα ναυαρχίδας, καὶ σχεδὸν ἄκων ψιθυρίσας «—εἰσὶν ἄξιοι τῶν προγόνων» — ἐδώρησε τὴν ἐλευθερίαν εἰς μικρὸν μέρος τοῦ νεκραναστάντος γένους.

Ἀλλὰ τὰς πνοὰς τῆς ζειδώρου αὔρας εἶχον αἰσθανθῆ καὶ οἱ θεοὶ τῆς Ὀλυμπίας εἰς τοὺς τάφους αὐτῶν, καὶ ἀνέμενον πλέον ἀνυπόμονοι τῆς παλινορθώσεως τὴν στιγμήν· οὐδὲ ἤργησεν αὕτη ἀνατέλλουσα. Μέγας σοφός, ὁ Κούρτιος, τοῦτο εἶχεν ἀνέκαθεν τὸ διακαὲς ὄναρ, καὶ ταχθεὶς ὑπὸ τῆς μοίρας διδάσκαλος κραταιοῦ πρίγκηπος ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς σεπτοὺς αὐτοῦ γονεῖς τὸν ἔρωτα διὰ τὴν κλασικὴν Ἑλλάδα, μετὰ τοῦ πόθου ὅπως διὰ περιφανοῦς τινος ἔργου διατρανώσωσι τὸ φίλτρον τοῦτο.

Οὕτω δὲ μίαν πρωίαν, ἀφ' οὗ ἔθηκεν ἡ θεία χεὶρ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα ἐπὶ τῆς ξανθῆς τῆς Γερμανίας κεφαλῆς, ἠκούσθη παρὰ τὸν Ἀλφειὸν ὁ δοῦπος τῆς ἀξίνης, καὶ στρατιὰ



ὁλόκληρος ἐργατῶν, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Κουρτίου καὶ τοῦ Dörpfeld, ἤρχισεν ἀνασκάπτουσα τὴν προαιώνιον τέφραν. Καὶ προέκυψαν αὖθις ἐκ τοῦ ἐδάφους τὰ κλεινὰ τεμένη, σωρὸς πλέον μαρμαρίνων συντριμμάτων, καὶ ἀνέστη ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους, καταυγάσας τὴν πέριξ φύσιν διὰ τοῦ θεσπεσίου αὐτοῦ μειδιάματος, καὶ ἡ Νίκη τοῦ Παιωνίου ἤνοιξεν εὐρείας τὰς ἀκηράτους πτέρυγας πρὸς τὸν ἐλεύθερον τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος οὐρανόν.

Ἅπαξ δὲ ἀναφανείσης τῆς Ὀλυμπίας, ἣν καταφανῶς πλέον προσεχὴς καὶ τῶν ἀγώνων ἡ ἀναβίωσις. Οἱ σοφοὶ τῆς ἀρχαιότητος, ὁρῶντες τὴν ποικίλην ἀθλιότητα τὴν λυμαινομένην τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ τὸν ἀδηφάγον τοῦ πολέμου Μολὸχ διαρκῶς σπαράσσοντα τὰς σάρκας αὐτοῦ, ἐφαντάζοντο ἐπικειμένην τὴν ἄνοιξιν τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος, καθ' ὃν οἱ διάφοροι λαοί, ἀδελφοὶ πλέον, μίαν μόνην ἤθελον γνωρίζει εὐγενῆ ἅμιλλαν, τὴν ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ Θεοῦ διεξαγομένην.

Ἀλλὰ παρῆλθον δισχίλια ἔτη, καὶ ἀπεδείχθη τότε τὸ φροῦδον τῆς κενῆς ταύτης μακαρίας. Διαλυθέντος τοῦ μεσαιωνικοῦ ζόφου, νέος ἐξήνθησε θαυμάσιος πολιτισμός, ὁ ἄνθρωπος ἐξέμαθε τὴν γλῶσσαν, εἰς ἣν ἐγράφη τὸ βιβλίον τοῦ σύμπαντος, καθώρισε τοὺς ἀσαλεύτους αὐτοῦ νόμους, διέγραψε τὴν φορὰν τῶν ἀστέρων, καὶ προσέζευξε τὸν κεραυνὸν καὶ τὴν ἀστραπὴν εἰς τὸ θριαμβικὸν αὐτοῦ ἅρμα, ὡς ποτε ὁ Φαέθων τοὺς πυρίπνους ἵππους τοῦ Ἀπόλλωνος. Ναί, πάντα ταῦτα ἐποίησε, καὶ ὅμως ἀπέμεινε καὶ τότε τὸ αἱμοχαρὲς θηρίον τοῦ παρελθόντος, καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἵστανται πάνοπλοι ἐν Εὐρώπῃ δέκα ἑκατομμύρια ἀνδρῶν, μεμορφωμένων καὶ χριστιανῶν, ἓν μόνον ἀναμενόντων νεῦμα ὅπως σπαράξωσιν ἀλλήλους, δίκην τίγρεων, ἀνασκάψωσι τὰς πόλεις, πυρπολήσωσι τὰ χωρία, καὶ σπείρωσιν εἰς τοὺς ἀνθοῦντας ἀγροὺς μυριάδας πτωμάτων.

Οὐδὲν ἄπορον ἑπομένως ἂν αἱ αὐταὶ φιλάνθρωποι ἰδέαι, αἱ τὴν ἵδρυσιν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων ἐμπνεύσασαι, κέκτηνται καὶ σήμερον ἐνθουσιώδεις θιασώτας, ἂν ἀπεφάσισαν οὗτοι τῶν περικλεῶν ἀγώνων τὴν ἀναβίωσιν, ὑπὸ μορφὴν σύμφωνον πρὸς τὴν ἐποχήν. Ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς ἦν ὁ αὐτός, ἡ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ ἐδάφους τῶν ἀθλητικῶν ἀσκήσεων συγχρώτισις καὶ ἀδελφωσις τῶν λαῶν, ἀλλ' ὑπὸ τὸ ἀσυγκρίτως εὐρύτερον πρόγραμμα τῶν νεωτέρων χρόνων, καθόσον οὐδαμῶς πλέον ἐπρόκειτο περὶ μόνων τῶν ἰθαγενῶν φύλων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀλλὰ περὶ τῶν κραταιῶν λαῶν τῆς γνωστῆς οἰκουμένης.

Τὴν ἰδέαν, μόλις διαλαληθεῖσαν, ἐχαιρέτισαν τότε μετ' εὐφροσύνης πάντες οἱ ἀληθεῖς τῆς ἀνθρωπότητος φίλοι, καὶ τῆς εἰρήνης λάτρεις, ὁμοφώνως δ' ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ τιμὴ τῆς τελέσεως τῶν πρώτων διεθνῶν Ὀλυμπίων ἐπαφεθῇ εἰς τὴν σύγχρονον Ἑλλάδα, τὴν ἀπόγονον καὶ κληρονόμον τοῦ προγονικοῦ κλέους. Τὸ μικρὸν Βασίλειον κατελήφθη ὑπὸ ἀγαλλιάσεως ἐπὶ τῇ ὑπερόχῳ διακρίσει, ἧς κατενόει τὴν ὑψηλὴν σημασίαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ δέους συνάμα ἐπὶ τῇ βαρείᾳ εὐθύνῃ. Ἀποτελοῦν κλάσμα μόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, ἀποδοθὲν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ στενῶς συνδεδεμένον πρὸς τοὺς εἰσέτι ὑποδούλους ἀδελφούς, συνησθάνετο μυχιαίτατα πᾶν τὸ συνταράσσον αὐτοὺς καὶ εἶχεν ὑποστῆ βαρυτάτας θυσίας ὑπὲρ τῶν λιμωττόντων γυναικοπαίδων, ἅπερ κατὰ τὰς παροδικὰς ἐξεγέρσεις τῶν ἀλυτρώτων ἐπαρχιῶν καταφεύγουσιν ἐπὶ τοῦ φιλοξένου αὐτοῦ ἐδάφους· συνέπεια δὲ τούτου ἦν ἡ ἔλλειψις τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἀνάληψιν τοῦ εὐγενοῦς ἀλλὰ καὶ πολυδαπάνου ἐγχειρήματος, ὅτε καὶ πάλιν ἀνέλαμψεν ἐν τῇ φωτεινῇ αὐτῆς αἴγλῃ ἡ ἰδιωτικὴ φιλοπατρία τῶν ὁμογενῶν, ἡ οὐδέποτε εἰς τοιαύτας ἐπικλήσεις κωφεύουσα.

Τίνες οἱ ὁμογενεῖς οὗτοι γνωρίζει πᾶς ὁ ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἀθήνας καὶ θαυμάσας τὰ ἐν αὐταῖς περικαλλέστατα κτίρια. Ἔμποροι καὶ Τραπεζῖται, ἐγκαταστάντες πανταχοῦ ὅπου ἔστησε τὸ ἐμπορεῖον αὐτοῦ ὁ κερδῷος Ἑρμῆς, τάχιστα μεταξὺ τῶν ἐγχωρίων διὰ τῆς ἄκρας αὐτῶν νοημοσύνης καὶ φιλεργίας διακριθέντες, ἤθροισαν περιουσίας κολοσσιαίας, καὶ ἵδρυσαν οἴκους κραταιούς, ἀλλ' ἐν τῇ ἀπαύστῳ ταύτῃ καὶ γονίμῳ ἐργασίᾳ ἓν εἶχον κοινὸν ἰδεῶδες ὑπὲρ οὗ τὰ πάντα ἐθυσίαζον, τὴν πατρίδα. Ἡ Ἀκαδημία καὶ τὸ Ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Σίνα, τὸ Πανεπιστήμιον, τὸ Ζάππειον, τὸ Μουσεῖον τοῦ Στουρνάρη, τὸ Πολυτεχνεῖον, τὸ Παρθεναγωγεῖον τοῦ Ἀρσάκη, τὸ Βαρβάκειον, αἱ φυλακαὶ καὶ τὸ θέατρον τοῦ Συγγροῦ, τὸ Νοσοκομεῖον, τὸ Γηροκομεῖον, τὸ Ἐφηβεῖον, τὸ Βρεφοκομεῖον, ἡ Στρατιωτικὴ καὶ ἡ Ναυτικὴ Σχολή, καὶ πλεῖστα ἄλλα ἱδρύματα εἰσὶ λαμπρὰ τεκμήρια τῆς ὑψίστης ταύτης τῶν ἀρετῶν. Οὐδ' ἐξεδηλώθη αὕτη ἥττον περιφανῶς κατὰ τὴν προκειμένην περίπτωσιν, διότι μόλις ἤκουσε τὸ σχετικὸν μήνυμα ὁ Πρόεδρος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενοῦς Κοινότητος Ἀβέρωφ, εἰς ὃν τοσαῦτα ἤδη ὤφειλε τὸ ἔθνος, προσήνεγκεν ἓν ἑκατομμύριον, ὅπερ ταχέως ἐδιπλασιάσθη δι' ἄλλων εἰσφορῶν.

Τούτων δ' ἐπιτευχθέντων, συνεσκέφθη ἡ με-

γάλη ἐπιτροπὴ περὶ τῆς προσφορωτέρας πραγματοποιήσεως. Ἡ ἀρχικὴ ἰδέα περὶ τελέσεως καὶ τῶν νέων ἀγώνων ἐν Ὀλυμπίᾳ ταχέως ἐγκατελείφθη, διότι ὁ ἐκεῖ χῶρος ἦν ἀνεπαρκὴς καὶ κατεσπαρμένος ἄλλως τε ὑπὸ τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος, οὕτω δὲ κατίσχυσεν ἡ ἀπόφασις περὶ ἀνακαινίσεως τοῦ ἀρχαίου ἐν Ἀθήναις σταδίου, ἑνὸς τῶν εὐρυτέρων καὶ θαυμασιωτέρων οἰκοδομημάτων τῆς γῆς. Τὰ περὶ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου ἱστορούμενα εἰσὶ πασίγνωστα. Ὁ πατὴρ τοῦ Ἡρώδου, τοῦ ἐπικληθέντος ἀργότερον Ἀττικοῦ, εὗρεν ἐπὶ τῶν κτημάτων αὐτοῦ ἀμύθητον θησαυρόν, καὶ ἀνήνεγκε παρευθὺς τὸ γεγονὸς εἰς τὸν ἐν Ρώμῃ Αὐτοκράτορα, ὅστις ἀπήντησεν ἀγερώχως διὰ μόνης τῆς λέξεως χρῶ. Ὅτε δ' ὁ εὐτυχὴς εὑρέτης ἐπέμεινε λέγων ὅτι τὸ εὕρημα ἦν πάσης ἰδιωτικῆς χρήσεως ὑπέρτερον, καὶ πάλιν ὡς μόνην ἀπάντησιν ἔλαβε τὴν ἐντολὴν καταχρῶ. Εὐτυχῶς ὁ κληρονομήσας τὸν μυθώδη τοῦτον ὄλβον Ἡρώδης ἦν ἀνὴρ φιλόκαλος καὶ γενναῖος, καὶ πρῶτον μὲν ἔκτισε τὴν περὶ τὴν Κηφισίαν θαυμασίαν ἔπαυλιν, ἣν περιγράφει ὁ Αὖλος Γέλιος εἰς τὰς Ἀττικὰς αὐτοῦ Νύκτας, μεθ' ὃ προέβη εἰς ποικίλας πρὸς τὴν πόλιν εὐεργεσίας, ἐν αἷς προεξάρχουσιν ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν σωζομένου ἔτι Ὠδείου, ἔνθα ἐδιδάχθησαν τὰ δράματα τοῦ Εὐριπίδου, καὶ τὸ ἐν λόγῳ παναθηναϊκὸν στάδιον ἐκ Πεντελησίου μαρμάρου.

Ἐπικειμένης δὲ ἤδη, μετὰ παρέλευσιν δισχιλίων ἐτῶν, τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ σταδίου τούτου, πρῶτον μὲν προέβη ἡ πρὸς τοῦτο καταρτισθεῖσα Ἐπιτροπή, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ διαδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου, εἰς σπουδαίας διὰ τὴν ἀρχαιολογίαν ἀνασκαφάς, πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου. Τούτου δ' ἐπιτευχθέντος καὶ ἀνευρεθέντων ἱκανῶν τῆς ἀρχαίας οἰκοδομῆς λειψάνων, ἅπερ διετηρήθησαν ἀνεπαφῆ, ἤρχισε τὸ μέγα ἔργον, ὅπερ ταχέως ἔκτοτε συντελεῖται. Πλὴν δὲ τούτου ἐκτίσθη ἐξαίρετος στίβος διὰ τοὺς ποδηλάτας, σκοπευτήριον διὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς βολῆς, νεώσοικοι διὰ τοὺς ναυτικούς, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐγένοντο, ὅπως ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ὑποδεχθῇ ἐπαξίως τοὺς πανταχόθεν ἀναμενομένους ξένους αὐτῆς.

Πράγματι δὲ πανταχοῦ τῆς γῆς ἐγέννησαν αἱ εἰδήσεις ἄδολον ἐνθουσιασμόν, καὶ τὰ ἔθνη τοῦ τε ἀρχαίου καὶ τοῦ νέου κόσμου ἤρχισαν ἐκθύμως παρασκευαζόμενα ὅπως συμμετάσχωσι τῶν ἀγώνων, τὰ ἔθνη πάντα πλὴν ἑνὸς . . . . τοῦ Γερμανικοῦ.

Ἀπίστευτον ἀλλ' ἀληθές. Τὸ ἔθνος τὸ κλεισθὲν διὰ τῶν γυμναστῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀθλητῶν, τὸ γεννῆσαν τὸν Jahn, τὸ ὥσπερ τι καὶ ἄλλο ἐμφορηθὲν τοῦ πνεύματος τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ, τὸ λαμπρυνθὲν ὑπὸ τοῦ Ross καὶ τοῦ Κουρτίου, τὸ μετὰ τῆς Ἑλλάδος συνδεθὲν δι' ἀρχαίων καὶ νέων δεσμῶν, ἀπεῖχε μόνον, καθ' ἣν ἐποχὴν συνέρρεον ἀντιπρόσωποι παντὸς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἐπὶ τοῦ κλασικοῦ ἐδάφους τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς, ὅπως συμπράξωσιν εἰς τὴν ἐνσάρκωσιν εὐγενοῦς καὶ μεγάλης ἰδέας. Καὶ τοῦτο διατί; Τῇ ἀληθείᾳ, ἡ ἐξήγησις ἀποβαίνει δυσχερής, τοσοῦτον μηδαμινὰ φαίνονται τὰ αἴτια.

Φυσικόν ἐστιν ἄρα ὅτι ἡ ἀρνητικὴ αὕτη στάσις, ἡ ἀναξία μεγάλου λαοῦ, καὶ ἀπορρέουσα ἐξ αἰτίων ἀσχέτων πρὸς τὴν φιλοξενοῦσαν Ἑλλάδα, ὀξέως κατεκρίθη ὑπὸ τῶν διαπρεπεστέρων τῆς Γερμανίας ἀνδρῶν, οἵτινες προέβησαν εἰς τὴν δέουσαν ἀντενέργειαν. Συνέστη ὅθεν ἑξηκοντάμελὴς ἐπιτροπή, ὑπὸ μελῶν τῆς ὑψηλῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῆς Αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας προεδρευομένου, καὶ τοσαύτην ἀνέπτυξεν αὕτη πυρετώδη δραστηριότητα, ὥστε κατέληξεν εἰς τὸ ποθητὸν ἀποτέλεσμα.

Καὶ δὴ τὴν πρωΐαν τῆς 28 Μαρτίου παρέστησαν οἱ ἐν τῷ σταθμῷ τῆς Ἀγχάλτης εὑρισκόμενοι εἰς χαρμόσυνον θέαμα, τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἐκλεκτοῦ ἀγήματος τῶν ἀρίστων ἐν Γερμανίᾳ γυμναστῶν, παλαιστῶν καὶ δρομέων, οἵτινες ἐστεμμένοι καὶ ᾄδοντες ὡς ἀρχαῖοι θεωροὶ κατηυθύνοντο, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Δρος Γέβχαρδ, εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀπέβη δὲ ἡ ὁδοιπορία αὕτη ἀληθῶς θριαμβική, διότι τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ γερμανικοῦ ἀθλητισμοῦ ὑπεδέχθησαν λαμπρῶς ἐν Βιέννῃ ἡ ἐκεῖ Ἑλληνικὴ Κοινότης καὶ ἡ Αὐστριακὴ τῶν ἀγώνων Ἐπιτροπή, ἐπίσης δ' ἑορτάσιμος ὑπῆρξεν ἡ ἐν Τεργέστῃ δεξίωσις, ἀλλ' εἰς πάντα ταῦτα τὴν κορωνίδα ἔθηκεν ἡ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις δυσπερίγραπτος ὑποδοχή.

Τὴν δ' ἐπαύριον κατήρξατο τῶν ἀγώνων ἡ ἐγκαινίασις διὰ πομπῆς, ἧς ἡγεῖτο ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς μετὰ τῶν Πριγκήπων, τῶν ἐν τέλει, τῶν ξένων ἀντιπροσώπων, καὶ τῶν πανταχόθεν συρρευσάντων ἀθλητῶν. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ σταδίου εἶχε στηθῆ ὁ ἀνδριὰς τοῦ νέου Ἡρώδου, τοῦ Ἀβέρωφ, οὗ ἐπῆλθε πρῶτον ἡ ἐπίσημος ἀποκάλυψις, καὶ ἐπηκολούθησεν εἶτα ἡ μεγαλοπρεπὴς τῶν ἀγώνων ἐκτύλιξις, ὧν τὴν ἄκραν ἐπιτυχίαν καὶ τὰς ποικίλας λεπτομερείας μετέδωκεν ὁ τηλέγραφος καὶ ὁ τύπος εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος.

ΚΛΕΩΝ ΡΑΓΚΑΒΗΣ

# ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΣΤΟ ΤΑΙΡΙ

*Ἐσύ 'σαι ἡ Ἀντιγόνη κι' ὁ Οἰδίπους εἶμ' ἐγώ.*
*Δῶσε τὸν ἄσπρο ὦμο σ' ἑνὸς τυφλοῦ τὸ χέρι,*
*πές μου ποῦ τρέχει ρέμα νὰ σκύψω καὶ νὰ πιῶ,*
*ποῦνε νὰ κάτσω πέτρα καὶ νὰ πλαγιάσω φτέρη.*

*Τὸ μέτωπό σου λάμπει, Γυναῖκα ἐσωτική,*
*κι' ὁ μαρασμός μου ἐμπρός σου βλασταίνει ρόδα πλῆθος.*
*Κάτου ἀπ' τὰ θεῖα μαλλιά σου θεία σκέψι κατοικεῖ,*
*ψυχὴ σπαράζει ἀντρίκια μέσ' τ' ἀφροδίσιο στῆθος.*

*Ἐγὼ εἶμ' ἕνας διωγμένος τῶν πόθων βασιληᾶς*
*καὶ τὸ τυφλὸ ραβδί μου ποῦ θὰ μὲ πάῃ δὲ βλέπει.*
*Τὴν προστασία γυρεύω γυναίκειας ἀγκαλιᾶς,*
*τὰ χέρια ποῦ ἀνυψώνουν, τὰ μάτια ποῦ εἶνε σκέπη.*

*Πάρε με, στήριξέ με! Κι' ὁδήγα με στὸ δρόμο,*
*τὸν ἀτελείωτο δρόμο ποῦ κάτι ἀναζητῶ,*
*πνεῦμα γενναῖο σὲ θέλω γιὰ νὰ 'βγω ἀπὸ τὸν τρόμο,*
*ἀπ' τῶν ματιῶν τὸν Ἅδη καὶ στέρεα νὰ πατῶ.*

*Πάρε με, στήριξέ με καὶ πᾶμε γιὰ τὴ χώρα,*
*τὴ χώρα ποῦ ἤμουν Ρήγας κι' ἀφέντεβα λαούς·*
*Στὴν πέτρινή της τέφρα ζητῶ νὰ κάτσω τώρα*
*καὶ τὴ σιγὴ ν' ἀκούσω ποῦ βγαίνει ἀπ' τοὺς χαμούς.*

### *Προσευχὴ στὸ ταῖρι*

*Πᾶμε καὶ πές μου : Ἐρέψαν στὸ χῶμα᾽ τὰ παλάτια*
*ποῦ στῦλοι τ᾽ ἀνυψῶναν ὡραῖοι στὸν οὐρανό ;*
*Μπορῶ θυσία ν᾽ ἀνάψω καινούργια στά κομμάτια*
*στῆς σκαλιστῆς θυμέλης ποῦ κοίτονται σωρό ;*

*Πᾶμε κι᾽ ἀκούμπησέ με καὶ μὴ μὲ ἀνασηκώσῃς.*
*Θρόνου συντρίμμι θάβρω γιὰ ἐπαιτικὸ σκαμνὶ*
*σὲ κάποια ὑδρία σπασμένη νερὸ θὲ νὰ μοῦ δώσῃς*
*ἀπ᾽ τὴν κλαψιάρα βρύσι ποῦ ρέει μέσ᾽ τὴ θανή.*

*Ὅπου εὕρῃς ἄνθος κόψε, ὅπου εὕρῃς σαύρα — μή!*
*μὴ τὴν ἀγγίξῃς. Ἦταν ἕναν καιρὸ κι᾽ ἐκείνη*
*ποιὸς ξέρει ποιά μου Ἰδέα, ποιὸς ξέρει ποιά μου Ὁρμή.*
*Τώρα στά χόρτα ρίγη, ψυχὴ στὴν φρίκην δίνει.*

*Τὸν ἄσπρον ὦμο δῶσε στὸ κουρασμένο χέρι,*
*σὲ κάμπο ποῦ ἥλιος φέγγει, κάμπο πλατὺ νὰ βγῶ.*
*Περπάτει ἀργὰ στὸ κάμμα, περπάτησέ με, ὦ ταῖρι,*
*Ἐσύ ᾽σαι ἡ Ἀντιγόνη! Ὁ Οἰδίπους εἶμ᾽ ἐγώ.*

Ζ. Λ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

# ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ:

# Ο ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ

*Πάρε, ἀφέντη, αὐτὴ τὴ σμερτιά. Εἶνε ἀπὸ τὸ Μαραθῶνα!*

*Μὲ αὐτὴν τὴν φράσιν σᾶς ἐσταμάτα εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ἀνὴρ 45 περίπου ἐτῶν, κοντὸς μᾶλλον, ἔχων τὴν δυσχέρειαν ναυτικοῦ εἰς τὸ βάδισμα, μὲ μικρὸν μιξοπόλιον μύστακα, μὲ κασκέτον καὶ ἐνδύματα καταφαγωμένα ὑπὸ μακρᾶς καὶ ἀνηλεοῦς χρήσεως.*

*Ἡ φωνή του δὲν εἶχε τόνον ἱκεσίας, ἀλλὰ μᾶλλον τόνον ἐμπόρου προτείνοντος πρὸς πώλησιν ἐμπόρευμα μὲ πραγματικὴν ἀξίαν. Διότι ὁ Περικλέτος, ὡς ὠνομάζετο εἰς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἦτο ἐπαίτης, ἀλλ᾽ ἄνθρωπος ἀξιοπρεπής, ὅστις, πτωχὸς ὢν καὶ μὴ γνωρίζων καμμίαν τέχνην, ἐπενόησε μίαν ἐργασίαν, τόσον ἔντιμον ὅσον καὶ πρωτότυπον, διὰ νὰ ζῇ ἀξιοπρεπῶς καὶ μὲ τὸν ἱδρῶτα τοῦ προσώπου του. Καὶ ἀληθῶς οὐδεὶς ἐργάτης καὶ οὐδεὶς ἐπιχειρηματίας ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ ὅτι ἔχυνε περισσότερον ἱδρῶτα ἀπὸ αὐτόν. Διότι, μεταβαίνων πεζὸς εἰς τὴν Πεντέλην καὶ τὸν Μαραθῶνα, ἐκόμιζε κλωνία μυρσίνης καὶ ἄλλων θάμνων ἢ δένδρων καὶ τὰ προσέφερεν ἀντὶ μιᾶς δεκάρας. Οὕτω ἐνόμιζεν ὅτι ἀπήλλαττε καὶ τοὺς ἐπισκεπτομένους τὰς Ἀθήνας ξένους ἀπὸ τὸν κόπον νὰ ταξειδεύωσι μέχρι Μαραθῶνος. Ἀφοῦ εἶχον μίαν ἀνάμνησιν τῆς ἐνδόξου πεδιάδος, κλαδίσκον μυρτιᾶς ἢ θύμου, ἦτον ἀνάγκη νὰ ταλαιπωρηθῶσι διὰ νὰ μεταβῶσιν ἕως ἐκεῖ; Κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Περικλέτος ὑπηρέτει καὶ τὴν πατρίδα, διότι διέθετεν εὐμενῶς τοὺς ξένους ὑπὲρ τοῦ τόπου, εἰς ὃν εὕρισκον τοιαύτας εὐκολίας καὶ τόσον ὑποχρεωτικοὺς καὶ ἐφευρετικοὺς ἀνθρώπους.*

*Πολλάκις μάλιστα, ἐκτὸς τῶν φυτικῶν ἐνθυμίων, ἐκόμιζε καὶ λίθους τοῦ Μαραθῶνος ἐντὸς τοῦ ὑποκαμίσου του, τὸ ὁποῖον, μὴ περιοριζόμενον ὑπὸ γελέκου καὶ κολπούμενον πλατύτατα κατὰ τὴν ὀσφύν, τοῦ ἐχρησίμευεν ὡς δισάκκιον. Ἀλλὰ καθ᾽ ὁδὸν ἠναγκάζετο νὰ ἐξαντλῇ τὴν προμήθειαν τῶν ἱστορικῶν πετρῶν ἐναντίον τῶν σκύλλων καὶ τῶν παιδίων, ἅτινα τὸν κατεδίωκον μὲ χλευαστικὰς ἐπιφωνήσεις. Ἀπομακρυνόμενος δέ, μετὰ τὰ ἐπεισόδια ταῦτα τῶν ὁδοιπορίων του, ἐψιθύριζε μετὰ δικαίας ἀγανακτήσεως :*

*— Δέκα δραχμαὶς μ᾽ ἐζημιώσανε τὰ παλιόσκυλλα! Τί λέω ᾽γώ; Παραπάνω. Εἶνε λόρδος ποῦ μπορεῖ νὰ δώσῃ μία λίρα ἐγγλέζικη γιὰ ἕνα ἀληθινὸ λιθάρι τοῦ Μαραθῶνα.*

*Δὲν γνωρίζω πῶς ὑπεδέχοντο τὰς προσφοράς του οἱ ξένοι· οἱ ἐντόπιοι ὅμως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουν τὴν ἀξίαν τῶν μυρσινῶν καὶ τῶν θύμων του καί, λαμβάνοντες αὐτά, τοῦ τὰ ἔριπτον κατάμουτρα. Πιθανῶς δὲ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐφρόντιζε νὰ προσφέρῃ πάντοτε κλαδίσκους τόσον μικροὺς καὶ ἐλαφρούς, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ τοῦ ἐξορύξουν τοὺς ὀφθαλμούς. Ποτὲ ὅμως δὲν ἐδέχετο μὲ ἀπάθειαν τὴν προσβολήν, ἀλλ᾽ ἀπήντα μὲ χείμαρρον ὕβρεων, τὰς ὁποίας ἐκ μακρᾶς ἕξεως εἶχε πάντοτε ἑτοίμους, ὡς κομβολόγιον. Παραδόξως ὅμως οἱ ὑβριζόμενοι δὲν ἐθύμωνον· καὶ ὅσον αὐτοὶ ἐγέλων, τόσον αὐτὸς ὠργίζετο περισσότερον, ἕως οὗ ἡ ἐμφάνισις νέου «ἀφέντη» κατέστελλε τὴν ὀργήν του. Καὶ πλησιάζων ὁ δυστυχὴς Περικλέτος ἔτεινε καὶ πρὸς αὐτὸν τὴν μυρσίνην, διὰ νὰ τὴν δεχθῇ πάλιν κατὰ πρόσωπον καὶ ἀναγκασθῇ νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ στερεότυπον ὑβρεολόγιόν του.*

*Αἱ σκηναὶ αὗται ἐπροκάλουν συναθροίσεις ματαιοσχόλων καὶ ἀγυιοπαίδων περὶ τὸν ἔμπορον τῶν μυρσινῶν, ὅστις πειραζόμενος πανταχόθεν, κατελαμβάνετο ἐπὶ τέλους ὑπὸ ἀληθοῦς μανίας. Καὶ ἀφοῦ ἐξήντλει ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῶν ὕβρεων, ἔφευγε κραυγάζων :*

*— Ὦ Ἀθήνα πρώτη χώρα! . . .*

*Ὁ ἄνθρωπος οὗτος εὑρέθη μίαν ἡμέραν κάτοχος 40 ἢ 50 χιλιάδων δραχμῶν. Ἑκατομμυριοῦχος συγγενής του, ἀποθανὼν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τοῦ ἀφῆκε τὸ ποσὸν τοῦτο.*

Οἱ κακοὶ ἄνθρωποι, πλουτοῦντες, γίνονται χειρότεροι, ἀλλ' οἱ ἀγαθοὶ γίνονται ἀγαθώτεροι. Ὁ Περικλέτος ἦτο ἀγαθὸς καὶ ἔγεινεν ἀγαθώτερος. Ἀντὶ νὰ μιμηθῇ τὴν σκληρότητα καὶ τὴν γλισχρότητα ἐκείνων οἵτινες τοῦ ἠρνοῦντο, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς πενίας του, μίαν δεκάραν, ἠθέλησε νὰ τοὺς διδάξῃ πῶς πρέπει νὰ ζοῦν καὶ νὰ φέρωνται πρὸς τοὺς ἄλλους οἱ ἱπποτικοὶ καὶ εὐγενεῖς ἄνθρωποι.

Ὡς πᾶς ἄνθρωπος, εἶχε καὶ αὐτὸς τὰ ὄνειρα καὶ τὰ ἰδεώδη του. Καὶ ὑπὸ τὰ ῥάκη του ἐκρύπτετο ψυχὴ γενναίου καὶ μεγαλοπρεποῦς ἀνθρώπου, ἀσιάτου ἴσως μεγιστᾶνος ψυχή, παραπλανηθεῖσα εἰς τὰς κονιορτώδεις ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν.

Πρώτη του φροντὶς ὑπῆρξε νὰ μισθώσῃ μίαν ἅμαξαν. Καὶ οἱ δρόμοι οἵτινες τὸν ἔβλεπον μέχρι τοῦδε ταπεινὸν καὶ προπηλακιζόμενον, τὸν εἶδον τώρα μὲ ἔκπληξιν διερχόμενον ἐν θριάμβῳ ἐφ' ἁμάξης. Διὰ ν' ἀναγνωρίζεται δ' εὐκόλως, δὲν μετέβαλε καὶ τὸν ἱματισμόν του· ἠγόρασε νέα ἐνδύματα, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ χρώματος καὶ τοῦ αὐτοῦ τύπου μὲ τὰ παλαιά. Τὸ παλαιὸν κασκέτον διεδέχθη νέον κασκέτον. Μόνον εἰς τὰ ὑποδήματα δὲν ἐτήρησε τὸν παλαιὸν ῥυθμόν, διότι ἐφόρεσε λουστρινένια σκαρπίνια, τὰ ὁποῖα μάλιστα ἐπεδείκνυεν ἐνίοτε αὐταρέσκως, θέτων τοὺς πόδας ὑψηλὰ εἰς τὰ πλάγια τῆς ἁμάξης.

Δὲν ἐνόει νὰ πατήσῃ πλέον τὸν ταπεινὸν κονιορτὸν τῆς ὁδοῦ καὶ ὁ βίος του διήρχετο ἐφ' ἁμάξης. Ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον δὲ καὶ ἴσως διὰ ν' ἀπολαμβάνῃ περισσότερον τὴν ἡδονὴν τῆς ἁμαξοδρομίας, εἶχε μισθώσει κατοικίαν καὶ ἁμαξοστάσιον εἰς τὸ Ἡράκλειον.

Διερχόμενος οὕτω τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν περιχώρων, δὲν ἐπεδείκνυε μόνον τὰ στίλβοντα σκαρπίνια του, ἀλλὰ καὶ γενναιοδωρίαν ἀληθῶς καταπληκτικήν. Ἐνόμιζες ὅτι περιεφέρετο διὰ νὰ σκορπᾷ χρήματα. Ἡ ἰδιαιτέρα συμπάθειά του ἦσαν οἱ μικροπωληταὶ τῶν ὁδῶν καὶ ἰδίως οἱ ἀνθοπῶλαι, οὓς ἐθεώρει πρῴην συναδέλφους του. Διὰ μίαν ἀνθοδέσμην δέκα λεπτῶν ἔριπτε μὲ ἡγεμονικὴν κίνησιν τάλληρον καὶ τὴν ἐσπέραν ὅταν ἀνεχώρει διὰ τὴν ἐξοχήν του, ἡ ἅμαξά του ἦτο μεταβεβλημένη εἰς ἀνθοκάνιστρον. «Νὰ φάῃ ἡ φτώχια, βρὲ παιδιά, ἔλεγε. Δὲν εἶμαι γὼ σὰν κάτι ἄλλους πλουσίους».

Ἀλλ' ἐν γένει ἠγόραζε πᾶν ὅ,τι ἔβλεπεν εἰς χεῖρας πτωχοῦ ἀνθρώπου. Συνήντα λ. χ. ἕνα κατσικᾶν :

— Τὴν πουλᾷς αὐτὴ τὴ γίδα ;

— Τὴν πουλῶ.

— Πόσο ;

— Τόσο.

— Πάρε.

Ἡ μεγαλοπρέπειά του δὲν ἐγνώριζε τὴν μικρολογίαν τῶν ἐμπορικῶν διαπραγματεύσεων. Τὸ χρῆμα ἔπιπτεν ἀδιστάκτως καὶ ἡ κατσίκα προσεδένετο, ὡς αἰχμάλωτος ὄπισθεν τοῦ θριαμβευτικοῦ ἅρματος. Μετ' ὀλίγον δὲ πλησίον τῆς κατσίκας προσεδένετο μόσχος. Μίαν ἡμέραν μάλιστα ὁ ἁρματηλάτης ἔσυρεν οὕτω διὰ τῶν ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν ὄνον ὀπωροπώλου, ὅπως ἦτο φορτωμένος.

Ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου ἔδιδε μαθήματα ἡγεμονικῆς μεγαλοπρεπείας ὁ Περικλέτος ἦσαν τὰ καφενεῖα. Ἡ ἅμαξα ἐσταμάτα, ὁ Περικλέτος κατήρχετο, ἐζήτει ποτόν τι καὶ ῥίπτων εἰς τὸν δίσκον 25 ἢ 50 δραχμάς, ἔλεγε πρὸς τὸν ὑπηρέτην μὲ φωνὴν δυνατήν, ὥστε νὰ κουσθῇ ἐξ ὅλου τοῦ καφενείου :

— Κέρασέ τους ὅλους καὶ τὰ ῥέστα δικά σου !

Εἰς τὸ μέγα καφενεῖον Ζαχαράτου ἔπινε συχνὰ τὸν καφέ του καὶ ὁ σκύλλος τοῦ καφενείου, ὁ περίφημος Τριζώνης, ὅστις ἄλλοτε δὲν τὸν ἄφινε νὰ πλησιάσῃ, τώρα τὸν ὑπεδέχετο σείων τὴν οὐρὰν καὶ ἀναπηδῶν ἀπὸ χαρὰν τάχα ὁ ὑποκριτής. Καὶ ἐκεῖ μίαν ἡμέραν ὁ Περικλέτος ἔριψεν εἰς τὸν δίσκον ἑκατοντάδραχμον ἀναφωνήσας :

— Τράταρέ τους ὅλους καὶ τὰ ῥέστα δικά σου !

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ διευθυντὴς τοῦ καφενείου τοῦ ἐπέστρεψε τὸ ἑκατοστάρικον, περιωρίζετο ἔκτοτε νὰ δίδῃ μόνον εἰς τοὺς ὑπηρέτας γενναῖα φιλοδωρήματα καὶ εἰς τὸν Τριζώνην γλυκίσματα.

Ἔδιδεν, ἔδιδε καὶ εἰς οὐδένα ἠρνεῖτο· ἐνῷ δὲ ἀφ' ἑνὸς ἔδιδεν, ἀφ' ἑτέρου τὸν ἔκλεπτον. Μίαν νύκτα ἀνεχώρησεν εἰς Ἡράκλειον ἔχων προσδεδεμένον εἰς τὴν ἅμαξάν του ὁλόκληρον ποίμνιον. Ἀλλ' ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν ἐξοχήν του, δὲν ὑπῆρχε πλέον καμμία γίδα ὄπισθεν τῆς ἁμάξης. Τὰ σχοινία εἶχον ἀποκοπῆ διὰ μαχαίρας.

Ἀλλ' ἡ ἀνθρωπίνη ἀχαριστία δὲν ἐσκλήρυνε τὴν ψυχὴν τοῦ Περικλέτου. Ἂς φάῃ ἡ φτώχια ! Ὑπῆρχον καὶ ἄνθρωποι οἵτινες τοῦ ἔδιδον συμβουλάς, νὰ μὴ τὰ σκορπᾷ ἔτσι τὰ χρήματα, διότι θὰ τελειώσουν γλήγορα καὶ τότε θὰ γελοῦν μαζί του ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους τώρα πετροβολᾷ μ' ἑκατοστάρικα. Εἰς ἕνα ἐκ τούτων ἀπήντησε μίαν ἡμέραν, ἐνῷ διηυθύνετο πρὸς τὴν ἅμαξάν του :

— Δὲν μὲ μέλει. Θέλω νὰ μάθουν ἐκεῖνοι ποὺ χουν τὰ πλούτη νὰ πονοῦν τὴ φτώχια. Θέλω νὰ χαρῶ κ' ἐγὼ τὸν κόσμο ἔτσι ποὺ πιθυμῶ, κ' ὕστερα . . . ὁ Θεὸς ἔχει !



Ἐννοεῖται ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν δρόμον δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνθέξουν ἐπὶ πολὺ τὰ πλούτη τοῦ Περικλέτου. Βαθμηδὸν περιωρίσθησαν αἱ ἡγεμονικαί του γενναιοδωρίαι, ἔπειτα ἔπαυσαν καὶ αἱ ἁμαξοδρομίαι, ἔπαυσε καὶ νὰ γίνεται λόγος περὶ αὐτοῦ καὶ ἐλησμονήθη.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι δὲ πόσος καιρὸς εἶχε παρέλθει, ὅτε μίαν ἡμέραν, κατερχόμενος τὴν ὁδὸν Ἀγχέσμου, εἶδα ἕνα ἄνθρωπον, ὅστις μοῦ ἐφάνη ὡς τὸ φάσμα τοῦ ἄλλοτε Περικλέτου, τοῦ Περικλέτου τῶν δρόμων. Ἀπαράλλακτος, μὲ τὰ αὐτὰ παλιόρρουχα, μὲ τὸ ξεθωριασμένον κασκέτον, μὲ τὸ κολπωμένον κατὰ τὴν ὀσφὺν ὑποκάμισον. Τὰ λουστρίνια εἰς τοὺς πόδας του μόλις διετήρουν ἴχνη τινὰ τῆς ἀρχαίας των λάμψεως, ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν διετήρουν ὁλόκληρον τὸ πέλμα.

Ἐστέκετο ἐνώπιον μεγάλης τινὸς οἰκίας, εἰς ἓν τῶν παραθύρων τῆς ὁποίας ἦτο ἀκουμβημένος ἀνὴρ ἡλικιωμένος.

— Ἀφέντη, πάρε αὐτὴ τὴ σμερτιά. Εἶνε ἀπὸ τὸ Μαραθῶνα. Μιὰ δεκάρα μόνον.

Ὁ ἡλικιωμένος κύριος προσεποιεῖτο ὅτι δὲν ἤκουε καὶ ὁ Περικλέτος ἐξηκολούθει :

— Εἶνε ἀπὸ τὸ Μαραθῶνα, σοῦ ὁρκίζομαι. Νά, τώρα ἔφθασα.

Ἐπὶ τέλους ὁ γέρων ἔκαμε μίαν κίνησιν, ὡς διὰ νὰ πάρῃ κανάτι νὰ τὸν καταβρέξῃ, καὶ ὁ Περικλέτος ὀπισθοδρομήσας, ἤρχισε τὸ ὑβρεολόγιον :

— Τί ψυχή, μωρέ, θὰ παραδώσῃς στὸ Θεό, γέρο τσιγκούνη, γέρο κλέφτη ; Δὲν ντρέπεσαι νὰ λυπᾶσαι μιὰ δεκάρα ; Οὔ, νὰ χαθῇς ! . . . Ἐγώ, μωρέ, ποῦ βλέπεις, ἔχω δώσει χιλιάδες στὴ φτωχολογιά !

Ὁ γέρων ἐμειδίασεν, ἐνθαρρυνθεὶς δὲ ὁ Περικλέτος ἐπλησίασε καὶ ἤρχισε πάλιν τὰς ἱκεσίας :

— Ἀφέντη, μιὰ δεκάρα νὰ πάρω ψωμί . . . Ἐγὼ δὲν ζητῶ διακονιά. Πάρε αὐτὴ τὴ σμερτιά. Εἶνε ἀπὸ τὸ Μαραθῶνα, σοῦ λέω.

Πάλιν ἡ χεὶρ τοῦ γέροντος ἐκινήθη ἀπειλητική, πάλιν ὁ Περικλέτος ὑπεχώρησε, πάλιν ὑβρεολόγιον καὶ ἔπειτα πάλιν παρακλήσεις. Δὲν εἶχα τὴν ὑπομονὴν νὰ ἴδω τὸ τέλος τῆς σκηνῆς. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ Περικλέτος εἶχεν ἐπανέλθει εἰς τὴν προτέραν ζωήν· καὶ ἐπειδὴ οἱ ἔχοντες τὰ πλούτη δὲν εἶχον διδαχθῆ ἀπὸ τὸ παράδειγμά του, ἤρχισαν νὰ ἐπαναλαμβάνωνται αἱ παλαιαὶ σκηναί. Τώρα μάλιστα εἶχον κ' ἕνα λόγον παραπάνω ἐκεῖνοι οἵτινες τοῦ ἠρνοῦντο τὴν δεκάραν :

— Νὰ χαθῇς, ἀνόητε, ποῦ ἐσκόρπισες στὸν ἀέρα τόσα χρήματα καὶ τώρα διακονεύεις !

Ἀλλὰ καὶ ὁ Περικλέτος εἶχεν ἐπίσης ἕνα λόγον παραπάνω. Δὲν ἐζήτει ἐλεημοσύνην, ἀλλ' ἀπόδοσιν, φρονῶν ὅτι δὲν ὑπῆρχεν Ἀθηναῖος ὅστις νὰ μὴν εἶχε πάρει τὸ μερίδιόν του ἀπὸ τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα διεμοίρασεν, ὡς κόλλυβα.

— Δὲν ζητῶ, μωρέ, ἐλεημοσύνη, ἀλλὰ μιὰ δεκάρα ἀπὸ τὴς χιλιάδες ποῦ σᾶς ἐμοίρασα ὁλονῶν !

Μίαν ἄλλην ἡμέραν τὸν βλέπω κατερχόμενον μετὰ σπουδῆς διὰ τῆς ὁδοῦ Κηφισιᾶς.

— Ποῦ τρέχεις, Περικλέτο ;

— Ἔχω δουλειά, μοῦ ἀπαντᾷ χωρὶς νὰ σταματήσῃ. Βιάζομαι.

Τὸν συλλαμβάνω ἀπὸ τὸν ὦμον :

— Τί δουλειά ; Θὰ εἶνε πολὺ σπουδαία, γιὰ νὰ τρέχῃς ἔτσι.

— Ἄφησέ με, σοῦ λέω, εἶπεν ὁ Περικλέτος προσπαθῶν νὰ διαφύγῃ. Λογαριασμὸ θὰ σοῦ δώσω ;

— Ναί, εἶμαι δημοσιογράφος καὶ πρέπει νὰ μάθω.

— Λοιπόν, ἀφοῦ εἶσαι δημοσιογράφος, ξέρεις ποῦ πάω.

— Δηλαδή ;

— Νά, δὲν εἶδες ποῦ ἔγραφαν προχτὲς ἡ ἐφημερίδες πῶς ἕνας ἔμπορος στὸν Πειραιᾶ ἐκρατοῦσ' ἕνα μάτσο ἑκατοστάρικα καὶ τοῦ τὰ πῆρε ὁ ἀέρας ;

— Λοιπόν ;

— Πάω στὸν Πειραιᾶ νὰ ψάξω γιὰ ναῦρω κανένα ἑκατοστάρικο . . .

Μετά τινα καιρὸν τὸν ἐπανεῖδον εἰς τὸ καφενεῖον Ζαχαράτου. Παρηκολούθει ἕνα κύριον, κρατῶν κλωνίον μυρτιᾶς καὶ λέγων :

— Πάρε, κύριε, εἶνε ἀπὸ τὸ Μαραθῶνα. Νά, τώρα ἔφτασα.

Ἀλλὰ μόλις εἰσῆλθεν εἰς τὸ καφενεῖον, ἠκούσθη ἀγρία ὕλακὴ καὶ ὁ Τριζώνης ὁρμήσας ἀπέσπασε μίαν λωρίδα ἀπὸ τὰ ῥάκη του. Συγχρόνως τὸν ἐπλησίασεν εἰς τῶν ὑπηρετῶν καὶ ὠθῶν αὐτὸν πρὸς τὴν εἴσοδον, τοῦ ἔλεγε :

— Ἔξω, παλιοζητιάνε, ἔξω !

— Ἐμένα, μωρέ, λὲς ζητιάνο ; ἀπήντα ὁ Περικλέτος, ἐμένα ποῦ . . .

Ἀλλὰ τελευταία ὤθησις, ἥτις τὸν ἔριψεν εἰς τὸ πεζοδρόμιον, ἔκοψε τὴν φράσιν του.

Ὁ δυστυχὴς Περικλέτος ὕψωσε πρὸς τὸν οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶπε :

— Δὲν ἔχουνε Θεὸ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι !

Καὶ ἀπεμακρύνθη σιγὰ σιγά, κύπτων ὡς συντετριμμένος ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἀνθρωπίνης ἀγνωμοσύνης.

Ἔκτοτε δὲν τὸν ἐπανεῖδα. Ἀνεχώρησε, φαίνεται, εἰς ἀναζήτησιν ἀνθρώπων ποῦ νἄχουν Θεόν.

Ι. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

# ΣΑΝ ΕΛΘΗ Ο ΔΕΣΠΟΤΗΣ

Ἐχειροτονήθησαν πλέον οἱ νέοι Ἐπίσκοποι, ἔδοσαν καὶ τὴν εἰθισμένην τῆς ὑψηλῆς ὑπηρεσίας των διαβεβαίωσιν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως καὶ ἤδη, καταρτίζοντες τὰς χρυσοῦφάντους στολάς των, ἑτοιμάζονται ν' ἀπέλθωσιν ἕκαστος εἰς τὴν κληρωθεῖσαν αὐτῷ ἐπαρχίαν, αἱ ὁποῖαι μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας θὰ ὑποδεχθῶσι τοὺς ὡραίους τῆς Ἐκκλησίας Νυμφίους, καὶ μάλιστα αἱ ἀπὸ τριακονταετίας ὅλης χηρεύουσαι.

Αἱ ὑποδοχαὶ πανταχοῦ θὰ εἶνε ἀνάλογοι τῆς εὐσεβείας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, μεγαλοπρεπεῖς καὶ παραστατικαί. Τὰ χωρία, μὲ τὰς ἑορτασίμους στολάς των, θ' ἀναμένωσι πρὸς ὑποδοχήν των, πλυμένα καὶ κτενισμένα, σὰν παιδία ποῦ τὰ ἐστόλισεν ἡ μητέρα των, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ἐπανερχομένου ἀπὸ μακρινὸν ταξείδιον πατρός των. Οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, θλιμμένοι, θαρρεῖς, καὶ πενθηφοροῦντες, τόσα ἔτη, θ' ἀντηχήσωσι χαρμοσύνως εἰς ὄρη καὶ θαλάσσας· καὶ εἰς τοὺς πενιχροὺς ναΐσκους, στολισμένους μὲ δάφνας καὶ μύρτους, πάμφωτος θὰ εἰσελάσῃ ἡ ἀρχιερατικὴ συνοδεία, φέρουσα τὴν εὐαγγελικὴν εἰρήνην εἰς τὰς πεινώσας ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν.

Ἀλησμόνητος μένει εἰς τὴν καρδίαν μου ἡ εἰκὼν τῆς χαρᾶς, τὴν ὁποίαν ἐζωγράφιζεν εἰς τὸ ἥσυχον χωρίον μου ἡ ἐμφάνισις κατ' ἔτος τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ἐπαρχίας μας, μὲ σειρὰν ὅλην ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν πλαισιουμένην. . . .

Ὥρα ἑσπερινοῦ. Ὁ ἥλιος ἔγυρε πλέον πρὸς τὴν δύσιν του, ὀπίσω ἀπὸ τὸ ὀλόπευκον ἐκεῖνο βουνὸν καὶ ὁ λιμὴν σκιάζεται εὐαρέστως. Ζέφυρος ἐλαφρός, ἐκ δυσμῶν πνέων, δροσίζει τὰς προκυμαίας τὰς λιθίνας, τὰς ὁποίας, ὅλην τὴν ἡμέραν, εἶχε καταφλογίσει τὸ θερινὸν καῦμα. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ λιμένος, ἀργυρότερφρος, λάμπει ὡς παμμεγίστη πλὰξ χαλκοτύπου, ἐν ᾗ κατοπτρίζεται ἀνέφελος οὐρανός. Ἡ ἀγορὰ κενὴ ἀνθρώπων ἠρεμεῖ, τὰ δὲ μαγαζεῖα καὶ τὰ μικρὰ καφενεδάκια σιωπηλά, ὡς ἔρημα, κατάκλειστα ἐκτείνονται καθ' ὅλην τὴν παραλίαν, κατὰ γραμμήν, θαρρεῖς καὶ τ' ἀνείλκυσαν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Μόνον ὁ γέρω-Τρικεριώτης, ὁ ἁλιεύς, κουτσὰ-κουτσά, ὡς κτυπημένον εἰς τὴν μίαν πτέρυγα πουλίον, ἐμβαίνει εἰς τὴν ἁλιάδα του, μίαν κυρτόπλευρον καὶ σαθρὰν βαρκίτσαν, κάμνει τὸ πανάκι του, καὶ τραβῶν καὶ τὰ κουπάκια του, ἀπέρχεται νὰ σηκώσῃ τὰ ψαροκόφινα, τὰ ὁποῖα ἐβύθισεν ἀπὸ τῆς πρωΐας πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς ἀπέναντι ὁλοπρασίνου νησίδος, ὅπου ἀγρεύονται αἱ παχύτεραι σάλπαι, τασημένια ἐκεῖνα παχουλὰ ὀψάρια, μὲ τὰ χρυσᾶ σειρητάκια ὡς βαθμοῦ σημεῖα. Οἱ χωρικοί, καταγινόμενοι περὶ τὴν συλλογὴν τῶν ὀπωρῶν καὶ περὶ τὸ ἁλώνισμα, εὑρίσκονται ὅλοι εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ μόνον δύο ἀπόμαχοι τῆς θαλάσσης κάθηνται εἰς τὸ ἀκρινὸν ἐκεῖνο καφενεῖον τοῦ μπάρμπα-Χαραλαμπάκη. ἀόρατοι ὑποκάτω ἀπὸ τὰς σκοτεινὰς τέντας του καὶ τοὺς παχεῖς κισσούς του, παίζοντες πικέτο. Ἀλλ' αἴφνης λέμβος μεγάλη ἐμφανίζεται μακρόθεν, εἰς τὸ βάθος πέραν, μὲ τέσσαρα κωπία, κατευθυνομένη πρὸς τὸ χωρίον. Τὸ ἱστίον της εἶνε ἀνοικτόν, ἀλλ' ἄχρηστον, ὡς ἐκ τῆς νηνεμίας. Εἰς τὴν πρύμνην, ὀπίσω, τρεῖς ὀμβρέλλαι κατάμαυροι, ἀνοικταί, προφυλάττουσι τοὺς ὀλίγους ἐπιβάτας ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τὰς καυστικὰς τῆς δύσεως. Κ' ἐμπρὸς εἰς τὴν πρῷραν μία ἄλλη σκιὰ ἀκίνητος διαγράφεται. Οἱ ἐρέται κωπηλατοῦν ἐν τάξει καὶ ἡ λέμβος γοργῶς προσεγγίζει πρὸς τὸν λιμένα, κανονικῶς πλέουσα. Συγχρόνως ἀπὸ τὴν ἐπάνω γειτονίαν τοῦ χωρίου, ἀπὸ τὰ Λιμνιά, κατέρχεται μετὰ σπουδῆς ὁ ἀρχιεπισκοπικὸς ἐπίτροπος, ἕνας γέρων μ' ἀκμαίας ἀκόμη τὰς δυνάμεις ἱερεύς, καὶ μετ' ὀλίγον ἀντηχοῦσι πανηγυρικῶς καὶ τῶν δύο ναῶν οἱ κώδωνες ὅλοι, ὡς ἐν μεγάλῃ ἑορτῇ εὐήχως κρουόμενοι.

— Βρὲ παιδιά, θαρρῶ πῶς μᾶς ἔρχεται ὁ Δεσπότης! λέγει τότε ὁ ἕτερος τῶν ἀπομάχων, χωρὶς νὰ θέλῃ, στρέψας πρὸς τὸν λιμένα, ἀπὸ ἕξιν παλαιάν, καὶ ἰδὼν τὴν ὁλοταχῶς προσεγγίζουσαν σκαμπαβίαν, μὲ τὴς ὀμβρέλλαις τῆς ἀνοικταίς.

Ἀληθῶς ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἐπαρχίας, ἐκτελῶν τὸ ἐτήσιον αὐτοῦ ταξείδιον, ἤρχετο νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ ποίμνιόν του.

Καὶ ὅταν ἡ τετράκωπος ἐκείνη σκαμπαβία προσήγγισεν εἰς τὰς βαθμίδας τῆς λιθίνης ἀποβάθρας, ἤδη ἐν αὐτῇ ἀνέμενε σπεύσας ὁ δήμαρχος, μαθὼν τὴν εἴδησιν παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου, ἕνας γηραλέος κτηματίας, μὲ σκιάδιον πλατύγυρον σιφνέϊκον, καὶ μὲ μίαν ἀπὸ χειρίσιον πανὶ γεράνιαν βράκαν, καινουργῆ, ἄρτι ξεδιπλωθεῖσαν ἀπὸ τὰς προσδέσεις τοῦ βαφέως, φορέσας λευκὰς καινουργεῖς κάλτσας καὶ καινουργῆ ἀπὸ κοινὸν δέρμα ὑποδήματα, ὡς τὰ καλογηρικὰ ἐλαφρά, τὰ λεγόμενα τομαρίσια. Πλησίον του ἵσταται ὁ νεαρώτατος ἐκ τῶν συμβούλων, ἐπιδεικνύμενος παντοῦ καὶ πάντοτε, καὶ ἀπὸ τὴν πολλήν του φαίνεται προθυμίαν, σχεδὸν προηγούμενος τοῦ δημάρχου, φημιζόμενος εἰς τὸ χωρίον ὅτι αὐτὸς ἔχει τὸ λύειν καὶ δένειν, μὲ τὸ τολμηρὸν θάρρος του. Καὶ οἱ κώδωνες ἐξακολουθοῦσι νὰ σημαίνωσι πανηγυρικῶς, εἰς τὴν σιωπηλὴν ἕως τότε πολίχνην, ἥτις ὡς ἔρημος ἁπλοῦται εἰς τὴν βραχώδη ἐκείνην ἀκτήν.

Εἰς τὰ μικρὰ μέρη δὲν εἶνε ἀνάγκη ἀγγελιῶν καὶ ἀγγέλων, ἵνα κυκλοφορήσῃ καὶ μεταδοθῇ μία εἴδησις. Οἱ κώδωνες οἱ πανηγυρικοὶ σημαίνοντες ἐν ἡμέρᾳ καθημερινῇ, ἐξετέλεσαν τὸ ἔργον τοῦ ἀγγέλου ἄριστα.

Αἱ γυναῖκες, κλεισμέναι ἕως τότε εἰς τοὺς οἰκίσκους των καὶ περὶ τὰ οἰκιακὰ ἔργα καταγινόμεναι ἢ τὰ βρέφη των γαλουχοῦσαι, ἀκούσασαι αὐτοὺς ἠχοῦντας εἶπαν:

— Ὁ Δεσπότης ἔρχεται.

Καὶ ἤνοιξαν πάραυτα τὰ παράθυρα καὶ ἐξῆλθον ἄλλαι, αἱ προθυμότεραι διὰ τὰ ἔξω, εἰς τὸν βράχον ὑψηλά, βλέπουσαι πρὸς τὴν ἀποβάθραν.

Οἱ χωρικοί, οἱ καταγινόμενοι μὲ τὸ ἁλώνισμα, ἀκούσαντες καὶ αὐτοὶ τοὺς κώδωνας, ἐνῷ δὲν ἐξημέρωνε καμμία ἑορτή, εἶπαν:

— Ὁ Δεσπότης ἦλθε!

Καὶ ὅσοι ἔτυχε νὰ μὴ ἔχουν τότε ἀνὰ χεῖρας ἐργασίαν ἐπείγουσαν, ἀφήσαντες τ' ἁλώνια πρὸς ὥραν, εἰσῆλθον εἰς τὸ χωρίον καὶ παρετάχθησαν εἰς τὴν ἀγοράν, νὰ ἴδουν τὸν Δεσπότην. Ὥστε ὅταν πλέον ὁ σεβασμιώτατος ἀρχιεπίσκοπος ἀπεβιβάζετο, χαιρετιζόμενος ὑπὸ του νεαροῦ συμβούλου, πρῶτα πρῶτα, προλαβόντος τὸν δήμαρχον, ἡ ἀγορὰ ἦτο γεμάτη κόσμου. Τὰ καφενεδάκια καὶ τὰ μαγαζεῖα ὅλα ἤνοιξαν. Ὁ μπάρμπα Χαραλαμπάκης, δύσαντος πλέον τοῦ ἡλίου, ἐμάζευσε τῆς τένταις του κ' ἐφάνησαν οἱ χλοεροὶ κισσοί του καὶ οἱ καταπράσινοί του βασιλικοὶ καὶ αἱ ἀγριομολόχαι μὲ τὰ κίτρινα χονδρὰ λουλούδια των, φυτὰ δροσερά, δι' ὧν ὁ φιλόκαλος γέρων συνηθίζει, κάθε καλοκαίρι, νὰ στολίζῃ τὸ καφενεδάκι του, καὶ ντοματιὰς ἀκόμη φυτεύων γύρω-γύρω μὲ τὴν ἰδιάζουσαν ἐκείνην εὐωδίαν των. Ἠκούσθη μάλιστα καὶ τὸ χαρμόσυνον κελάδημα ἑνὸς πετροκότσιφα κηρομύτη, κρεμαμένου ἐν κλωβίῳ ὑπὸ τὴν τένταν, θαρρεῖς κ' ἐχαιρέτιζε, τὸ πενθηφοροῦν πτηνόν, τὸν ἐλθόντα ἱεράρχην.



Ποῦ εὑρέθησαν πάραυτα ἐκεῖνα τὰ παιδάκια! Ξυπόλυτα τὰ πλεῖστα. Ξεσκούφωτα. Ἡλιοκαυμένα καὶ θαλασσοψημένα, ἀπὸ τὸ κολύμβημα, μὲ τὰ λευκὰ ἢ γεράνια ἠοκαμισάκια των, φουσκόνοντα ὡς φλοκίσκους ἀπὸ τὸν ἑσπερινὸν μπάτην, μὲ τοὺς κόλπους γεμάτους ἀχλάδια, παιδία ξανθὰ καὶ καστανόμαλλα, μὲ ἄχυρα καὶ στάχυα εἰς τὰ κατσαρὰ μαλλιά των, μὲ ἀλάτια εἰς τὰ βλέφαρα καὶ τὰς ὀφρῦς, ἀπὸ τῶν θαλασσίων σταγόνων τῶν παγωμένων ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ὅλα, ἐν πληθύϊ, συνωστιζόμενα εἰς τὴν ἀποβάθραν, ἀψηφοῦντα τὴν βωδινὴν τοῦ χωροφύλακος μάστιγα.

Μετρίου ἀναστήματος, εὐτραφής, καλοπερασμένος γέρων, μὲ τὴν μακρὰν πολιάν του γενειάδα, ἐπακουμβῶσαν ἐπὶ κυανοῦ μεταξίνου ζωστικοῦ, ἐξῆλθεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, γλυκὺ καὶ χαρμόσυνον βλέπων πρὸς τὴν ἀγαπητήν του πολίχνην.

Πατήσας ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας, πάντων ἀποκαλυφθέντων καὶ κυπτόντων, ἔστη εὐπρεπῶς ὡς νὰ ἦτο ἐν τῷ χορῷ τοῦ ναοῦ, συνεμάζευσε μὲ τὴν ἀριστεράν του τὸ πλατύγυρον ῥάσον του, ἔλαβε τὴν ῥάβδον του μὲ τὴν ἀσημένιαν λαβήν της καὶ εὐλογήσας μεγαλοπρεπῶς καὶ κύκλῳ τοὺς ἐγγὺς καὶ τοὺς μακράν, ἱσταμένους εὐλαβῶς πρὸς ὑποδοχήν του καὶ εἰς τὰ παράθυρα καὶ εἰς τὴν ἀγοράν, ἤρχισε μὲ τὸ ἡγεμονικόν του ἐκεῖνο παράστημα, μὲ τὸ θεατρικῶς τρεμουλιαστὸν ἐκεῖνο βάδισμά του, τὸ καμάρωμά του μᾶλλον, νὰ προβαίνῃ πρὸς τὸν καθεδρικὸν τοῦ χωρίου ναόν, ἔχων περὶ ἑαυτὸν τοὺς ἱερεῖς ὅλους, καθαρούς, μὲ τὰ κυριακάτικα, συνεσταλμένους, πεφοβισμένους σχεδόν, σιωπηλοὺς ὡς ἐν λιτανείᾳ. Ὁ Παπανικόλας, ἕνας ζωηρὸς καὶ ἀγαθὸς ἐφημέριος, προηγεῖτο, βαστάζων μετὰ σεβασμοῦ τὴν πατερίτσαν καὶ «κάμνων τὸν Δεσπότην», ὡς ἔλεγε κατόπιν εἰς τὸ φιλικόν του ἐκεῖνο μαγαζάκι, κολακευόμενος διὰ τὴν τιμήν, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμαζε «μιὰ φορὰ τὸν χρόνον. . .»

Οἱ κώδωνες καὶ τῶν δύο ναῶν ἐσήμαινον διαρκῶς καὶ ὁ πανηγυρικὸς ἦχός των ἁρμονικῶς συνεχέετο μὲ τὰς φωνὰς τῶν γυναικῶν καὶ κορασίων τῆς ἐπάνω γειτονίας:

— Ὁ Δεσπότης! ὁ Δεσπότης!

Οἱ χωρικοί, ὅπως-ὅπως, ἄνιπτοι, ἀκτένιστοι, μὲ τὰ καθημερινά των, εἰς γραμμὴν παραταχθέν-

τες, ἀπὸ τῆς ἀποβάθρας μέχρι τοῦ ναοῦ, ἀπεκαλύπτοντο κατὰ τὴν διάβασίν του, δεχόμενοι τὴν εὐλογίαν του.

Βραδειὰ σεληνοφώτιστος. Ἐφεγγοβόλουν ἀπὸ τὰ φῶτα τῶν λαμπῶν τὰ μεγάλα παράθυρα τοῦ μεσαίου πατώματος ἐκείνης τῆς παλαιᾶς λιθοκτίστου καὶ ἀρχοντικῆς οἰκίας, ἐν ᾗ ἐφιλοξενεῖτο πάντοτε, παρεπιδημῶν ἐν τῷ χωρίῳ, ὁ ἀρχιεπίσκοπος. Ἦτο ἀκατοίκητος ὅλον τὸ ἔτος, κατάκλειστος καὶ σκοτεινή, μὲ τοὺς ἀσβεστοκτίστους πυργοειδεῖς τοίχους της, τρόμος τῶν παιδίων τὴν νύκτα, τὰ ὁποῖα τὴν ἐπίστευον ὡς στοιχειωμένην. Οὐδεὶς ἄλλος ποτὲ κατῴκησεν ἐν αὐτῇ. Θαρρεῖς καὶ ὁ κτίτωρ αὐτῆς τὴν ἔκτισεν ἐπίτηδες διὰ τὸν Δεσπότην, μόλις ἀποπερατώσας αὐτήν, χειροτονηθεὶς ἱερεὺς καὶ ἐφημερεύων ἔν τινι χωρίῳ. Τὸ ἐπάνω αὐτῆς πάτωμα ἦτο ἀτελείωτον, μὲ τὰ ἰκρία ἀκόμη τῶν μαστόρων. Τὸ κάτω ὅμως μὲ πολλὴν φιλοκαλίαν περιποιημένον, μ' αἰθούσας καὶ μὲ δωμάτια καὶ μ' ἕνα παμμέγιστον μαρμάρινον ἐξώστην. Εὐρύχωρος κατοικία, ἥτις μίαν φορὰν τὸ ἔτος ἔπρεπε νὰ ἀνοίξῃ τὰ παράθυρά της, νὰ ξεσκονισθῇ, ν' ἀερισθῇ, νὰ στολισθῇ, νὰ φωτισθῇ, νὰ δεχθῇ τὸν ἀρχιερέα καὶ τὴν συνοδείαν του, ἀποτελουμένην ἀπὸ ἕνα κοσμικὸν ὑπηρέτην μὲ μακρὰν κόμην καὶ σκοῦφον καλογηρικόν, προσόντα μέλλοντος κληρικοῦ, ἀπὸ ἕνα ἱεροδιάκονον σπανὸν καὶ γηραλέον, ἀλλὰ μὲ ὡραίαν φωνήν, ὡς πτερομαδημένην καρδερίναν, καὶ ἀπὸ ἕνα ἀρχιμανδρίτην τῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ πρωτοψάλτην.

Ἐδῶ, εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν μὲ τὰ μαρμαρένια μπαλκόνια οἰκίαν, ἤθελον προσέλθει οἱ χωρικοὶ ν' ἀσπασθῶσι τὴν δεξιὰν τοῦ ἀρχιερέως, νὰ εἴπωσι τὰ παράπονά των, ν' ἀκούσωσι τὴν συμβουλήν του, νὰ λάβωσι τὴν εὐλογίαν του.

Ἀνδρόγυνα ἐν φαινομένῃ εἰρήνῃ, ἐκεῖ ἐλάμβανον τὸ τελειωτικὸν διαζύγιον. Διεζευγμένοι ἄλλοι, ἐκεῖ εἰρήνευον καὶ ἐφιλιοῦντο. Συνοικέσια παράνομα διελύοντο καὶ ἄλλα οἰκονομικῶς εὐλογοῦντο. Ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἐκ παραδόσεως, τρέφων ἀπόλυτον εὐλάβειαν πρὸς τὸν Δεσπότην, ἐνώπιον τῆς Α. Σεβασμιότητος ὑποβάλλει τὴν λύσιν τῶν ἱερωτέρων του καὶ μυστικωτέρων του ὑποθέσεων. Ἐξομολογεῖται εἰς τὸν Δεσπότην του ἐλευθέρως καὶ ἀνυποκρίτως, κύπτων εἰς τὴν ἐπιβολήν, ἣν ἀσκεῖ ἐπὶ τῆς ψυχῆς του ἡ σεμνὴ καὶ μεγαλοπρεπὴς μορφὴ τοῦ Ἕλληνος ἀρχιερέως. Ἀπ' αὐτοῦ πολλάκις ζητεῖ ἐν ἀνάγκῃ τὴν ἔκδοσιν ἐπιτιμίων ἢ τὴν λύσιν προηγηθέντων ἀφορισμῶν. Κλαπέντα πράγματα εἰς τὸν Δεσπότην κρυφὰ θὰ καταθέσῃ, μετανοήσας ἢ φοβηθείς, ἵνα κρυφὰ ὁ Δεσπότης ἀποδώσῃ αὐτὰ εἰς τὸν κύριόν των. Μνημόσυνα καὶ ἀνακομιδαὶ λειψάνων, λειτουργίαι καὶ ἀγρυπνίαι ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τῶν κεκοιμημένων, ὅλα, εἰς τὸν ἀρχιερέα ἀνατίθενται:

— Σὰν ἔλθῃ ὁ Δεσπότης!

Ἀκόμη καὶ τὸν ἄσπλαγχνον τοκογλύφον, μὲ τὸν Δεσπότην του ὁ χωρικὸς θὰ φοβερίσῃ;

— Σὰν ἔλθῃ ὁ Δεσπότης!

Ἡ πενθερὰ πάλιν, ἡ τλήμων, ἡ ἔχουσα σπουδαίας ἀφορμὰς κατὰ τοῦ γαμβροῦ της, εἰς τὸν Δεσπότην ἀναθέτει τὴν ἐκδίκησιν:

— Σὰν ἔλθῃ ὁ Δεσπότης!

Ἐκείνη ἡ πτωχὴ γραῖα, ὁποῦ καμμίαν προστασίαν δὲν ἔχει εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, βλέπουσα τὸν ἅρπαγα ἐκεῖνον γείτονα, ποῦ τῆς ἁρπάζει τὴν ἐλαίαν της, διότι ἦτο τάχα ἐπάνω εἰς τὸ σύνορον, ὁποῦ τῆς κόπτει τὴν συκῆν, διότι τοῦ ἐσκίαζε δῆθεν τὴν ἄμπελον, φυεῖσα μέσα εἰς τὸ σύνορον, ποῦ τῆς κρημνίζει τὴν σκάλαν τοῦ σπιτιοῦ της τοῦ πτωχικοῦ, διότι τοῦ ἔκοπτε τὸν δρόμον καὶ τοῦ ἔκλειε τάχα τὴν εἴσοδον, ἡ πτωχή, ὁποῦ δὲν ἔχει ἐδῶ εἰς τὸν κόσμον καμμίαν προστασίαν, οὔτε ἐνώπιον τοῦ δημάρχου, οὔτε ἐνώπιον τοῦ εἰρηνοδίκου, παραμυθεῖται λέγουσα:

— Σὰν ἔλθῃ ὁ Δεσπότης!

Ἐνώπιον τῆς Α. Σεβασμιότητος, μέσα εἰς τὰς μεγάλας ἐκείνας ἀρχοντικὰς αἰθούσας οἱ ἱερεῖς τοῦ χωρίου, οἱ ἐφημέριοι, θὰ ἐκθέσωσιν, ἕνας-ἕνας, τὰ παράπονά των, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ὁ ἕνας κατὰ τοῦ ἄλλου. Θὰ ἐξομολογηθῶσιν εἰς τὴν κρυφὴν ἐκείνην καὶ σκοτεινὴν καμαρίτσαν, χωρὶς φόβον νὰ τοὺς ἀκούσῃ καμμία παπαδιά, ὡς συνέβαινεν ἴσως ὅτε ἐφιλοξενεῖτο ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐπιτρόπου του.

Ὁ Διᾶκος, ὁ σπανὸς ἐκεῖνος καὶ γηραλέος, εἶχεν ὁλοκλήρους ἡμέρας νὰ διηγῆται κατόπιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, πρὸς τὸ προσωπικὸν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τὸ πολυάριθμον, περιγράφων μεγαλοπρεπῶς τοὺς μεγάλους ἐκείνους ὀρφοὺς καὶ τοὺς ἄλλους νωποὺς ἰχθῦς, καὶ τοὺς ἀστακούς, οἵτινες ζωντανοὶ ἐκομίζοντο πρὸς τὸν Ἀρχιερέα, δῶρα τοῦ δημάρχου, δῶρα τῶν προυχόντων, τῶν ἱερέων προσφοραί, ἐδέσματα ἀρωματισμένα μὲ τὸ ἀμιγέστερον ἰώδιον τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν, ἅτινα ἰδιαιτέρως νομίζεις ἔτρεφαν διὰ τὸν σεβασμιώτατον αἱ ἰχθυοβριθεῖς τῆς νήσου ἀκταί. Ὁ ἀρχιμανδρίτης ἐκεῖνος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, μὲ τὴν



πρέζαν πάντοτε εἰς τὰ δύο του δάκτυλα τῆς δεξιᾶς, ὡς εἰς σημεῖον Σταυροῦ, δὲν ἠμποροῦσε νὰ προφυλάξῃ τὸν λάρυγγά του, ποῦ ἐλακτάριζεν ὁ καϋμένος ἐμπρὸς εἰς τὴν εὐωδίαν τοῦ μοσχάτου οἴνου, ὁποῦ ὁλόξανθος ἔλαμπεν ἀπὸ τὴν διαύγειαν, θαρρεῖς καὶ ἦτο φῶς ἡλίου κλειστὸν μέσα εἰς κρυσταλλίνας φιάλας.

Καὶ πόσα φαγητά, πάλιν πόσαι κουλοῦραι καὶ πόσα ἐδέσματα ἐκλεκτὰ ἐξέρχονται μυστικὰ τὴν νύκτα, ἀφοῦ εἰσῆλθον φανερά, ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐτὴν οἰκίαν, ὁποῦ φιλοξενεῖται ὁ Δεσπότης, νὰ μοιρασθῶσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς τοῦ χωρίου ἀπὸ τὸν ἀστυφύλακα, ὅστις γνωρίζει αὐτούς. Διότι οἱ πτωχοὶ τῶν χωρίων δὲν εἶνε ὡς οἱ τῶν πόλεων γνωστοί. Εἶνε ὅλοι ἄγνωστοι. Κρυμμένοι μέσα εἰς τὰς καλύβας των, ζῶντες μὲ λάχανα τοῦ ἀγροῦ, ἵνα μὴ σημειωθῶσι μὲ τὴν ἐπαίσχυντον σφραγῖδα τῆς ἐπαιτείας . . .

— Σὰν ἔλθῃ ὁ Δεσπότης!

Λέγει καὶ ἡ νεόνυμφος ἐκείνη πρὸς τὴν μητέρα της, διορθοῦσα τὰ νυμφικά της, τὰ ὁποῖα ὀλίγον συνεπτύχθησαν, νὰ τὰ φορέσῃ ἀτσάκιστα πάλιν, ὡς νεόρραπτα, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸ χωρίον ὁ ἀρχιερεὺς νὰ πάρῃ ἀντίδωρον ἀπὸ τὰς χεῖράς του. . .

Τὴν ἡμέραν ὁποῦ θὰ λειτουργήσῃ ὁ ἀρχιερεὺς πανηγυρίζει ὅλον τὸ χωρίον, ἐγκαινίζον ἑορτὴν μὴ περιεχομένην εἰς τὸ Ἁγιολόγιον. Καὶ πολὺ πρεπόντως. Οἱ ἀρχιερεῖς ἀπολαύουσιν ἀμερίστου σεβασμοῦ εἰς ὅλα τὰ χωρία τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἕλλην χωρικὸς ἐκ παραδόσεως ἀγαπᾷ τὴν μεγαλοπρέπειαν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἀκολουθίαις, ἀγαπᾷ τὴν εὐπρέπειαν. Θὰ γείνῃ τότε «μονοκκλησιά», δηλαδή, τὴν ἡμέραν ἐκείνην, θὰ τελεσθῇ μία μόνον λειτουργία ἐν τῇ πολίχνῃ, κλειομένων τῶν ἄλλων ναῶν. Θὰ ἴδῃ λοιπὸν ὁ χωρικὸς τὸν ἀρχιερέα ὁλόχρυσον, ἱερουργοῦντα μὲ τόσους ἱερεῖς. Θ' ἀκούσῃ ψαλμῳδίαν, διότι οἱ τακτικώτεροι ἀρχιερεῖς παραλαμβάνουσι μεθ' ἑαυτῶν καὶ τοὺς πρωτοψάλτας των. Θὰ ἴδῃ τοὺς πολυελαίους ὅλους νὰ τοὺς ἀνάψωσιν ὡς εἰς τὸ Μέγα Πάσχα. Θὰ ἴδῃ συγκέντρωσιν κόσμου πολλοῦ. Θ' ἀκούσῃ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπὸ τὸν καλλίφωνον ἱεροδιάκονον. Θὰ ἴδῃ πόσον μεγαλοπρεπὴς εἶνε ὅλη ἡ θεία λειτουργία, ἥτις συνήθως εἰς τὰ χωρία εἶνε τόσον πενιχρά, παρέχουσα τὴν εἰκόνα μεγαλοκτηματίου πτωχεύσαντος... Θ' ἀκούσῃ τέλος τὸ κήρυγμα τοῦ ἀρχιερέως ἁπλοῦν καὶ ὠφέλιμον καὶ λαβὼν τὸ ἀντίδωρον καὶ ἀσπασθεὶς τὴν χεῖρα τοῦ Δεσπότη, ὁ καϋμένος ὁ χωρικός, θὰ στενάξῃ βαθέως ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιάν του, ἀγαλλόμενος:

— Σήμερα, βρὲ παιδιά, κατάλαβα πῶς εἶμαι χριστιανός! . . .

Ὅλον τὸν χειμῶνα κατόπιν θὰ διηγῆται ἡ κόρη, ἡ ὁποία κλεισμένη τὰς ἄλλας ἑορτάς, μόνον ὅταν ἐλειτούργησεν ὁ Δεσπότης ὑπῆγε μὲ τὴν μητέρα της εἰς τὴν Ἐκκλησίαν:

— Ὁ σάκκος του, μάννα μου, ὁ σάκκος του. . . φῖνο μάλαμα! Νὰ εἶχα ἕνα κομμάτι νὰ βάλω στὰ προμάνικα τοῦ μπαμπουκλιοῦ μου. . . Ἄμ ἡ κορώνα του πάλιν! . . . τί σοῦ ἔλεγεν ἡ κορώνα του! Φῖνο βενετσιάνικο φλουρί. Ὅλη ἀπὸ χρυσάφι καὶ ἀπὸ τιρτίρι. Καὶ τί διαμαντόπετρες ἦταν ἐκείναις! . . .

Καὶ ὁ μικρὸς ἐκεῖνος υἱὸς τοῦ χωρικοῦ, ὅπου ἐγεννήθη, θαρρεῖς, μὲ εὐλογίαν, τῆς εὐχῆς τὸ παιδί, ὅπως τὸν ὀνομάζουν εἰς τὴν πολίχνην, ὅλον τὸν χειμῶνα κατόπιν, μὲ μίαν ζηλευτὴν μονομανίαν, οὔτε παίζει, οὔτε βλασφημεῖ, ὡς τ' ἄλλα παιδία. Ἀλλὰ κλεισμένος εἰς τὴν καμαρίτσαν ἐκείνην, μόλις ἔλθῃ ἀπὸ τὸ σχολεῖον, ἐν ἐγρηγόρσει ὀνειρεύεται τοῦ Μιλτιάδου τὸ τρόπαιον, ἀναπολῶν τὴν ὁλόχρυσον ἐκείνην εἰκόνα τοῦ Δεσπότη, ἥτις μὲ ἀνεξίτηλα ὁλόχρυσα χρώματα ἐχαράχθη μέσα εἰς τὴν ψυχήν του, τὴν ἡμέραν ὁποῦ ἐχειροτόνησεν ἕνα ἱερέα, εἰς ἀντικατάστασιν ἀποθανόντος ἐφημερίου. Ἔχει λαμπάδας, ἔχει βιβλία ἐκκλησιαστικά, ἔχει κ' ἕνα παλαιὸν καὶ ἄχρηστον ἐπιτραχήλιον, ποῦ τοῦ ἐχάρισε μιὰ μέρα ὁ Παπαχαραλαμπίτης μὲ μίαν ἐλαφρὰν μπατσίτσαν, τὴν συνήθη θωπείαν του, καὶ μὲ μίαν εὐχήν του:

— Νὰ βρὲ Μιχαλάκη. Ἐσὺ θὰ γείνῃς παπᾶς, μιὰ μέρα! . . .

Ἔχει ἐκεῖ κ' ἕνα λιβανιστερὸν ὁ μικρὸς παῖς καὶ ψάλλει καὶ λιβανίζει. Καὶ οἱ γονεῖς του μετ' εὐφροσύνης τὸν ἀκούουσιν ἀπέξω:

— Κέλευσον . . . Κελεύσατε . . . Κέλευσον Δέσποτα ἅγιε, τὸν νῦν προσφερόμενόν σοι . . .

Καὶ ὅταν ἐντρυφήσῃ πλέον τὸ μικρὸν παιδίον μὲ τὴν ἀθῴαν του ἐκείνην εὐφροσύνην, ὅταν νυστάξῃ, θὰ πέσῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρός του, ὁποῦ τόσον τὸ ἀγαπᾷ τ' ὁλόξανθον παιδίον, στῆς μαννούλας του τὰς ἀγκάλας, θὰ πέσῃ καὶ θ' ἀποκοιμηθῇ μὲ τὸ νειρον:

— Πότε θὰ μὲ κάμετε, ἀναγνώστη, μαννοῦλά μου;

Ἐκεῖ, ὡς ἐν κοιτίδι ἐμψύχῳ, ἀπαλὰ θὰ κοιμηθῇ, πουλίου ὕπνον, ἐνῷ τοὺς βοστρύχους τοῦ ἀγγελικοῦ προσώπου του, θὰ θωπεύῃ τὸ τρυφερὸν τῆς μάννας του βαυκάλημα:

— Σὰν ἔλθῃ ὁ Δεσπότης, Μιχαλάκη μου! . . .

**Α. ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ**

# ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

ΥΠΟ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΩΡΕΑ

## ΦΙΛΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΩΝ

### I

Μιὰ φορὰ κ' ἕνα καιρὸ ὁ Πάπας ἐβάφτισε δυὸ ἀρσενικὰ παιδιὰ τὴν ἴδια τὴν ἡμέρα. Τὰ παιδιὰ αὐτὰ τὰ εἶχαν τάξει οἱ ἀρχόντοι οἱ γονεῖς τους νὰ τὰ φέρουν στὴ Ρώμη καὶ τἄφεραν. Ὁ Πάπας τὸ ἕνα τὸ ἔβγαλε Φίλο καὶ τὸ ἄλλο Φίλωνα, καὶ ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ μυστήριο ἐπρόσταξε νὰ τοῦ φέρουν δυὸ κοῦπες ξύλινες, ἀπαράλλακτες τὴ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, καὶ τὴς ἐχάρισε στὰ παιδιά, λέγοντάς τους:

— Πάρτε αὐτὸ τὸ χάρισμα. γιὰ μαρτυριάτικο πῶς σᾶς ἐβάφτισα τὴν ἴδια τὴν ἡμέρα, στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Πέτρου.

Ὁ Φίλος καὶ ὁ Φίλων μοιάζανε τόσο πολύ, ποῦ θἄλεγε κανένας πῶς ἦσαν δίδυμα ἀδέρφια. Ὕστερα ἀγαπηθήκανε τόσο πολὺ ποῦ ὁ ἕνας δὲν ἤθελε νὰ φάῃ χωρὶς τὸν ἄλλον καὶ πλαγιάζανε στὸ ἴδιο κρεββάτι. Μολοντοῦτο ἦρθε ἡ ὥρα νὰ χωρισθοῦν, γιατὶ οἱ γονεῖς τους ἐτραβήξανε καθένας στὸν τόπο του. Ὁ χωρισμὸς αὐτός, μὲ ὅλην τὴν ἐπιθυμιὰ ποῦ εἶχαν νὰ ξαναϊδωθοῦν, ἐβάστηξε πολλὰ χρόνια, ἐξαιτίας ἀπὸ ἕνα σωρὸ περιστατικά, ποῦ δὲν ξέρω τώρα ποιὸ νὰ πιάσω καὶ ποιὸ νἀφήσω, γιὰ νὰ σᾶς τὰ πῶ.

Μιὰ νύχτα ὁ κόμης ὁ Φίλων, ποῦ ἦταν πολὺ ἀνήσυχος γιὰ τὸν σύντροφό του (εἶχε μάθει πῶς οἱ προδότες τὸν εἶχαν διώξει ἀπὸ τὸ φέουδό του) εὑρέθηκε κοντὰ στὸ Παρίσι, σ' ἕναν ἔρημο δρόμο. Ἐκεῖ κοντὰ ἦτον ἕνα χάνι, ἐμπῆκε μέσα, καὶ ἀφοῦ ἔφαγε καὶ ἔπιε μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἱππότες ποῦ τὸν ἀκολουθοῦσαν, τοὺς εἶπε νὰ πᾶνε νὰ ἡσυχάσουν. Αὐτὸν δὲν τὸν ἐκολλοῦσε ὕπνος, ἡ ἔννοια τοῦ χαμένου συντρόφου του τὸν ἔτρωγε σὰ σκουλῆκι. Ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ χάνι, ἐκάθισε σὲ μιὰ πεζοῦλα μπροστὰ στὸ δρόμο καὶ ἄρχισε νὰ συλλογίζεται, λυπημένος. Ὁ οὐρανὸς ἦτον μαῦρος πίσσα, ὅλη τὴ γῆ ὁλόγυρα τὴν ἐσκέπαζεν ἡ μαυρίλα, καὶ ὁ Φίλων, βυθισμένος στὸν πόνο του, ἄκουσε τὸν ἄνεμο ποῦ βογγοῦσε στὰ κλαδιὰ καὶ βογγοῦσε κι' αὐτὸς μαζί του, ζητῶντας παρηγοριὰ στὸν καϋμό του. Ἔξαφνα τὸ φεγγάρι φανερώθηκε καὶ ἡ λάμψι του ἔπεσε σὲ μιὰ πηγὴ ποῦ ἀνάβρυζε ἀντικρύ του. Ὁ Φίλων ἐσηκώθηκε, πῆγε κοντὰ στὴν πηγή, ἔσκυψε καὶ γέμισε τὴν κοῦπά του κρύο νερό. Ὅταν ἔσβυσε τὴ δίψα του, τὸ παράπονο τὸν ἐξαναπῆρε πάλι δυνατώτερο, γιατὶ ἡ κοῦπα αὐτὴ ποῦ ἔφερνε στὰ χείλη του τοῦ ἐθύμιζε τόσα ἀγαπημένα πράγματα, ἦταν ἡ κοῦπα ποῦ τοῦ χάρισε ὁ Πάπας τὴν ἡμέρα ποῦ τὸν βάφτισε καὶ εἶχε δώσει τὴν ἴδια καὶ ἀπαράλλαχτη κοῦπα στὸν Φίλο, τὸν σύντροφό του.

Τὴν ὥρα ἐκείνην ἕνας ἐρημίτης ἐπέρασε μπροστά του. Ὁ Φίλων τοῦ ἔκανε ἕνα χάρισμα καὶ τοῦ εἶπε·

— Παρακάλα τὸ Χριστὸ καὶ τοὺς ἁγίους μαρτύρους γιὰ μένα, νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς νὰ βρῇ ὁ Φιλων τὸν σύντροφό του τὸν Φίλο.

Ὕστερα πῆγε καὶ ξύπνησε τοὺς ἱππότες του, γιατὶ ἤθελε νὰ φθάσῃ στὸ Παρίσι πρὶν ξημερώσῃ.

ΕΡΓΟΝ Α. ΜΠΑΡΤΟΛΟΜΕ

ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΝΕΚΡΟΥΣ

Ὁ ἐρημίτης ἐτράβηξε τὸ δρόμο του καὶ καθὼς ἐπήγαινεν ἀντάμωσε κάποιον, ποῦ τοῦ εἶπε :

— Μήπως ξέρεις, πατέρα μου, ποῦ βρίσκεται ὁ Φίλων, ὁ γυιός τοῦ κόμητος τῆς Ὠβέρνης ;

— Παλληκάρι μου, εἶπεν ὁ Ἐρημίτης, γιατί μὲ περιπαίζεις ; Ἐσὺ δὲν εἶσαι ὁ Φίλων ; Δὲν μοῦ μίλησες ἐσὺ ἐδῶ καὶ λίγη ὥρα ; Δὲν μοῦκαμες αὐτὸ τὸ χάρισμα καὶ μοῦ εἶπες νὰ παρακαλέσω τὸ Θεό νὰνταμώσῃς τὸν σύντροφό σου, τόν Φίλο.

— Μὴ σοῦ κακοφαίνεται, εἶπεν ὁ ἄλλος. Δὲν εἶμαι ἐκεῖνος ποῦ νομίζεις. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Φίλος, ποῦ γυρεύω τὸν Φίλωνα.

Τοῦδωκε λίγα χρήματα καὶ τοῦ εἶπε νὰ παρακαλῇ τόν Χριστὸ νὰνταμώσῃ τὸν Φίλωνα.

— Τράβα ἴσα κατὰ τὸ Παρίσι, εἶπεν ὁ Ἐρημίτης, καὶ πιστεύω πῶς θὰνταμώσῃς ἐκεῖνον ποῦ ζητᾷς.

Ὁ Φίλος καὶ οἱ ἄνθρωποί του ἐτράβηξαν ἕνα λοξὸ δρόμο καὶ τὴν ὥρα ποῦ ξημέρωνε φθάσανε στὶς ὀχθιὲς τοῦ Σηκουάνα. Ἐκεῖ, ἐπάνω στὸ ἀνθισμένο λιβάδι, εἴδανε μερικοὺς καβαλλάρηδες ποῦ ἔτρωγαν καὶ ἔπιναν. Ἅμα τοὺς ἀπείκασαν οἱ καβαλλάρηδες ἐπήδησαν στἄλογά τους, σὰν νὰ τοὺς πῆραν γιὰ ἐχθροὺς καὶ ἑτοιμάσθηκαν νὰ χτυπηθοῦνε. Ὁ Φίλος καὶ οἱ δικοί του πάλι ἔσυραν τὰ σπαθιά, θαρρῶντας πῶς οἱ ἄλλοι θὰ τοὺς χτυπήσουν πρῶτοι. Καθὼς πηγαίνανε τἄ πράγματα ἔλεγες πῶς τὸ αἷμα θὰ χυθῇ ποτάμι. Ὁ Θεός ὅμως ὁ Παντοδύναμος, ποῦ ξέρει τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων καὶ βάζει πάντα τὸ χέρι του μὲ τοὺς καλούς, ἔβαλε τὸ χέρι του καὶ τούτη τὴ φορὰ καὶ τοὺς σταμάτησε, τὴν ὥρα ποῦ πήγαιναν νὰ χτυπηθοῦν.

Καὶ ὁ Φίλος ἔβαλε μιὰ φωνή :

— Ποιοὶ εἴσαστε ἐσεῖς, ἱππότες, ποῦ θέλετε νὰ χτυπήσετε τὸν Φίλο, τὸν ἐξόριστο ;

Μόλις ἄκουσε τὴν φωνὴν αὐτὴν ὁ Φίλων ποῦ ἦτανε ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἄλλων ἱπποτῶν, ἐγνώρισε τὸ Φίλο, τὸν σύντροφό του.

— Γλυκέ μου, καλέ μου σύντροφε, φώναξε, ἐγὼ εἶμαι ὁ Φίλων, ὁ γυιὸς τοῦ κόμητος τῆς Ὠβέρνης. Δύο χρόνια πᾶνε τώρα ποῦ σὲ ζητῶ καὶ δὲν σὲ βρίσκω.

Ξεπέζεψαν καὶ οἱ δύο, ἀγκαλιαστήκανε, φιληθήκανε καὶ δοξάσανε τὸν Θεό, ποῦ βρῆκε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ὠρκίσθηκαν ὕστερα νὰ μένουν πιστοὶ αἰώνια ἀναμεταξύ τους, αἰώνια φίλοι κι' ἀδελφοποιτοὶ καὶ δώσανε τὸν ὅρκο ἀπάνω στὸ σπαθὶ τοῦ Φίλωνος, ποῦ εἶχε κρεμασμένο ἀπὸ τὴ λαβή του ἕνα φυλακτὸ μὲ ἅγια λείψανα. Ἀποκεῖ ὅλοι μαζὺ τραβήξανε στὸ Παλάτι τοῦ Βασιληᾶ τῆς Γαλλίας. Ὁ Βασιληᾶς τοὺς δέχτηκε μὲ δόξες καὶ τιμές. Αὐτοὶ πάλι τὸν ἐδουλέψανε πιστὰ καὶ σὲ μιὰ μάχη πιάσανε αἰχμάλωτο, μέσα στὸ δάσος τοῦ Σαὶν Κλού, τὸν ἐχθρὸν τοῦ Βασιληᾶ, τὸν κόμητα Ρομπώ. Ὁ Βασιληᾶς τότε ἔδωκε ἕνα μεγάλο ἀξίωμα στὸν Φίλωνα, καὶ στὸ Φίλο ἔδωκε γυναῖκα τὴν ἔμορφη Λυβία, κόμησσα τοῦ Βλαίη. Ὕστερα ἀπὸ λίγο καιρὸ ὁ Φίλος ἔφυγε μὲ τὴ γυναῖκά του καὶ πῆγε στὰ ὑποστατικά, ποῦ τοῦ ἐχάρισε ὁ Βασιληᾶς.

Ὁ Φίλων ἔμεινε στὸ Παλάτι τοῦ Βασιληᾶ δοξασμένος καὶ τιμημένος. Σιγὰ-σιγὰ ὅμως ὁ Φίλων καὶ ἡ κόρη τοῦ Βασιληᾶ ἀγαπηθήκανε καὶ σὲ λίγο οἱ ψυχές τους ἔγιναν ἕνα. Ἕνας κόμης ὅμως ποῦ ἦταν κακὸς καὶ διαστρεμμένος καὶ ἐζήλευε τὸν Φίλωνα, (Χαρδρὲ τὸν ἔλεγαν), ἐμυρίσθηκε μὲ τὸν καιρὸ τὸ μυστικό τους. Καὶ μίαν ἡμέραν ποῦ ὁ Φίλων ἔφερε τὸ νερὸ στὸ Βασιληᾶ, νὰ νίψῃ τὰ χέρια του, ὁ Χαρδρὲ ἐπετάχθηκε ἔξαφνα καὶ εἶπε :

— Μὴν πάρης νερό, Βασιληᾶ, ἀπὸ τὰ χέρια αὐτουνοῦ τοῦ κακοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸς εἶνε ἄξιος νὰ μαρτυρήσῃ τὰ σκληρότερα μαρτύρια, γιατὶ ἀτιμάζει τό σόϊ σου.

Στἄ λόγια αὐτὰ ὁ Φίλων ἔμεινε ξερός. Ὁ καλὸς ὅμως ὁ Βασιληᾶς τοῦ εἶπε :

— Σήκω, Φίλων, καὶ μὴ φοβᾶσαι καθόλου καὶ ἀπολογήσου γιὰ τὴν κατηγορία ποῦ σοῦ κάνει.

Ὁ Φίλων συνέφερε ἀπὸ τὴν ταραχή του καὶ εἶπε στὸ Βασιλῆ·

— Ἀφέντη Βασιλῆ μου, ὁ Χαρδρὲ λέει ψέμματα σὰν κακὸς προδότης ποῦ εἶνε· Δῶσέ μου τὴν ἄδεια νὰ τοῦ ἀποκριθῶ μὲ τὸ ξίφος στὰ χέρια.

Ὁ Βασιλῆς ἔδωκε τὴν ἄδεια καὶ ὡρίσθηκε ἡ ἡμέρα τῆς μονομαχίας.

Ὁ Φίλων ὡστόσο μέσα του ἦταν ἀπελπισμένος, γιατὶ ἤξευρε πῶς τοῦ ἔπρεπε ἡ κατηγορία ποῦ τοῦκανε ὁ ἐχθρός του κ' ἐσυλλογιζότανε πῶς ὁ Θεὸς δὲν θὰ τοῦδινε τὴ νίκη, ἀφ' οὗ πήγαινε νὰ χτυπηθῇ ἔχοντας αὐτὸς τὸ ἄδικο. Καὶ δὲν ἐφοβότανε τόσο γιὰ τὸ τέλος ποῦ τοῦ ἦταν γραφτό, ὅσο γιὰ τὴν ντροπὴ ποῦ περίμενε τὴν κόρη τοῦ Βασιλῆ, τὴν Πολυαγαπημένη του.

Ἔτσι λοιπόν, μὲ τὴν ψυχὴ φαρμακεμένη ἀπὸ τοὺς θλιβεροὺς στεναγμούς, ἐπῆρε τὸ δρόμο σὰ χαμένος καὶ βγῆκε ὄξω ἀπὸ τὴν πολιτεία. Ἐκεῖ πέρα ἔδωκε ὁ Θεὸς καὶ ἀντάμωσε τὸν σύντροφό του, τὸ Φίλο ποῦ ξαναγύριζε στὸ παλάτι. Τοῦ εἶπε τὸν πόνο του καὶ ἐκεῖνος τοῦ ἀποκρίθηκε·

— Ἔλα νἀλλάξωμε ροῦχα. Ἐσὺ πήγαινε ἐδῶ κοντὰ στὸ λόγγο καὶ κρύψου καλά. Ἐγὼ θὰ πάω στὸ Παλάτι νὰ χτυπηθῶ μὲ τὸν ἐχθρό σου, θὰ νομίσουν ὅλοι πῶς εἶσαι σὺ καὶ κανεὶς δὲν θὰ μᾶς καταλάβῃ, γιατὶ εἴμαστε ἀπαράλλαχτοι ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον.

Ἔτσι ἔγινε καὶ ὁ Φίλος ἐνίκησε τὸν Χαρδρὲ καὶ τοῦκοψε τὸ κεφάλι. Ὁ Φίλων τότε γύρισε στὸ Παλάτι καὶ ὁ Βασιλῆς τοῦδωκε γυναῖκα τὴν κόρη του τὴ Βαλισσάνδα, τοῦδωκε καὶ προικιὰ ἀσῆμι καὶ χρυσάφι καὶ τὸν πύργο τοῦ Βιβιέ. Ἐκεῖ πήγανε κ' ἔζησαν χαρούμενοι κ' εὐτυχισμένοι. Ὁ Φίλων ὅμως τὸ εἶχε μαράζι στὴν καρδιὰ ποῦ ἔλειπε μακρυὰ ὁ σύντροφός του.

II

Μιὰ ζεστὴ αὐγουστιάτικη ἡμέρα οἱ ὑπηρέτες τοῦ Φίλωνος ἔστρωναν τὸ τραπέζι μέσα στὸ περιβόλι τοῦ κτήματος, κάτω ἀπὸ τὰ φουντωτὰ δένδρα. Ὅταν ἑτοιμάσθηκε τὸ τραπέζι, ὁ Ἐρρῖκος ὁ ὑπηρέτης πῆγε καὶ φώναξε τὸν ἀφέντη του.

— Ἀφέντη, τὸ τραπέζι εἶνε ἕτοιμο. Κοπιᾶστε νὰ φᾶτε.

— Καλή μου, εἶπεν ὁ Φίλων στὴ Βαλισσάνδα, πᾶμε νὰ καθίσωμε.

Ἐκάθισαν, ἔφαγαν καὶ ἤπιαν τὰ καλὰ φαγιὰ καὶ τὰ παληὰ κρασιά. Δίπλα τους εἶχαν τὰ δυό τους τἀγόρια, ὄμορφα καὶ χαρούμενα, μὲ τὰ κατάχρυσα μαλλιά τους. Τὸ ἕνα ἦταν τεσσάρων χρονῶν καὶ τὸ ἄλλο τριῶν.

Ἡ Βαλισσάνδα καὶ τὰ παιδιὰ ἔπιναν μὲ τἀρχοντικὰ χρυσοπότηρα τὰ στολισμένα μὲ διαμάντια καὶ ρουμπίνια· ὁ Φίλων ὅμως ἔπινε μὲ τὴν κούπα, ποῦ τοῦχε χαρίσει ὁ Πάππας, καὶ κάθε φορὰ ποῦ τὴν ἔβαζε στὰ χείλη του, ἀναστέναζε.

— Ἀλλοίμονο! Ποῦ νὰ βρίσκεσαι τώρα, Φίλε, ἀγαπημένε μου σύντροφε! Τόσα χρόνια πέρασαν καὶ κανένας δὲν ξέρει νὰ μοῦ πῇ ἂν ζῇς ἢ πέθανες.

Καλέ μου ἀφέντη, τί ἔχεις καὶ σεκλετίζεσαι; τοῦλεγε ἡ Βαλισσάνδα. Ὁ σύντροφός σου ζῇ εὐτυχισμένος, μὲ τὴν γυναῖκά του, τὴν ὄμορφη Λυβία.

— Ἡ Λυβία εἶνε κακὴ καὶ σκληρότατη γυναῖκα.

— Καλέ μου ἀφέντη, γιατὶ μιλᾶς ἔτσι;

— Πατέρα, εἶπε τότε τὸ μεγαλείτερο τὸ παιδί, σάκούω πάντα καὶ λὲς γιὰ τὸ σύντροφό σου τὸ Φίλο. Γιατὶ δὲν ἔρχεται ὁ καϋμένος; Πῶς ἤθελα νὰ τὸν ἰδῶ καὶ νὰ τὸν φιλήσω.

*Μετάφρασις Π. Νβ.* ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΩΡΕΑΣ

*Ἕπεται τὸ τέλος.*

# Η ΚΑΤΑΧΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

# ΚΑΙ Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΙΣ

Τὸ νεώτερον μυθιστόρημα συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ διαδοθῇ ὡς ἐπιδημία ἡ ψυχολογικὴ ἀνάλυσις. Οἱ συγγραφεῖς διηγούμενοι τὴν ψυχὴν τῶν ἡρώων καὶ ἡρωίδων των παριστάνουν τοὺς περισσοτέρους ἐξ αὐτῶν ὡς ἔχοντας τὴν ἰδιότητα τῆς αὐτοπαρατηρήσεως, ὡς ἀποτελουμένους ἀπὸ δύο ψυχάς, μίαν αἰσθανομένην καὶ μίαν ἀντιλαμβανομένην ἑαυτὴν ὅτι αἰσθάνεται, μίαν σκεπτομένην καὶ μίαν παρατηροῦσαν ἑαυτὴν ὅτι σκέπτεται. Τὴν νόσον ταύτην τῆς ἀναλύσεως, τοῦ «ψυχολογικοῦ ἀναμηρυκασμοῦ» ὅπως τὴν ἀπεκάλεσε κάποιος, τῆς «gravitation sur soi» ὅπως τὴν ἐχαρακτήρισεν ἄλλος, περιγράφει ἀπαραμίλλως ὁ Μωπασσὰν χαράσσων τὴν προσωπογραφίαν τοῦ νεωτέρου συγγραφέως.

«Ἐν αὐτῷ, λέγει, δὲν ὑπάρχει πλέον κανὲν συναίσθημα ἁπλοῦν. Ὅ,τι βλέπει, αἱ χαραί, αἱ τέρψεις του, αἱ λῦπαί του, αἱ ἀπελπισίαι του καθίστανται ἀμέσως ἀντικείμενα παρατηρήσεως. Ἀναλύει, παρὰ τὴν θέλησίν του, χωρὶς σκοπόν, τὰς καρδίας, τὰ πρόσωπα, τὰς χειρονομίας, τοὺς τόνους τῆς φωνῆς. Εὐθὺς ὡς εἶδεν, ὅ,τι καὶ ἂν εἶδεν, ἔχει ἀνάγκην τοῦ διατί. Δὲν ἔχει καμμίαν αὐθόρμητον κίνησιν τῆς ψυχῆς, καμμίαν κραυγήν, κανὲν φίλημα, ἀβίαστα καὶ ἀνεξέταστα, καμμίαν τῶν στιγμιαίων ἐκείνων πράξεων, τὰς ὁποίας κάμνομεν διότι πρέπει νὰ τὰς κάμωμεν, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τί συμβαίνει, χωρὶς νὰ σκεφθῇ, νὰ ἐννοήσῃ, νὰ ἐξακριβώσῃ τί συνέβη βραδύτερον. Ἐὰν ὑποφέρῃ, λαμβάνει σημείωσιν τοῦ πόνου του καὶ τὸν κατατάσσει εἰς τὴν μνήμην του· ἐπανερχόμενος ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖον, ὅπου ἀφῆκε τὸ ὄν τὸ ὁποῖον ἠγάπα περισσότερον, λέγει καθ' ἑαυτόν: «Εἶνε παράξενον τί ἠσθάνθην· ὡς μίαν ὀδυνηρὰν μέθην»· καὶ τότε ἐνθυμεῖται ὅλας τὰς λεπτομερείας, τὰς στάσεις τῶν γειτόνων του, τὰς ψευδεῖς χειρονομίας, τὰς ψευδεῖς ὀδύνας, τὰ ψευδῆ πρόσωπα . . . . μυρία πράγματα τέλος, τὰ ὁποῖα εἷς ἄνθρωπος ὑποφέρων μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς του δὲν ἤθελε ποτὲ παρατηρήσῃ. Τὰ εἶδεν ὅλα, τὰ συνεκράτησε, τὰ ἐσημείωσεν, ἀκουσίως του, διότι ἔχει τοιουτοτρόπως κατεσκευασμένον τὸ πνεῦμα, ὥστε ὁ ἀντίκτυπος ἐν αὐτῷ εἶνε ζωηρότερος, φυσικώτερος, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ πρώτου κλονισμοῦ, ἡ ἠχὼ ἠχηροτέρα τοῦ ἀρχικοῦ ἤχου. Φαίνεται ἔχων δύο ψυχάς, μίαν σημειώνουσαν, ἐξηγοῦσαν, σχολιάζουσαν πᾶν συναίσθημα τῆς γείτονός της, τῆς φυσικῆς ψυχῆς, τῆς κοινῆς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ζῇ ἐν τῇ καταδίκῃ νὰ εἶνε πάντοτε, εἰς πᾶσαν περίστασιν, μία ἀντανάκλασις ἑαυτοῦ καὶ ἀντανάκλασις τῶν ἄλλων, ἐν τῇ καταδίκῃ, νὰ βλέπῃ ἑαυτὸν αἰσθανόμενον, ἐνεργοῦντα, ἀγαπῶντα. σκεπτόμενον, πονοῦντα, καὶ νὰ μὴ πονῇ, νὰ μὴ σκέπτεται, νὰ μὴ ἀγαπᾷ, νὰ μὴ ἐνεργῇ, νὰ μὴ αἰσθάνεται ὅπως ὅλοι, φυσικῶς, ἁπλῶς χωρὶς ν' ἀναλύῃ ἑαυτὸν μετὰ πᾶσαν χαρὰν καὶ μετὰ πάντα λυγμόν. Ἡ ἰδιαιτέρα καὶ ἀσθενικὴ εὐαισθησία του τὸν μεταβάλλει εἰς *ζωντανὸν γδαρμένον*, διὰ τὸν ὁποῖον ὅλα τὰ αἰσθήματα ἔχουν μεταβληθῇ εἰς πόνον».

Ἡ πρώτη συνέπεια τῆς τοιαύτης ἀναλύσεως, ὅταν λάβῃ τὴν σφοδρὰν καὶ ἐπιτακτικὴν καὶ βασανιστικὴν αὐτὴν μορφήν, εἶνε ἡ ἐξαφάνισις τῆς τέρψεως. Ἡ χαρά, ἡ τέρψις, προέρχονται ἀπὸ τὴν κανονικήν των, ἀβίαστον λειτουργίαν τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας, ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐνέργεια παρακωλύεται ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν· ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἄνθος τὸ ὁποῖον συνθλιβόμενον δὲν δύναται ν' ἀνθήσῃ. Ἡ ἀνάλυσις ἐξαφανίζει τὴν τέρψιν, διότι συγκεντρώνουσα ἐφ' ἡμῶν τὴν προσοχὴν μᾶς δεικνύει πόσον ἐφήμερος καὶ εὔθραυστος εἶνε ἐν τῇ ζωῇ· πόσον ἀνάξια λόγου εἶνε πολλάκις τὰ αἴτια τὰ παράγοντα αὐτήν, πόσον εἶνε δύσκολον νὰ τὴν συγκρατήσωμεν καὶ νὰ τὴν ἀπολαύσωμεν ἐπὶ μακρόν.

Ἡ ἀνάλυσις ἐξαφανίζει τὴν τέρψιν καὶ δι' ἄλλον ἀκόμη λόγον. «Μερικαὶ ἡδοναί, λέγει εἷς ψυχολόγος, καὶ ἰδίως αἱ ἄβραι τέρψεις, φαίνονται ἔχουσαι τὴν αἰδῶ των καὶ ἐπιζητοῦσαι

τὸ μυστήριον. Πᾶν ἀδιάκριτον βλέμμα τὰς ταράττει καὶ τὰς θαμβώνει, ὡς βεβήλωσις· ὁμοιάζουν πρὸς τὸν Ἔρωτα τὸν φεύγοντα ἐνώπιον τοῦ πυρσοῦ τῆς ὑπὲρ τὸ δέον περιέργου Ψυχῆς». Ὁ δὲ Ἀμιέλ, ἐκεῖνος ὅστις περισσότερον ἐβασανίσθη ἀπὸ τὴν νόσον ταύτην, γράφει κάπου τοῦ θλιβεροῦ καὶ ἀπελπιστικοῦ ἡμερολογίου του· «Ἐκεῖνος ὅστις διηυκρίνησε τὰ μυστικὰ γράμματα τῆς ζωῆς καὶ ἀνέγνωσε τὰς λέξεις της, ῥίπτεται πλέον ἔξω τῆς κινήσεως τῆς ζωῆς· ἐξῆλθε τοῦ κόσμου τῶν ζώντων, εἶνε κατ' οὐσίαν νεκρός. Μήπως τοῦτο ἆρά γε ἐσήμαινεν ἡ ἀρχαία πίστις ὅτι ἡ ἀνύψωσις τοῦ πέπλου τῆς Ἴσιδος ἢ ἡ παρατήρησις τοῦ θεοῦ κατὰ πρόσωπον ἐπέφερε τὸν ἐξαφανισμὸν τοῦ παρατόλμου θνητοῦ;»

Διὰ νὰ ἐξακριβώσωμεν τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἀρκεῖ νὰ ἐξετάσωμέν τινας ἐκ τῶν κυριωτέρων συγκινήσεών μας. Τί ἀπογίνεται ἡ καλαισθητικὴ συγκίνησις, ὅταν μὴ ἀρκούμενοι νὰ θαυμάζωμεν, θέλωμεν νὰ αἰτιολογήσωμεν τὸν θαυμασμόν μας, νὰ διακρίνωμεν ὅλα τὰ συναισθήματα τὰ ὁποῖα γεννᾷ ἐντὸς τῆς ψυχῆς, ν' ἀποκαλύψωμεν τὸ διατί καὶ τὸ πῶς; Ἡ συγκίνησις αὕτη συγκρατουμένη ἐν τῇ ὁρμῇ της, χάνει τὴν δύναμίν της, χαλαροῦται, ἐξαφανίζεται. Ἐν τῇ φλογερᾷ ἐπιθυμίᾳ μας νὰ ἴδωμεν καθαρὰν τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος, παραμελοῦμεν τὸ ὡραῖον καὶ ζητοῦμεν τὸ ἀληθές, ἀλλὰ τὸ κάλλος ζηλοτυποῦν διότι δὲν τὸ ἀγαπῶμεν δι' ἑαυτό, ἀπομακρύνεται καὶ φεύγει.

Οὐδ' αὐτὴ ἡ ἠθικὴ εὐχαρίστησις, ἡ ἀγνοτέρα καὶ ὑψηλοτέρα ὅλων, ἀνθίσταται εἰς τὴν διαβρωτικὴν αὐτὴν ἐνέργειαν τῆς σκέψεως, ἥτις τὴν ἀποσυνθέτει ἀκαταπαύστως. Διότι ποία πρᾶξις, ἐνώπιον τοῦ διαρκῶς ἀγρύπνου καὶ ἐπ' αὐτῆς προσηλωμένου ὀφθαλμοῦ τῆς συνειδήσεως, δύναται νὰ φανῇ τελεία, ἀπηλλαγμένη παντὸς ἐγωϊστικοῦ ἐλατηρίου, ἀνεξάρτητος οἱουδήποτε εὐτελοῦς δεσμοῦ; Εἶνε γνωστὸν ποίαν ὄψιν λαμβάνουν αἱ πράξεις μας καὶ αἱ προθέσεις μας, ὅταν ἐξερευνῶνται ὑπὸ τῆς ἀμειλίκτου βολίδος τῆς ἀναλύσεως. Αἱ ἀγαθαὶ μεταβάλλονται εἰς κακάς, αἱ διαυγέστεραι θολοῦνται, ἐπὶ τῶν στιλπνοτέρων ἐπικολλᾶται τὸ θάμβωμα τῆς ἰδιοτελείας.

Ἡ τοιαύτη μέριμνα τοῦ ἐγὼ ἡμῶν καθιστᾷ ἀδύνατα ὅλα τὰ συναισθήματα τὰ ἀπαιτοῦντα αὐθόρμητον κίνησιν τῆς ψυχῆς, γενναιοφροσύνην, ἐνίοτε λήθην αὐτῆς τῆς προσωπικότητός μας. Στενεύομεν τὸν ὁρίζοντα τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας· φυλακίζομεν τὴν ζωὴν ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἀντιλήψει· ἀντὶ ν' ἀφήσωμεν ἐλεύθερον τὸ πτηνὸν εἰς τὸν ἀναπεπταμένον ὁρίζοντα τὸ κλείομεν ἐντὸς τοῦ κλωβοῦ καὶ αἱματώνει τὰς πτέρυγάς του εἰς τὰ σύρματα τῆς εἱρκτῆς του.

Ἡ ἀνάλυσις δὲν ἀπαμβλύνει μόνον τὸ συναίσθημα, ἀλλὰ τὸ διαστρέφει καὶ τὸ παραμορφώνει. Ἀνίκανοι νὰ ἐνθουσιασθῶμεν καὶ νὰ θαυμάσωμεν, ὁρμῶμεν εἰς τὴν δριμεῖαν καὶ διαλυτικὴν κριτικήν· ἀνίκανοι ν' ἀγαπήσωμεν, μισοῦμεν. Τὰ καλλίτερα καὶ φυσικώτερα τῶν συναισθημάτων μας διαστρεβλώνονται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ δαίμονος τῆς ἀναλύσεως. «Ὁ παρατηρῶν πολὺ τὸν ἑαυτόν του, γράφει ὁ Ἀμιέλ, γίνεται δειλός. Φοβεῖται τὰ συναισθήματά του, δὲν τολμᾷ νὰ ἀφεθῇ εἰς αὐτά, τολμᾷ ὀλιγώτερον νὰ τὰ δείξῃ, συγκρατεῖ τὴν ἔκφρασίν των καὶ τὴν καταστρέφει.... Ἐμὲ ὁ φόβος μήπως παρασυρθῶ, καὶ ἡ πρὸς ἐμὲ αὐτὸν δυσπιστία μὲ καταδιώκουν μέχρι τῶν τρυφερωτέρων συγκινήσεών μου». Οὕτω λοιπὸν αἱ εὐγενέστεραι ὁρμαὶ τῆς ψυχῆς καταστέλλονται ἀπὸ ἀσθενικήν τινα ἐντροπήν. Ἄλλοτε τὴν ἐντροπὴν αὐτὴν ἀντικαθιστᾷ ὁ ἀμείλικτος ἔλεγχος, ὁ ἐξετάζων τὴν ψυχήν μας μέχρι τῶν βαθυτέρων πτυχῶν της, ὁ κρίνων καὶ ἐπικρίνων τὰς προθέσεις μας, καὶ ὁτὲ μὲν ἐπιδοκιμάζων ὁτὲ δ' ἀποδοκιμάζων αὐτάς· θύματα τῆς τοιαύτης ἀναλύσεως εἶνε αἱ διστακτικαὶ καὶ λεπτολόγοι καὶ ἐξονυχιστικαὶ ἐκεῖναι ψυχαί, τῶν ὁποίων ἡ ἄκρα εὐαισθησία ταράττεται διὰ τὸ τίποτε, καὶ αἱ ὁποῖαι ἐν τῇ διαρκεῖ πρὸς ἑαυτὰς πάλῃ εἶνε ἀνίκανοι νὰ αἰσθανθοῦν πλέον καθαρὰν καὶ διαρκῆ χαράν.

Ἡ κατάχρησις τῆς ψυχολογικῆς ἀναλύσεως ἐπιδρᾷ ὁλεθρίως καὶ ἐπὶ τῆς λύπης μας. Ὅπως μαραίνει τὰς τέρψεις μας, οὕτω ξηραίνει καὶ τὴν πηγὴν τῆς λύπης τὴν ζωογόνον, διότι ὑπάρχουν ἐνίοτε δάκρυα δροσίζοντα τὴν ὕπαρξιν, ὡς ἡ δρόσος τὰ ἄνθη. «Ὁμοιάζω μὲ τὴν πέτραν τάφου, ἔγραφεν ὁ Φλωμπὲρ μετὰ τὸν θάνατον τῆς ἀδελφῆς του. Ὅσον διαχυτικὸν καὶ ὑπερχειλίζοντα αἰσθάνομαι ἑαυτὸν εἰς τὰς φαντασιώδεις λύπας, τόσον αἱ ἀληθεῖς μένουν ξηραὶ καὶ τραχεῖαι ἐν τῇ καρδίᾳ μου· ἀποκρυσταλλοῦνται ἐφ' ὅσον ἐπέρχονται». Εἶνε πολλοὶ οἱ τοιοῦτοι ἀσθενεῖς, καὶ εἰς τὰς μᾶλλον κρισίμους ὥρας τῆς ζωῆς των ἀδυνατοῦντες νὰ παραδοθοῦν ἐλευθέρως εἰς τὴν θλῖψίν των, βασανιζόμενοι ὑπὸ τῆς ἀσθενικῆς μονομανίας τῆς αὐτοπαρατηρήσεως, καὶ ἐντρεπόμενοι διότι βλέπουν ἑαυτοὺς ἀνικάνους νὰ κλαύσουν. Τοὐναντίον, αἱ συνθλίβουσαι τὴν ὕπαρξιν λῦπαι πολλαπλασιάζονται, καὶ εἶνε ἑπόμενον, ἀφ' οὗ σταματῶμεν τὸν φυσικὸν ροῦν τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἐμποδίζομεν τὴν φυσικὴν καὶ συναισθηματικὴν ἐνέργειαν νὰ φθάσουν εἰς τὸ τέρμα, εἰς τὸ ὁποῖον τείνουν. Αἱ ὀδυνηραὶ συγκινήσεις καθίστανται ὀξύτεραι, διότι ἡ ἀνακίνησις τοῦ πόνου διπλασιάζει αὐτόν. Ὁμοιάζομεν πρὸς τὸν ἀσθενῆ ὅστις ἐρεθίζει τὸ τραῦμά του καὶ μόλις ὅταν αἱματώσῃ τὸ ἀφίνει. Ἔχομεν ἀνάγκην συγκινήσεων, ἀκαταπαύστων συγκινήσεων, καὶ ἐπειδὴ δὲν τὰς ζητοῦμεν πλέον ἀπὸ τὴν ἐνεργὸν ζωήν, τὴν ἐκχυνομένην πρὸς τὰ ἔξω, τὰς ζητοῦμεν ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν ζωήν, μὴ συλλογιζόμενοι ὅτι αἱ συγκινήσεις αὗται εἶνε συνήθως ὀδυνηραί. Ἐντεῦθεν «ἡ ἡδονὴ τῆς ὀδύνης», περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλοῦν οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι. «Παρατηρῶ, γράφει ὁ Γκονκούρ, ὅτι ἡ παρατήρησις ἀντὶ ν' ἀπαμβλύνῃ τὴν εὐαισθησίαν μου, τὴν ἔκαμεν ὀξυτέραν, περισσότερον εὐερέθιστον. Διὰ τῆς ὑπερβολικῆς μελέτης τοῦ ἑαυτοῦ μας, γινόμεθα εἶδος ὑδαρμένων ἠθικῶς καὶ αἰσθηματικῶς, καὶ πληγωνόμεθα καὶ εἰς τὴν ἐλαχίστην ἐπαφήν, καὶ αἱμάσσομεν». Τέλος ἡ κατάχρησις τῆς ἀναλύσεως αὐξάνει καὶ διαιωνίζει τὴν ὀδύνην, ἐμποδίζουσα τὴν λήθην, διότι δὲν ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν μόνον τὰς στιγμιαίας λύπας, ἀλλ' ὅλας, παρελθούσας καὶ ἐνεστώσας, συγκεντρουμένας εἰς τὴν συνείδησίν σας.

Ἡ ἀνάλυσις εἶνε πρὸ πάντων ὀλεθρία εἰς τὴν θέλησιν· παρακωλύουσα καὶ βραδύνουσα ὁλονὲν τὴν ἐνέργειαν χαλαρώνει τὰ ἐλατήρια τῆς θελήσεως. «Ἡ θλιβερὰ μανία τῆς ἀναλύσεως μ' ἐξαντλεῖ» ἔγραφεν ὁ Φλωμπέρ. «Ἡ ἀνάλυσις, ὡμολόγει ὁ Ἀμιέλ, μ' ἐξεμηδένισεν... ἡ ἀνάλυσις φονεύει τὴν αὐτοβουλίαν· ὁ κόκκος τοῦ σίτου ὅταν ἀλεσθῇ δὲν εἰμπορεῖ πλέον νὰ φυτρώσῃ καὶ νὰ βλαστήσῃ!...».

Τὴν νόσον ταύτην τῆς ἀναλύσεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶνε κορεσμένη ἡ σύγχρονος ἀτμοσφαῖρα, ἐπιτείνουν τὰ φιλολογικὰ ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἐξερευνᾶται μέχρι τοῦ βαθυτέρου της βυθοῦ. Ἀνεπαισθήτως καὶ ἀκουσίως κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἡρώων, τῶν ὁποίων ἀναγινώσκομεν τὴν ἱστορίαν, λαμβάνομεν τὴν συνήθειαν νὰ παρατηρῶμεν διαρκῶς ἡμᾶς αὐτούς, ν' *ἀνατέμνωμεν* ἡμᾶς αὐτούς, ὅπως ἐκεῖνοι, καὶ ὅταν τὸ κατορθώσωμεν ὑπερηφανευόμεθα. Ἡ τοιαύτη μελέτη ἡ μεταβάλλουσα ἡμᾶς εἰς «ψυχολογικοὺς Ναρκίσσους κύπτοντας ἀκαταπαύστως ἐπὶ τῆς συνειδήσεώς μας διὰ νὰ ἴδωμεν τὴν μεταβαλλομένην εἰκόνα μας», ὅπως λέγει ὁ Μπουρζέ, προξενεῖ πόνον, ἀλλ' ὁ πόνος οὗτος δὲν εἶνε χωρὶς θέλγητρον. Εἰς τὸ βάθος του ἐνυπολανθάνει ἡ ἱκανοποίησις τῆς ἀλαζονείας· ἀνακαλύπτοντες ἐντός μας πόνους ἀγνώστους εἰς τοὺς χυδαίους, συμπεραίνομεν ὅτι εἴμεθα ὑπέροχοι φύσεις. Ἡ τοιαύτη δὲ ὑπερτίμησις ἡρῶν αὐτῶν κολακεύει τὴν φιλαυτίαν.

Εἶνε ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι θὰ εἴμεθα πολὺ εὐτυχέστεροι, ἐὰν ἐγκατελειπόμεθα μὲ περισσοτέραν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ζωήν, ἐὰν ἀφίνομεν τὴν καρδίαν μας νὰ κτυπᾷ ἐλευθέρως χωρὶς ν' ἀριθμῶμεν τοὺς παλμούς της; τοῦτο ἐνόησαν ὅσοι ὑπέφερον ἀπὸ τὴν φοβερὰν αὐτὴν νόσον. «Ἂς ἀφήσωμεν τὴν ζωὴν νὰ ἐξακολουθῇ τὸν δρόμον της, ἀναφωνεῖ εἷς ἐκ τῶν ἀσθενῶν τούτων, πρέπει εἴς τινας ὥρας νὰ ῥίπτωμεν εἰς τὴν θάλασσαν ὅλας τὰς ἀποσκευὰς τῶν φροντίδων καὶ τῆς σχολαστικότητος καὶ νὰ γινώμεθα νέοι, ἁπλοῖ, καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὸ παρὸν μὲ εὐγνωμοσύνην.» «Πρὸ πάντων νὰ εἶσθε ἀφελεῖς εἰς τὰς συγκινήσεις σας, ἔγραφεν ὁ Φρομαντέν. Πρὸς τί ἡ ἀνάγκη τῆς αὐτομελέτης; Ἡ εὐαισθησία εἶνε θαυμάσιον δῶρον· δύναται νὰ καταστῇ σπουδαιοτάτη δύναμις διὰ τὴν ζωήν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ τὴν στρέψετε ἐναντίον ὑμῶν αὐτῶν.» Ὁ δὲ Μπουρζέ, ἀφ' οὗ εἰς τὸν *Μαθητήν* του κατέδειξεν ὅλους τοὺς κινδύνους τῆς ὀξείας αὐτῆς ἀναλύσεως, δίδει τὴν ἑξῆς συμβουλήν· «Νὰ ἐξεγείρῃς καὶ νὰ καλλιεργῇς ἐντός σου τὰς δύο αὐτὰς ἐνεργείας, ἄνευ τῶν ὁποίων τὸ ἐνεστὼς εἶνε πλῆρες μαρασμοῦ, τὸ μέλλον πλῆρες ἀγωνίας: τὴν ἀγάπην καὶ τὴν θέλησιν.»

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ

# Η ΝΕΩΤΕΡΑ ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ

# ΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ

*Τῆς γυναικὸς τὸ σῶμα εἶν' ἕνα ποίημα,*
*τὸ ὁποῖον ἔγραψε Κύριος ὁ θεὸς*
*εἰς τὸ μέγα λεύκωμα τῆς Φύσεως,*
*ὅτε τὸν παρώρμησε τὸ Πνεῦμα.*

Heine.

Ὑπὸ τὸν τίτλον *Τὸ κάλλος τοῦ γυναικείου σώματος* ὁ ἰατρὸς C. A. Stratz ἐδημοσίευσε περικαλλὲς καὶ πολυτελὲς βιβλίον, πλουσίως καλλιτεχνικῶς εἰκονογραφημένον. Τὸ βιβλίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς ἀφιερώνει «εἰς τὰς μητέρας, εἰς τοὺς ἰατροὺς καὶ εἰς τοὺς καλλιτέχνας», εἶνε ἰατρικὸν ἀλλὰ πρὸ πάντων φιλοσοφικὸν καὶ αἰσθητικόν, ἀνακινεῖ δὲ πολλὰς ἰδέας, ἀνατρέπον πολλὰς προλήψεις καὶ διανοίγον νέους ὁρίζοντας ἀντιλήψεως καὶ σκέψεως. Μετὰ τὸ εἰσαγωγικὸν κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον δημοσιεύουν σήμερον τὰ «Παναθήναια», θέλομεν δημοσιεύσῃ προσεχῶς καὶ ἄλλα μετὰ τῶν θαυμασίων εἰκόνων τοῦ πρωτοτύπου.

Ο νεώτερος Εὐρωπαῖος δὲν ἔχει σχεδὸν καμμίαν ἰδέαν περὶ τοῦ ζωντανοῦ γυναικείου σώματος. Βλέπει μόνον τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας, εἰς ἐπισήμους δὲ ὑποδοχὰς καὶ τοὺς βραχίονας καὶ τοὺς ὤμους. Μονομερὴς καὶ ἀτελὴς εἶνε ἡ παρατήρησίς του ἐπὶ τοῦ γυναικείου σώματος, καὶ αὐτὴ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὐχὶ νηφάλιος καὶ ἀδιατάρακτος· διότι ἡ ἀγάπη καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον τυφλόν.

Περὶ τῆς μορφῆς καὶ τῶν χειρῶν δύναται, ὅπως δήποτε, νὰ σχηματίσῃ αὐτοτελῆ γνώμην, ἀλλ' ὅ,τι γνωρίζει περὶ τοῦ λοιποῦ σώματος προέρχεται ἀπὸ γενικὰς ἀναμνήσεις καλλιτεχνικῶν παραστάσεων τῆς γυναικός. Διὰ τοῦτο τὸ περὶ γυναικείου κάλλους ἰδανικὸν τοῦ νεωτέρου εὐρωπαίου στηρίζεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν ἐντυπώσεων τὰς ὁποίας παρέχει ἡ τέχνη. Ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος τούτου ἀποτελοῦν ὁ καλλιτέχνης καὶ ὁ ἰατρός.

Τὴν ἄμεσον ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν προξενεῖ ἡ πρώτη θέα γυμνοῦ γυναικείου σώματος ἐπὶ τοῦ θεατοῦ περιέγραψε, μὲ ἀπαράμιλλον ψυχολογίαν, ὁ μέγας Γκαῖτε, εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῶν ἐξ Ἑλβετίας ἐπιστολῶν του.

Ἡ αἰφνιδία ἐκ τοῦ γυμνοῦ ἐντύπωσις ἦτο *φρικίασις,* λέγει· ἔπειτα δὲ ἀναφωνεῖ: «Ἄχ, φίλε μου, δὲν συμβαίνει ἆρά γε τὸ ἴδιον μὲ τὰς γνώμας μας, τὰς προλήψεις μας, τοὺς θεσμούς, τοὺς νόμους καὶ τὰς ἰδιοτροπίας μας; Δὲν τρομάζομεν ἐὰν ἓν τῶν ξένων, τῶν ἀναρμόστων, τῶν ἀναληθῶν περιβλημάτων ἀποσπασθῇ αἴφνης καὶ οἱονδήποτε μέρος τῆς ἀληθοῦς φύσεώς μας φανῇ γυμνὸν πρὸ ἡμῶν; ἀνατριχιάζομεν, ἐντρεπόμεθα.

«Πρέπει νὰ σοῦ τὸ ὁμολογήσω, δὲν ἠμπόρεσα νὰ ἀντιληφθῶ καλὰ καλὰ τὸ θαυμάσιον σῶμα, ὅτε κατέπεσε καὶ τὸ τελευταῖον κάλυμμα. Τί βλέπομεν εἰς τὰς γυναῖκας; Ποῖαι γυναῖκες μᾶς ἀρέσκουν, καὶ πῶς συγχέομεν ὅλα τὰ πράγματα; Ἓν μικρὸν ὑπόδημα προβάλλει κομψὸν καὶ ἀναφωνοῦμεν: Τί ὡραῖο ποδαράκι! Εἷς λεπτὸς στηθόδεσμος ἔχει χάριν τινά, καὶ ἐκθειάζομεν τὴν ὡραίαν μέσην. Σοῦ περιγράφω τὰς σκέψεις μου, διότι δὲν δύναμαι νὰ σοῦ παραστήσω μὲ λέξεις τὴν σειρὰν τῶν θελκτικωτάτων εἰκόνων, τὰς ὁποίας μὲ σεμνότητα καὶ κοσμιότητα μοῦ ἔδειξεν ἡ ὡραία κόρη. Ὅλαι αἱ κινήσεις διεδέχοντο ἀλλήλας τόσον φυσικαί, καὶ ὅμως ἐφαίνοντο τόσον μελετημέναι. Γοητευτικὴ ἦτο ὅτε ἀπεγυμνοῦτο, ὡραία, ἐξαισίως ὡραία ὅτε κατέπεσε τὸ τελευταῖον ἔνδυμα. Ἐστάθη, ὅπως θὰ εἶχε σταθῇ ἡ Ἀθηνᾶ πρὸ τοῦ Πάριδος.»

Τὸ συναίσθημα τοῦτο τῆς φρικιάσεως, τὸ ὁποῖον τόσον ὀρθῶς τονίζει ὁ Γκαῖτε, κρᾶμα φόβου ἐκ τοῦ ἀσυνήθους θεάματος καὶ ἐξεγέρσεώς τινος, αἰσθάνεται καὶ ὁ ἰατρὸς ἐνώπιον τῆς πρώτης πελάτιδός του, καὶ ὁ καλλιτέχνης πρὸ τοῦ πρώτου γυναικείου προτύπου του. Ἐξαφανίζεται δ' αὐτὸ εὐθὺς ὡς ὁ καλλιτέχνης ἴδῃ μόνον τὸ ὡραῖον, ὁ ἰατρὸς μόνον τὸ ἀνθρώπινον, καὶ ἀποσβέννυται ταχέως διὰ τῆς συνηθείας τῆς θέας τοῦ γυμνοῦ.



Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας γυμνότης καὶ ἀνηθικότης κατήντησαν συνώνυμα. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε μέγα λάθος. Δὲν εἶνε τὸ γυμνὸν ἀνήθικον, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ βλέποντος. Ἐκεῖνος ὅστις εἰς τὸ γυμνὸν σῶμα ἀντιλαμβάνεται μόνον τὸ θῆλυ, ὅστις δὲν δύναται ν' ἀπαλλαχθῇ τῆς πρώτης ἐντυπώσεως τῶν αἰσθήσεων καὶ ἀφίνεται νὰ κυριευθῇ ὑπ' αὐτῆς, αὐτὸς εἶνε ἀνήθικος, καὶ τὴν ἰδικήν του ἀτέλειαν μεταβιβάζει εἰς τὸ ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον παρατηρεῖ.

Ἡ περιβολὴ δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἠθικότητα, εἰμὴ μόνον μὲ τὴν εὐπρέπειαν, μὲ τὸν συρμόν. Γύμνωσις τὴν ὁποίαν διατάσσει ὁ συρμὸς οὐδέποτε θεωρεῖται ἀνήθικος. Ὅστις ἔλαβεν εὐκαιρίαν νὰ ζήσῃ μεταξὺ λαῶν, οἵτινες περιπατοῦν ἐντελῶς ἢ ἐν μέρει γυμνοί, ταχέως αἰσθάνεται ὅτι ἡ ἐνδυμασία καὶ ἡ ἠθικότης εἶνε ὅλως ἄσχετοι, καὶ πολὺ γρήγορα παρατηρεῖ ἐν ἑαυτῷ τὴν εὔρυνσιν τῆς στενῆς καὶ περιωρισμένης εὐρωπαϊκῆς ἀντιλήψεως.

Ὅτε τῷ 1890 περιηγούμην τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἰάβας, συνήντησα πλησίον τῆς Σιγκαπάρνας μίαν πρωΐαν ἀγέλην γηραιῶν καὶ νεαρῶν γυναικῶν, αἵτινες μέχρις ὀσφύος γυμναὶ διηυθύνοντο εἰς τὴν ἀγοράν. Ἡ πρώτη ἐντύπωσις ἦτο τὸ ὑπὸ τοῦ Γκαῖτε περιγραφόμενον συναίσθημα τῆς ἀνατριχιάσεως, προελθὸν ἐκ τῆς θέας γυναικείας γυμνότητος ἐντὸς νέου δι' ἐμὲ περιβάλλοντος καὶ εἰς τόσον πλῆθος. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὑπερίσχυσε παρά τινας κορμοὺς κορῶν ἀληθοῦς κλασικῆς εὐμελείας, ἡ ἀηδία διὰ τὴν ἀσχημίαν, ἥτις ἐδῶ ἐπεδεικνύετο ἐν ὅλῃ τῇ ἀθωότητί της, καὶ ἐνόησα ἔξαφνα διατί αἱ περισσότεραι γυναῖκες καλύπτονται τόσον εὐχαρίστως, ἐὰν τὸ ἐπιτρέπῃ ὁ συρμός.

Παράδοξος εἶνε ἡ μεταλλαγὴ τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ὑποστῇ τὸ συναίσθημα τῆς εὐπρεπείας ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. Κόρη εὐρωπαία ἐρυθριᾷ ἐὰν καταληφθῇ μὲ τὸν νυκτικὸν χιτῶνά της, ἀλλὰ δεικνύεται ἔξωμος εἰς κάθε χορόν. Κυρία μὲ μέλαιναν περιβολὴν ἐν μέσῳ ἐσθήτων χοροῦ, κύριος μ' ἐνδυμασίαν περιπάτου ἐν μέσῳ φράκων αἰσθάνονται πολλὴν στενοχωρίαν καὶ δυσαρέσκειαν.

Εἰς τὴν Βαταβίαν, ὅπου ὅλαι αἱ κυρίαι περιβάλλουσι τοὺς γυμνοὺς πόδας των διὰ μικρῶν χρυσοκεντήτων σανδαλίων, ἐθεωρήθη ἀπρεπὲς ὅτι μία ξένη ἐνεφανίσθη εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, φοροῦσα κυανᾶς μεταξωτὰς περικνημῖδας καὶ ἀκριβῶς διὰ τῆς περικαλύψεως ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν ἐπὶ τούτου τοῦ μέρους τοῦ σώματός της.

Ἓν παιδίον δὲν ἐρυθριᾷ ὅταν τὸ βλέπωμεν γυμνόν, ἀλλ' ἐρυθριᾷ ἂν φωραθῇ ψευδόμενον. Κόρη καλῶς ἀνατραφεῖσα δὲν θὰ ἐρυθριάσῃ ἴσως εὐκόλως διὰ ψεῦδος, θὰ ἐρυθριάσῃ ὅμως πάντως ἂν γυμνωθῇ μέρος τοῦ σώματός της. Ἡ λεγομένη μόρφωσις μετέφερε τὸ συναίσθημα τῆς αἰδοῦς ἀπὸ τῆς ψυχῆς εἰς τὸ σῶμα.

Θεωρῶ περιττὸν ν' ἀναφέρω καὶ ἄλλα παραδείγματα εἰς ἐπίρρωσιν τῆς γνώμης μου, δικαιοῦμαι δὲ νὰ συμπεράνω ὅτι τὸ συναίσθημά μας τῆς αἰδοῦς εἶνε ἔμφυτον, ἐν ᾧ τοὐναντίον τὸ συναίσθημα τῆς κοσμιότητος ἐξαρτᾶται ἐντελῶς ἐκ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν ἐπικρατούντων περὶ ἡμᾶς.

Οἱ ἐν Εὐρώπῃ καταδικάζομεν ἀσυνειδήτως τὸ γυμνὸν εἰς τὴν φύσιν, ἀλλ' εἰς τὴν τέχνην θεωροῦμεν τὴν παράστασιν αὐτοῦ ἐπιτρεπομένην καὶ ἔχομεν αὐτὸ διαρκῶς πρὸ ὀφθαλμῶν. Διὰ τοῦτο, ἀγνοοῦντες τὴν φύσιν, κρίνομεν τὸ κάλλος τοῦ γυναικείου σώματος μὲ τὸν κανόνα τὸν ὁποῖον παρελάβομεν ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς τέχνης. Ἀλλ' ἐδῶ πάλιν δὲν λαμβάνομεν διόλου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀντίληψις τῆς γυναικὸς ἐν τῇ τέχνῃ ὑπόκειται εἰς συρμόν τινα, εἰς παράδοσιν, ἥτις δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ κάλλους καὶ δὲν δύναται νὰ μετενεχθῇ ἀνεξετάστως εἰς τὴν ζωήν.

Κρίνομεν τὴν Ἀφροδίτην τῆς Μήλου ὡραίαν ὅπως εἶνε. Ἀλλ' ἐὰν ἐνεδύετο κατὰ τὸν σημερινὸν συρμόν, θὰ εὑρίσκομεν τὸ παράστημα αὐτῆς φρικῶδες, διότι ὑπὸ τὰ ἐνδύματα θὰ ηὔξανεν ἐπαισθητῶς ἀκόμη τὸ πλάτος τοῦ σώματος.

Ἐὰν κρίνωμεν ὡραίας ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν Ἀφροδίτην τῆς Μήλου ἀφ' ἑτέρου δὲ λεπτοφυᾶ κυρίαν ἐνδεδυμένην, πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τούτου, ὅτι ὅλαι αἱ λιγναὶ γυναῖκες γυμναὶ εἶνε ἄσχημοι, διότι δὲν ἔχουν τὴν τελειότητα τῆς Ἀφροδίτης.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε τὸ ἀληθές, ὅπως ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ πεῖρα. Ἐντεῦθεν ἐξάγομεν ἄλλο συμπέρασμα, ὅτι ὁ καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας γνωρίζων τὴν Ἀφροδίτην τῆς Μήλου δὲν δύναται οὐδὲ δικαιοῦται νὰ ἐξαγάγῃ οἱονδήποτε συμπέρασμα περὶ τοῦ σώματος ζωντανῆς ἐνδεδυμένης γυναικός.

Καὶ ἓν ἄλλο ἀκόμη· λαμβάνομεν, ἐν ἀγνοίᾳ μας, ἀρχαίους ἑλληνικοὺς συρμοὺς ὡς μέτρον πρὸς κρίσιν νεωτέρων καλλιτεχνικῶν ἔργων καὶ τῆς ζωῆς ἀκόμη, ὅπου αὕτη ἐμφανίζεται εἰς ἡμᾶς γυμνή.

Ἓν παράδειγμα.

Εἰς ὅλην τὴν κλασικὴν τέχνην, καθ' ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, δύο μόνον πλαστικὰ ἔργα εὑρίσκονται παριστάνοντα γυμνὸν ἄνδρα φέροντα μύστακα, δηλαδὴ ὁ *θνήσκων Γαλάτης* καὶ ὁ Γαλάτης τοῦ συμπλέγματος *Ἀρρίας* καὶ *Παίτου*. Ὅλαι αἱ

ἄλλαι μορφαὶ εἶνε ἢ ἐντελῶς γενειοφόροι ἢ ἀγένειοι. Οὔτε οἱ Ἕλληνες οὔτε οἱ Ρωμαῖοι συνείθιζον νὰ μυστακοφορῶσιν, εἰς δὲ τὰ μνημονευθέντα γλυπτικὰ ἔργα διὰ τοῦ μύστακος χαρακτηρίζεται ἴσα ἴσα ὁ βάρβαρος. Ἐν ᾧ δὲ παρ' ἡμῖν χιλιάδες μυστάκων συναντῶνται καθ' ἑκάστην εἰς τὸν καθημερινὸν βίον, εἰς τὴν τέχνην ἐλλείπουν ἐντελῶς, ἐκτὸς μόνον εἰς τὰς προσωπογραφίας τῶν προτομῶν ἢ τῶν ἀνδριάντων· ἡ θέα μύστακος εἰς γυμνὸν σῶμα μᾶς ἐμποιεῖ παράδοξον ἐντύπωσιν, εἰς τὸ πνεῦμά μας ἐπέρχεται ἡ ἰδέα οὐχὶ τοῦ ἐκ φύσεως γυμνοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἀπογυμνωθέντος ἐκ τῶν ἐνδυμάτων σώματος, τοῦτο δὲ διότι οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἔτρεφον μύστακας.

Τὰ λεχθέντα ἀναφέρονται μόνον εἰς τὴν μορφήν· πολὺ δυσκολώτερον εἶνε ἀκόμη ν' ἀποφανθῇ κανεὶς περὶ τοῦ κάλλους τῶν χρωμάτων, διότι ἡ τοιαύτη κρίσις ἔχει ὅλως διόλου ὑποκειμενικὸν χαρακτῆρα, ὡς γνωρίζουν ὅσοι ἔχουν ἰδέαν τινὰ τῆς χρωματολογίας καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ ἀνθρωπίνου ὀφθαλμοῦ· τοῦτο κάλλιον παντὸς ἄλλου γνωρίζουν αἱ γυναῖκες, αἵτινες διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἁρμοζόντων χρωμάτων τῆς περιβολῆς αὐξάνουν ὁρμεμφύτως τὰ θέλγητρά των ἢ ἀποκρύπτουν τὰ ἐλαττώματά των. Ἀκόμη δὲ δυσκολώτερον εἶνε ν' ἀναλύσωμεν τὸ κάλλος τῶν κινήσεων, διότι αἱ περισσότεραι ἀποκρύπτονται ὑπὸ τοῦ ἐνδύματος.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὀλίγον, τὸ ὁποῖον βλέπομεν καθ' ἑκάστην ἐκ τοῦ γυναικείου σώματος, οἱ περισσότεροι δὲν τὸ παρατηροῦν μὲ τὴν ἀπαιτουμένην προσοχήν, διότι δὲν εἶνε συνειθισμένον τὸ βλέμμα των. Ἂς ἀναπολήσωμεν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μορφῆς, τοὺς ὀφθαλμούς, τὰς χεῖρας ἀπόντων προσώπων, τὰ ὁποῖα συναντῶμεν καθ' ἑκάστην. Οἱ πλεῖστοι ἐξ ἡμῶν δὲν δύνανται ν' ἀνεύρουν εἰς τὴν μνήμην των τὸ χρῶμα τῆς κόμης καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ σχῆμα τῆς ῥινὸς καὶ τοῦ στόματος, ἐκτὸς ἂν δι' οἱονδήποτε λόγον ἐνεποίησαν εἰς ἡμᾶς βαθεῖαν ἐντύπωσιν.

Τὰ ὦτα, τὰ ὁποῖα συντελοῦν πολὺ εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς μορφῆς, παρατηροῦνται συνήθως πολὺ ἐπιπολαίως· περὶ τοῦ σχήματος τῆς χειρὸς ἀναφέρει ὁ Μαντεγκάτσα ὅτι καὶ ζωγράφοι ἀκόμη ἀγνοοῦν ἂν ὁ δεύτερος δάκτυλός των εἶνε μεγαλείτερος τοῦ τετάρτου.

Ἐν γένει λοιπὸν αἱ περὶ τῆς κεφαλῆς, τοῦ προσώπου καὶ τῆς χειρὸς κρίσεις μας εἶνε ἐπιπόλαιοι, μολονότι καθ' ἑκάστην βλέπομεν πλῆθὺν τῶν μερῶν τούτων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος· περὶ τῶν λοιπῶν μερῶν μόνον ἠσκημένος παρατηρητὴς δύναται νὰ ἐξαγάγῃ συμπεράσματά τινα ἐκ τοῦ βαδίσματος καὶ τῆς στάσεως· ἐν τούτοις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀρκούμεθα εἰς ἀόριστον ἀντίληψιν, ἀπορρέουσαν ἀπὸ τὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπιπόλαιον παρατήρησιν τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων.

Κ. Α. ΣΤΡΑΤΣ

# ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Τὰς ἡμέρας αὐτάς, κατὰ τὰς ὁποίας κάμνει ἀνατολικὴν θερμότητα εἰς τὴν Γαλλίαν, δὲν ἀναγινώσκομεν πλέον βιβλία. Ἡ θερμότης εἶνε διεγερτικὴ εἴς τινας φύσεις, ἀλλ' ὄχι διεγερτικὴ πρὸς ἀνάγνωσιν. Μεθ' ὅλον τὸν ἥλιον, ἐξερχόμεθα, καὶ μάλιστα κατὰ μῆκος τῶν κονιορτωδῶν δρόμων, ἐπὶ τῶν φοβερῶν ἐκείνων ἁμαξῶν, αἱ ὁποῖαι κάμνουν περισσότερον θόρυβον παρὰ μία ἀτμάμαξα ἢ ἁμαξοστοιχία ὁλόκληρος. Εἶνε μακρὰν ὁ καιρός, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ φιλόσπουδοι νέοι ἐπήγαινον πεζοὶ περίπατον, κρατοῦντες βιβλίον ὑπὸ τὴν μασχάλην. Τὸ ποδήλατον ἀντικατέστησε τοῦ λοιποῦ τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων. Νὰ πηγαίνῃ κανεὶς πολὺ γρήγορα χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ποῦ πηγαίνει, αὐτὸ εἶνε εἰς τὸ ἑξῆς τὸ ἰδεῶδες.

Ἐν τούτοις γράφονται ἀκόμη βιβλία καὶ εὑρίσκονται ἀκόμη ἐκδόται, οἵτινες συγκατατίθενται νὰ τὰ δημοσιεύουν. Συμβαίνει μάλιστα τὰ βιβλία ταῦτα ν' ἀγοράζωνται, ὡς περίεργα πράγματα, ἀναντιρρήτως, ὑπό τινος καθυστερήσαντος ἀντιπροσώπου τῆς ἀνθρωπότητος τῆς χθές, ὑπό τινος ἀνθρώπου, ὅστις πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῆς σήμερον εὑρίσκεται εἰς οἷαν σχέσιν ὁ μαστόδους πρὸς τὸν ἐλέφαντα, ὁ ἱπτάμενος δράκων πρὸς τὸν ταξειδεύοντα γέρανον.

Μεταξὺ τῶν ἐσχάτως δημοσιευθέντων βιβλίων, μερικὰ μοῦ ἐφάνησαν πολὺ ἐνδιαφέροντα. Ἐν πρώτοις ἐν βιβλίον φιλολογικῆς κριτικῆς: *Μορφαὶ καὶ χαρακτῆρες* τοῦ Ἐρρίκου δὲ Regnier. Εἶνε μελέται ἢ σκιαγραφίαι, εἰς τὰς ὁποίας βλέπομεν ἀπεικονιζομένας τινὰς τῶν διαπρεπεστέρων μορφῶν τῆς συγχρόνου γαλλικῆς λογοτεχνίας. Ἰδοὺ ὁ Σατωβριάνδος, ὁ διδάσκαλος τοῦ αἰῶνος, τοῦ ὁποίου ἡ τεραστία ἐπίδρασις καὶ σήμερον ἀκόμη εἶνε ἐπαισθητή, μετὰ ἑκατὸν ἔτη! Ὅλοι οἱ Ἕλληνες γνωρίζουν τὰς σελίδας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Ὁδοιπορικοῦ ἀπὸ Παρισίων εἰς Ἱερουσαλὴμ» «ἐζωγράφησε τὴν Ἑλλάδα ἐρειπωμένην, ἐγκαταλελειμμένην, λησμονημένην, σκλαβωμένην». Ὁ Σατωβριάνδος δὲν εἶδε τότε πῦρ ὑπὸ τὴν τέφραν· ἀλλὰ βραδύτερον ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις μετεχειρίσθη ὅλην τὴν ἐπιρροήν του ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως.

«Πρόκειται νὰ μάθωμεν, ἔγραφε τῷ 1826, ἂν ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι θ' ἀναγεννηθοῦν, ἢ ἂν θὰ μείνουν θαμμέναι εἰς τὴν κόνιν των. Ἀλλοίμονον εἰς τὸν αἰῶνα τὸν παθητικὸν μάρτυρα τοιούτου ἡρωϊκοῦ ἀγῶνος! Τὸ σφάλμα τοῦτο, ἢ μᾶλλον τὸ ἔγκλημα τοῦτο, θὰ ἐπακολουθήσῃ σκληροτάτη τιμωρία».

Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐπήρχετο τὸ Ναυαρῖνον.

Ὁ Σατωβριάνδος δὲν ὑπῆρξε μέγας πολιτικὸς ὡς ὑπῆρξε μέγας συγγραφεύς· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ἀκόμη δὲν ὑπῆρξε μέτριος, παρὰ δὲ τὸν πλήρη ἀπογοητεύσεως σκεπτικισμόν, ὅστις ἀπετέλει τὴν βάσιν τῆς φύσεώς του, ὑπῆρξε πάντοτε γενναιόφρων, πάντοτε φιλελεύθερος.

Ἡ προσωπογραφία, τὴν ὁποίαν ἐχάραξεν ὁ de Regnier, θὰ φανῇ ὀλίγον τι συνοπτική. Τὰ χαρακτηριστικὰ μόλις ὑποδηλοῦνται, ἀλλ' εἶνε εἰς τὴν θέσιν των· τὸ δὲ σύνολον εἶνε ἀκριβές.

Εἰς τὸν Μισσελὲ καὶ τὸν Ἀλφρὲ δὲ Βινῆ ἐξετάθη μὲ περισσοτέραν στοργήν. Ἔγραψεν ἀληθεῖς καὶ πλήρεις μελέτας, τὰς ὁποίας ἀναγινώσκει κανεὶς μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν καὶ πολλὴν ὠφέλειαν. Τὰ κεφάλαια εἰς τὰ ὁποῖα γίνεται λόγος περὶ τοῦ Βίκτωρος Οὐγγὼ καὶ τοῦ Στεφάνου Μαλλαρμὲ εἶνε ἐπίσης ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων. Τὰ ἄλλα πρόσωπα τῆς πινακοθήκης ταύτης ἐλήφθησαν ἐκ τῆς φαντασίας ἢ τῆς ἱστορίας ὅσον καὶ ἐκ τῆς λογοτεχνίας. Τὸ σύνολον ἀποτελεῖ ἐξαίρετον βιβλίον, ἔχον τὸ ὕψος τέλειον καὶ πλήρες ὀρθῶν ἰδεῶν.

Δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμεν κριτικὴν ἀπὸ τὸν Francis Jammes. Εἶνε ποιητὴς καὶ μόνον ποιητής. Καὶ ὅταν ἀκόμη γράφῃ πεζὰ ὁ ποιητὴς ὁμιλεῖ. Φαίνεται τοῦτο εἰς τὸ μικρόν, πολὺ μικρὸν μυθιστόρημα, τὸ ὁποῖον δημοσιεύει, ὑπὸ τίτλον σχεδὸν τόσον μακρὸν ὅσον αὐτὸ τοῦτο τὸ βιβλίον: *Ἀλμαΐς δ' Ἐτρεμόν, ἢ ἱστορία μιᾶς περιπαθοῦς κόρης.* Ἡ περιπαθὴς αὕτη κόρη κατοικεῖ εἰς ἕνα πύργον, μόνη μὲ τὸν θεῖόν της,—ὅστις εἶνε γέρων καὶ ἀσθενής,—καὶ πλήττει. Δὲν βλέπει κανένα καὶ εἶχεν ἀνάγκην θορύβου καὶ κινήσεως· εἶχε πρὸ πάντων ἀνάγκην ἔρωτος. Διότι ἡ καρδία ἦτο πολὺ τρυφερὰ καὶ ἡ σὰρξ πολὺ ἀσθενής. Ἐπειδὴ πλησίον ἐκεῖ δὲν εὑρίσκε-

ται κανεὶς νέος τῆς τάξεώς της, ἀγαπᾷ ἕνα βοσκόν, ὅπως εἰς τὰ παραμύθιά. Περιφέρεται μαζί του εἰς τὸ βουνόν· τρώγουν ἀγρίους καρποὺς καὶ ἀνταλλάσσουν φιλήματα· τοῦτο φαίνεται τόσον εὐχάριστον εἰς τὴν περιπαθῆ κόρην, ὥστε ὠθεῖ τὴν περιπέτειαν μέχρι τέλους καὶ μίαν ἡμέραν γίνεται ἐρωμένη τοῦ βοσκοῦ. Ἀλλ' ὁ βοσκὸς αὐτὸς εἶνε συγχρόνως καὶ ὁδηγὸς εἰς τὸ βουνόν· ὁδηγεῖ τοὺς Ἄγγλους εἰς τὰ ἐπικίνδυνα μέρη, καὶ μίαν ἡμέραν πίπτει εἰς ἕνα κρημνόν. Ἡ ἱστορία ἔπρεπε νὰ παύῃ ἐδῶ, διότι ἡ συνέχεια εἶνε πραγματικῶς ὀλίγον ἐνδιαφέρουσα. Τέλος ὁ συγγραφεὺς ἠθέλησε νὰ μείνῃ ἔγκυος ἡ νεᾶνις. Ὁ θεῖός της ἀποθνήσκει ἐπίσης ἡμέρας τινὰς μετὰ τὸν βοσκόν. Ἰδοὺ αὕτη μόνη εἰς τὸν κόσμον, καθ' ἣν στιγμὴν μέλλει νὰ γείνῃ μήτηρ. Τότε, γέρων τις κύριος, φίλος τῆς οἰκογενείας, τῇ δίδει τὴν ἑξῆς παράδοξον συμβουλήν: « Μὴν κρύπτεσαι, παιδί μου· μὴν ἐντρέπεσαι· εἰπὲ εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὅτι ὑπῆρξατε ἡ ἐρωμένη ἑνὸς μικροῦ βοσκοῦ τῶν βουνῶν».—« Ὁμιλεῖτε σὰν τὸν Θεόν!» ἀποκρίνεται ἡ Ἀλμαΐς. Καὶ τίποτε πλέον· διότι ὁ γηραιὸς κύριος ἀποθνήσκει ἐπίσης ἔξαφνα. Ὅλα τὰ πρόσωπα τοῦ **Francis Jammes** ἀποθνήσκουν τοιουτοτρόπως, χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν τὸ διατί, ὁπόταν τοῦτο ἀρέσκῃ εἰς τὸν συγγραφέα. Ἡ ἱστορία δὲν ἔχει κανὲν συμπέρασμα. Εἶνε θελκτικῶς μωρὰ καὶ ἀνέφικτος. Εἶνε μωρὰ ὅπως ἡ ἱστορία τῆς Δάφνιδος καὶ τῆς Χλόης καὶ ἐνίοτε σχεδὸν τόσον κομψή. Ἐν συνόλῳ δὲν εἶνε παραμῦθι· εἶνε τοπίον εἰς τὸ ὁποῖον περιδιαβάζουν δύο νέοι πλήρεις ἔρωτος, εἷς μικρὸς βοσκὸς ἐρωτύλος, καὶ μία νεᾶνις περιπαθής.

Συγχρόνως ὁ **Francis Jammes** ἐδημοσίευσε νέαν συλλογὴν στίχων *Τὸ πένθος τῶν Ἡρανθέμων*, ἡ ὁποία περιλαμβάνει θελκτικὰς ἐλεγείας, προσευχὰς γλυκυτάτας, ποιήματα διαλογικά. Ἡ ποίησις, τὸ συναίσθημα, αὐτὰ εἶνε ἡ ἀληθὴς περιοχὴ τοῦ **Francis Jammes**. Εἶνε ὁ ποιητὴς τῆς τρυφερότητος, τῶν δακρύων, τοῦ ὀνειροπόλου ἔρωτος. Μοῦ φαίνεται μάλιστα ὅτι εἶνε καθ' ὑπερβολήν, διότι χύνονται δάκρυα καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν θελκτικῶν τούτων ἐλεγείων.

Ἂν ὁ ποιητὴς δὲν εἶχε πολὺ τάλαντον—καὶ ὀλίγην εἰρωνείαν προσέτι—ἡ ἀνάγνωσις τῶν ποιημάτων αὐτῶν θὰ καθίστατο ἐνίοτε πολὺ δυσάρεστος.

Πρέπει ν' ἀναφέρω ἐπίσης—καὶ εἶνε μετὰ τῶν ποιημάτων τοῦ **Jammes** καὶ τοῦ Σαμαὶν ἡ ὡραιοτέρα συλλογὴ ποιημάτων τοῦ ἔτους τούτου—καὶ τὸν *Σπορέα τῆς τέφρας* τοῦ Καρόλου Γκερέν.

Ἰδοὺ μερικοὶ στίχοι εἰς τοὺς ὁποίους ἀνακαλεῖ ἓν τοπίον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος:

Le vent pousse en chantant ma fenêtre entr'ouverte
J'écoute. Je regarde. Au loin, sur la mer verte
Une voile du soir met sa clarté de lys.
Et j'évoque l'Hellade heureuse de Laïs
L'extrême automne, un port d'azur où les platanes
Ont l'éclat du chignon roussi des courtisanes.
Inquiets de jeunesse ou graves de savoir;
Les poêtes vont, pleins du dieu qui leur fait voir,
Au sein du bondissant troupeau des vagues bleues,
Des Sirènes, la lyre en main, cambrer leurs queues.
Parmi les cris aigus des vendeuses de fruits
Le tambourin s'accorde à la flûte de buis.
La foule bruit comme un essaim qui se pose.
Une enfant blonde aux dents blanches mord une rose
Et rit, les yeux au ciel et les pieds dans le flot. . .

Ὀλίγας μόνον λέξεις θὰ εἴπω περὶ τοῦ **Charriot d'or** τοῦ Ἀλβέρτου Σαμαίν. Ὁ τόμος οὗτος περιέχει τοὺς πρώτους στίχους τοῦ ποιητοῦ, τοὺς στίχους τῆς νεότητός του, καὶ τοὺς τελευταίους, ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἔγραψε κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τῆς ζωῆς του. Οἱ στίχοι τῆς νεότητος ἔχουν αὐστηρὸν κάλλος, οἱ στίχοι τῶν τελευταίων ἡμερῶν κάλλος συγκεκινημένον. Προτιμῶ τοὺς πρώτους. Εἶνε εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τόμου ὑπὸ τὸν τίτλον *Τριαντάφυλλα εἰς τὸ ποτῆρι* καὶ Ἐλεγεῖα. Μόνον ἓν ἀπόσπασμα θὰ παραθέσω· παρομοιάζει τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς τὸν γέροντα τυφλὸν βασιλέα, τὸν ὁποῖον ὁδηγεῖ ἡ Ἀντιγόνη:

Et rien n'est plus sacré que le vieux roi sans yeux
Qui vient à nous du fond des temps mystérieux
Doot l'âme peut souffrir encore et s'en étonne,

Et que soutient toujours la divine Antigooe.

Δηλαδὴ ἡ Ἐλπίς. Τὸ βιβλίον τοῦτο τῶν στίχων εἶνε ἐκ τῶν ὡραιοτέρων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν πρὸ πολλοῦ, ἀπὸ τοῦ Βερλαὶν ἴσως. Ὅσοι ἀγαποῦν τὴν γαλλικὴν ποίησιν τὸ ἀνέγνωσαν ἤδη.

REMY DE GOURMONT

# ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ:

***Ἀνάλεκτα, ὑπὸ Ἀγγέλου Βλάχου. Τόμος πρῶτος: Διηγήματα, κοινωνικαὶ εἰκόνες καὶ μελέται. Τόμος δεύτερος: Κρίσεις, ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις.***

Φύλλα «ἀπὸ τοσούτου χρόνου ἀνεμοφόρητα καὶ περιπλάνητα», τὰ πεζογραφήματα τοῦ διαπρεποῦς λογίου φιλοξενοῦνται σήμερον ὑπὸ τὴν «ὑψίδομον στέγην φιλομούσου χορηγοῦ»,—καὶ ἰδοὺ ἐπὶ τῆς τραπέζης μου «πρὸς ἀνάγνωσιν» δύο ὀγκώδεις, αὐστηροὶ καὶ σοβαρώτατοι τόμοι τῆς Μαρασλείου Βιβλιοθήκης. . . Ἀ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἶνε πάντοτε εὐχάριστος ἡ θέσις τοῦ βιβλιογράφου! Φαντασθῆτε τὸ θερμόμετρον νὰ σημειόνῃ τριανταεπτὰ πυρίνους βαθμούς, καὶ ὁ δυστυχὴς αὐτὸς νὰ εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ διεξέλθῃ ἀπνευστὶ ὀκτακοσίας ὁλοκλήρους (ἀριθ. 800) σελίδας, εἰς μέγα 16ον, ἢ εἰς μικρὸν 8ον, ὅπως ἀγαπᾶτε! . . Εὐτυχῶς, ἡ ἐπιθεώρησις τῶν περιεχομένων μ' ἐξήγαγεν ἀμέσως ἐκ τῆς ἀμηχανίας: Ἀπ' ὅλα ὅσα συμπεριέλαβεν εἰς τοὺς δύο τόμους τῶν «Ἀναλέκτων» ὁ κ. Ἄγγελος Βλάχος, παλαιὰ ἢ νέα, σημαντικὰ ἢ ἀσήμαντα, μόνον τρία ἢ τέσσαρα ἄρθρα μοῦ ἦσαν ἄγνωστα. Καὶ τοῦτο, νομίζω, θὰ συνέβη εἰς ὅλους τοὺς ἔχοντας κἄποιαν ἡλικίαν, καὶ παλαιόθεν ἀγαπῶντας νὰ παρακολουθοῦν τὴν λογοτεχνίαν μας· διότι ἀναντιρρήτως ὁ κ. Βλάχος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μᾶλλον ἀγαπηθέντων λογίων. Οὕτω, μετ' ὀλίγων στιγμῶν ἀνάγνωσιν καὶ μετ' ὀλιγωτέρων φυλλομέτρησιν εὐχάριστον καὶ ἀναπόλησιν, ἤμην εἰς θέσιν νὰ λογοδοτήσω περὶ τῶν νεοφανῶν τόμων, ὡς ἐάν τους εἶχ' ἀναγνώσῃ ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους.

Ὑπὸ τριπλῆν ἰδιότητα μᾶς παρουσιάζεται διὰ τῶν «Ἀναλέκτων» ὁ συγγραφεύς: ὡς διηγηματογράφος, ὡς χρονογράφος καὶ ὡς κριτικός. Τὰ ὅρια κατὰ βάθος δὲν εἶνε καὶ πολὺ χωρισμένα. Ὑπάρχουν διηγήματα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε ἴσως σπουδαιότερα χρονογραφημάτων, καὶ μερικαὶ κριτικαὶ μελέται εἶνε ἁπλούστατα χρονογραφήματα. Ἀδιάφορον· τὸ διάδημα φαίνεται τριπλοῦν ὡς τιάρα, καὶ τριπλῆ χωρεῖ ἡ ἐπιφύλαξις καὶ ἡ ἀμφιβολία . . . περὶ τοῦ ἀλανθάστου.

Τὰ διηγήματα τοῦ κ. Βλάχου εἶνε ὡςεπιτοπλεῖστον σατυρικὰ καὶ κάπως μεθυγραφικά. Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ σάτυρά των, πολιτικὴ ἢ κοινωνική, εἶνε ἡ εὔκολος ἐκείνη καὶ εὐπρόσδεκτος γελοιοποίησις τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας, τῆς μεσαίας τάξεως πρὸ πάντων, ἡ ὁποία πιθηκίζει τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ παρῳδεῖ τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν. Ἡ ἰδιότης αὕτη καταβιβάζει τὰ διηγήματα εἰς στρῶμα χαμηλόν, ἀπρόσβλητον ἀπὸ κάθε πνοὴν τῆς μεγάλης τέχνης, τῆς ὑψηλῆς σατύρας· καὶ ἂν ἐνθυμηθῇ κανεὶς ὅτι τὸ *χιοῦμορ*, τὸ μέθυ των, δὲν εἶνε πλέον τοῦ συρμοῦ,—ὅπως δὲν εἶνε οὔτε ἡ γλῶσσά των, οὔτε τὸ ὕφος των, γέμον ἀπὸ ἀνυποφόρους πλατειασμούς, οἱ ὁποῖοι ἐθεωροῦντο ἄλλοτε τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς γλαφυρότητος,—δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν θὰ ἔκαμνον εἰς σημερινοὺς ἀναγνώστας. Καὶ ὅμως μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ διηγήματα,—παραδείγματος χάριν ἡ «Ἑσπερὶς τοῦ Κου Σουσαμάκη», τ' «Ἀπομνημονεύματα τῆς Λαυριακῆς μετοχῆς», ἡ «Καθολικὴ Ψηφοφορία ἐν Ἀφρικῇ» καὶ ὁ «Πρῶτος Λαχνός»,—ἀποτελοῦν ἴσως τὰ ἐκλεκτότερα προϊόντα τοῦ λογογράφου, διότι εἶνε τὰ μόνα, εἰς τὰ ὁποῖα λάμπει κάποια πρωτοτυπία, ἀλλὰ καὶ κάποια δημιουργικότης. Ὡς μου ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ παρατηρήσω καὶ ἄλλοτε, ἡ σοφία τοῦ λεξικογράφου καὶ ἡ γλωσσομάθεια τοῦ μεταφραστοῦ δὲν ἔχουν καὶ πολλὴν σχέσιν μὲ τὴν τέχνην, καὶ εἰς τὴν δημιουργικὴν φιλολογίαν μόνον δημιουργοί,—μικροὶ ἢ μεγάλοι ἀδιάφορον,—ἔχουν τὴν θέσιν των. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι τὰ διηγήματα τοῦ κ. Βλάχου, μεθ' ὅλα των τὰ ἐλαττώματα, δὲν εἶνε πάντα ἀπόβλητα, ὅπως τὸ νεανικὸν ἐκεῖνο «Ἔρως καὶ Ψυχή». Εἰς τὸ εἶδος των μάλιστα,—καὶ ἴσως αὐτὸ που ὀνομάζω τόρα εἶδος εἶνε ἡ ἐσωτάτη των ψυχή,—ἔχουν μίαν ἰδιορρυθμίαν, τὴν ὁποίαν κανεὶς τῶν παρ' ἡμῖν δὲν ἀπεμιμήθη ἐπιτυχῶς. Τὰ μεθυγραφικὰ διηγήματα τῶν κκ. Ἀννίνου, Καμπούρογλου, Δαμβέργη, Κονδυλάκη καὶ εἴ τινος ἄλλου, εἰμπορεῖ νὰ εἶνε ἀνώτερα ἀπὸ τὰ διηγήματα τοῦ κ. Βλάχου, ἀλλ' εἶνε *ἄλλο πρᾶγμα*.

Καὶ ἂν ἐπέμενα νὰ νεύρω τὰ ὅμοια εἰς τὴν φιλολογίαν μας, θὰ ἐξεσκάλιζα μερικὰς παιδαριώδεις ἀπομιμήσεις ἀγνώστων καὶ ἀποτυχημένων συγγραφέων, τοὺς ὁποίους δὲν ἀναφέρω. Ὡς πρὸς τοῦτο—καὶ δὲν εἶνε μικρόν,—ὁ κ. Βλάχος εἰμπορεῖ νὰ καυχᾶται, περισσότερον παρὰ διὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Σαιξπήρου.

Ἐν τούτοις, ὁ χρονογράφος εἶνε ἐν τῷ συνόλῳ ἀσυγκρίτως ἀνώτερος τοῦ διηγηματογράφου. Ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ κανεὶς τὰς ἀληθῶς ὡραίας ἐκείνας «Ἀθηναϊκὰς Ἐπιστολάς», τὰς ὁποίας ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Σοφία* ἐδημοσίευσε πρὸ εἰκοσαετίας εἰς τὴν «Ἑστίαν», καὶ αἱ ὁποῖαι τότε μὲν ἐρροφῶντο ἁπλήστως, σήμερον δέ, μολονότι παρῆλθον τόσα ἔτη, μετὰ τῆς αὐτῆς σχεδὸν εὐχαριστήσεως ἀναγινώσκονται. Νομίζω μάλιστα ὅτι αἱ Ἐπιστολαὶ αὗται ἐσημείωσαν εἰς τὴν νεοελληνικὴν χρονογραφίαν ἕνα πρῶτον σταθμὸν σημαντικώτατον. Αἱ «Πινακίδες» τῆς «Ἐφημερίδος», διάσημοι καὶ αὗται, ἀνεφάνησαν ἀργότερα. Νομίζω ἀκόμη, ὅτι μὲ τὰς «Πινακίδας» τοῦ κ. Ἀννίνου, αἱ «Ἐπιστολαὶ» τοῦ κ. Βλάχου συμμερίζονται τὴν τιμήν, ὅτι διήνοιξαν νέους ὁπωσδήποτε ὁρίζοντας εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, καὶ ὅτι διὰ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἀναντιρρήτου αὐτῶν ἐπιδράσεως, ἐμόρφωσαν τὴν χορείαν τῶν νέων χρονογράφων, οἱ ὁποῖοι ἂν ὑπερέβησαν σήμερον τοὺς διδασκάλους, εἰς τοῦτο μὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν πταίουν οἱ διδάσκαλοι... Πρέπει νὰ ἀποδίδωμεν τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι. Δὲν σημαίνει τίποτε ἂν προτιμᾷ κανεὶς σήμερον ἓν χρονογράφημα τοῦ Παπαντωνίου, τοῦ Νιρβάνα, τοῦ Ἐπισκοποπούλου, τοῦ Κονδυλάκη, τοῦ Κακλαμάνου, τοῦ Πὼπ ἢ τοῦ Λυκούδη, ἀφ' οὗ μάλιστα ἡ νωπότης, ἡ δροσερότης εἶνε τὸ μεγαλήτερον τοῦ εἴδους προτέρημα. Οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ ἔγραφε πρὸ εἰκοσαετίας ὁ κ. Βλάχος,—παράλογος ἡ ἀξίωσις!—μὲ τὰς ἰδέας, μὲ τὰς βλέψεις καὶ μὲ τὸ ὕφος τῶν σημερινῶν. Ἀρκεῖ ὅτι εἰς τὴν ἐποχήν του ἔγραψε *διαφορετικὰ* καὶ *καλλίτερα* ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του ἢ τοὺς ὀλίγον προγενεστέρους του, δηλαδὴ ὅτι ἐκαινοτόμησε καὶ αὐτὸς τοὐλάχιστον ὅσον καινοτομοῦν οἱ ἰδικοί μας. Καὶ ἴσως εἶνε αὐτὸς ὁ μόνος λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον τὰ τελευταῖα χρονογραφήματα τοῦ κ. Βλάχου, — τὰ ἄρθρα τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων» παραδείγματος χάριν, ἢ ἡ περιγραφὴ τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων εἰς τὴν «Νέαν Ἡμέραν»,—καὶ ἀπολύτως μαρτυροῦντα κάποιαν κούρασιν καὶ παρακμήν, φαίνονται ἀκόμη πλέον παρηκμακότα καὶ παλαιά, διὰ τῆς συγκρίσεως.

Εἶνε ἀνάγκη νὰ προσθέσω, ὅτι ἡ κυρία ἰδέα, ἡ ὁποία διήκει διὰ τῶν χρονογραφημάτων τοῦ κ. Βλάχου, εἶνε ὡς ἐπιτοπλεῖστον αὐτὴ ἡ διήκουσα καὶ διὰ τῶν Διηγημάτων του. Μὲ τὴν διαφορὰν μόνον, ὅτι ἠμπόρεσε νὰ δώσῃ γενικῶς εἰς τὰ πρῶτα ὡραιοτέραν μορφήν, — καὶ φυσικὰ τοῦτο ἦτο εὐκολώτερον, — ἰδοὺ δὲ καὶ ἄλλος λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ χρονογράφος μᾶς φαίνεται ἀνώτερος τοῦ διηγηματογράφου.

Ἂς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὸν κριτικόν.

Ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὁ τίτλος αὐτὸς ἐπισκιάζει ὅλους τοὺς ἄλλους — καὶ δὲν ἔχει ὀλίγους! — τοῦ κ. Βλάχου. Κριτικὸς ὀνομάζεται παντοῦ καὶ πάντοτε, καὶ τοιοῦτος μόνον θεωρεῖται. Ἡ γνώμη του περὶ τέχνης, περὶ φιλολογίας, περὶ θεάτρου, περὶ γλώσσης, περὶ παντὸς καλλιτεχνικοῦ ζητήματος, ἀκούεται μετὰ προσοχῆς, καὶ ὑπ' ἐκείνων ἀκόμη, οἱ ὁποῖοι ἀμφισβητοῦν τὸ κῦρός της. Καὶ ὡς κριτικὸς ἐμπνέει εἰς τοὺς ἁπλουστέρους, — μπᾶ! καὶ εἰς τοὺς συνθετωτέρους κάποτε, — τὸν ἀπερίγραπτον ἐκεῖνον φόβον, ὁ ὁποῖος μεταβάλλεται εἰς χαρὰν ἀνέκφραστον, ὁσάκις ἀπὸ τὰ χείλη του ἐξέλθῃ καὶ ὁ παραμικρότερος ἔπαινος, — πρᾶγμα ἄλλως τε σπανιώτατον· διότι ἐγὼ τοὐλάχιστον, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἔτη εἶχα τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν νὰ συναναστρέφωμαι τὸν κ. Βλάχον, οὐδέποτε τὸν ἤκουσα νὰ ἐπαινέσῃ νεώτερον κανένα, καὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς μόνον τὸν Βερναρδάκην καὶ τοὺς δύο Βυζαντίους. Τρέφει βαθυτάτην περιφρόνησιν πρὸς πάντα νέον καὶ πρὸς πάντα νεωτερισμόν· τίποτε, μὰ τίποτε σύγχρονον δὲν τοῦ ἀρέσει· μορφάζει αἰωνίως· καὶ εἶνε τόσον δύσκολος καὶ πρὸς ἁπλῆν ἀκόμη ἀνοχήν, ὥστε θὰ ἔλεγέ τις ὅτι εἶνε οὐτοπιστής, ἐπιζητῶν παντοῦ τὴν ἄκραν τελειότητα. Δὲν εἰξεύρω ἂν ἡ παροιμιώδης αὕτη δυσκολία συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ ἑδραιωθῇ ἡ φήμη του ὡς κριτικοῦ. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι καὶ οἱ τοῖχοι τοῦ γραφείου του εἶνε σκεπασμένοι ἕως ἐπάνω μὲ μίαν πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἡ ὄψις τῆς ὁποίας ἐμπνέει μεγάλον σεβασμόν... Ὁπωσδήποτε τὰ ἔργα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἐγείρῃ ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ τίτλου, συμπεριελήφθησαν σχεδὸν ὅλα εἰς τὰ «Ἀνάλεκτα», καὶ τα ἔχομεν πρόχειρα. Εἶνε δὲ ταῦτα μελέται περὶ τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν Παναγιώτου καὶ Ἀλεξάνδρου Σούτσου, Καρασούτσα, Τερτσέτη καὶ Ζαλοκώστα, περὶ τοῦ Ζολᾶ καὶ τῆς «φυσιογραφικῆς» σχολῆς, περὶ τῆς Ἄδα Νέγρη, περὶ τοῦ Χάϊνε, περὶ ἑλληνικοῦ δραματικοῦ Θεάτρου, ὡς καὶ ἄλλαι τινὲς δευτερεύουσαι. Αἱ σπουδαιότεραι ἐξ αὐτῶν ἀπηγγέλθησαν ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ «Παρνασσοῦ», ἐκεῖ δὲ συνήφθη καὶ ἡ διάσημος πρὸς τὸν Ροΐδην μονομαχία, ἡ ὁποία ἐσημείωσε μίαν ἐποχήν. Εἰς τὰς μελέτας ταύτας ἐγκλείεται



ὅλον τὸ αἰσθητικὸν οὕτως εἰπεῖν σύστημα τοῦ κ. Βλάχου, αἱ ἰδέαι του περὶ ποιήσεως καὶ περὶ γλώσσης, καὶ ὡς ἐφαρμογή, αἱ γνῶμαί του περὶ τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων ποιητῶν. Ἂν εἶνε μετὰ γλαφυρότητος καὶ εὐφυΐας, ἂν ὄχι καὶ πρωτοτυπίας διατυπωμέναι, — καὶ μερικαὶ εἶνε, πρὸ πάντων ἡ περὶ Τερτσέτη μελέτη, — ἄς μας ἐπιτραπῇ νὰ μή το ἐξετάσωμεν πολύ. Προκειμένου περὶ κριτικῶν ἄρθρων μᾶς ἐνδιαφέρει μόνον ἡ ἰδέα, καὶ ὄχι ποσῶς ἡ μορφή. Ἂν τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Ροΐδου — τοῦ δεινοῦ ἀντιπάλου, — ὑπερέβαλλον τὰ τοῦ κ. Βλάχου μόνον κατὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν χάριν, τίποτε δὲν θὰ εἶχε νὰ ζημιωθῇ ἐκ τούτου ὁ κριτικός μας.

Τὸ ἔργον τοῦ κριτικοῦ κρίνεται ἀσφαλέστερον ἐκ τῶν ὑστέρων· εἶνε δὲ ἤδη ἀρκετὰ παλαιὸν τὸ τοῦ κ. Βλάχου, ὥστε νὰ δύναται νὰ ὑποβληθῇ, — εὐτυχῶς, — εἰς ἐξέτασιν ἀντικειμενικὴν καὶ ἱστορικήν.

Ἂν ἡ κριτικὴ εἶνε πάλη, ἀγὼν καὶ οὕτως εἰπεῖν ἐκστρατεία· ἂν ἀποβλέπῃ εἰς μίαν νίκην τελικήν, εἰς μίαν κατίσχυσιν ἰδεῶν, εἰς μίαν τροπὴν διὰ φωτισμοῦ· ἂν εἶνε τῳόντι «δὰς φωτεινή, τὴν ἀληθῆ τρίβον ἀποκαλύπτουσα»· ἂν ἡ ἐπιτυχία της τέλος μετρῆται διὰ τῆς ἐπιδράσεως, διὰ τοῦ ἀποτελέσματος,—ὀφείλομεν νὰ εἴπωμεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅτι ὁ κ. Βλάχος ἀπέτυχεν ὡς κριτικός. Δὲν ἐξετάζω ἂν ἀπέκτησε φήμην, οὔτε ἂν τρέμουν σήμερον τὴν γνώμην του καὶ τὴν δυσκολίαν του οἱ πολλοί. Ἐξετάζω μόνον κατὰ πόσον τὸν ἤκουσε, κατὰ πόσον ἐπείσθη καὶ τὸν ἠκολούθησεν ἡ μερὶς ἐκείνη ἡ ἐκλεκτή, πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ κ. Βλάχος ἀπετείνετο. Ἀλλ' εἶνε βέβαιον ὅτι δὲν τὸν ἠκολούθησε *κανείς*. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἔθνους δὲν εὗρε τὴν ἠχὼ τῶν πόθων της, τῶν ὀνείρων της, τῶν βλέψεών της, εἰς τὸ κήρυγμά του. Οὔτε ὁ ἐλάχιστος ποιητής, οὔτε ὁ ἐλάχιστος συγγραφεύς, ἐξ ὅσων σήμερον ἐργάζονται, ἀναγινώσκονται καὶ ἐκτιμῶνται, δὲν εἶνε πνευματικὸν τέκνον τοῦ κ. Βλάχου καὶ τῶν ποιητῶν του. Ἡ φιλολογικὴ ἀναγέννησις ἤρχισε νὰ συντελῆται, ἀλλ' ἀκριβῶς μὲ τὰς ἀντιθέτους ἰδέας ἐκείνων, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἠγωνίσθη ὁ κριτικός. Δὰς φωτεινὴ πιθανὸν ὁ λόγος του νὰ ἦτο, (comparaison n'est pas raison !), ἀλλὰ κατέδειξε τρίβον, ἡ ὁποία ἀπέμεινεν ἔρημος ἀπὸ νέους. Οἱ παλαιοί, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐχάραξαν ἢ τὴν ἠκολούθησαν, καὶ τοὺς ὁποίους προσεπάθησε νὰ ἀναστήσῃ εἰς τὴν ζωὴν ὁ κ. Βλάχος, ἀπέθανον ὅλοι καὶ ἐλησμονήθησαν. Οὔτε οἱ Σοῦτσοι πλέον, οὔτε ὁ Καρασούτσας χρησιμεύουν εἰς κανένα ὡς πρότυπα. Καὶ αὐτὸς ὁ Τερτσέτης, ἄξιος κρείττονος τύχης, παρημελήθη θὰ ἔλεγες, ἐπειδὴ συμπεριελήφθη εἰς τὴν χορείαν τῶν ὑμνηθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Βλάχου,—καὶ ἀπὸ τὸ ἔργον πάλιν τοῦ Ζαλοκώστα ζῇ μόνον ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον ὀλιγώτερον ἐνθουσιάσθη ὁ κριτικός. Τὸ δὲ θλιβερώτερον εἶνε, ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον οὔτε κἂν διχασμὸς καὶ ἀξία λόγου ἀντιπολίτευσις. Ὄχι μόνον οἱ καλλίτεροι συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ εἶνε σήμερον ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν τὸ *σύστημα* τοῦ μεγάλου Σολωμοῦ καὶ τῶν διερμηνέων του, — Πολυλᾶ, Ροΐδου, Ψυχάρη, Παλαμᾶ, — ἀλλ' οὔτε ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι. Δὲν ἐννοῶ τοὺς ἐπιζῶντας παλαιοτέρους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν πολλοὶ τοῦ ἐναντίου συστήματος· αὐτοὶ οὔτε ἀναγινώσκονται οὔτε λογαριάζονται πλέον. Ἐννοῶ τοὺς νέους ποιητὰς μὲ τοὺς νέους των ἀναγνώστας, ἐννοῶ τὸ μέγα ρεῦμα, τὸ θεσπέσιον κῦμα, τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη καὶ ἐξωγκώθη κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, καὶ τὸ ὁποῖον ἀδύνατον νὰ μὴ καταλήξῃ εἰς ἀφροστεφάνωμα, διὰ νὰ ἐνθυμηθῶ τὴν ὡραίαν ἔκφρασιν τοῦ κ. Χρηστομάνου. Ἔ! ἡ ἱστορία σήμερον λέγει ὅτι ὁ κ. Βλάχος προσεπάθησε νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸ τὸ ἀφροστεφάνωμα, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε, διότι δὲν τὸ ἠθέλησεν ἡ ψυχὴ τοῦ ἔθνους, διότι δὲν ἠμπόρεσεν οὔτε νὰ τὴν ἐννοήσῃ οὔτε νὰ τὴν ἐπηρεάσῃ.

Αὐτὸ θὰ εἴπῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον ἡ ἱστορία; Δὲν εἰξεύρω. Ἂν ἔλθῃ πάλιν ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ πιστεύεται ὄχι ὅτι πᾶν τὸ ὡραῖον εἶνε ἐθνικόν, ἀλλ' ὅτι πᾶν τὸ ἐθνικὸν εἶνε ὡραῖον·— ἂν ἔλθῃ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ κηρύσσεται, ὅτι τότε μόνον ἡ δημοτικὴ μας γλῶσσα ἔχει κάποιαν ἀξίαν, ὅταν περιορίζεται ὄχι μόνον εἰς τοὺς τύπους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ λεξιλόγιον τοῦ χωρικοῦ· — ἂν ἔλθῃ ἐποχή, καθ' ἣν τὰ ἐκλεκτὰ πνεύματα δὲν θὰτενίζουν πρὸς τὸν Σολωμόν, τὸν χυδαῖον στιχοπλόκον, ἀλλὰ πρὸς τὸν Σοῦτσον,— τότε καὶ ὁ κ. Βλάχος, ὡς κριτικός, θὰ ἔχῃ ὁπαδούς. Πρὸς τὸ παρὸν δὲν ἔχει κανένα, καὶ εἶνε πολὺ δικαιολογημένη ἡ ἀντιπάθειά του καὶ ἡ περιφρόνησίς του πρὸς ὅλους τοὺς νέους. Δι' αὐτὸ ἴσως θὰ τους ἀποκλείσῃ καὶ ἀπὸ τὸ Βασιλικὸν Θέατρον, τὸ ὁποῖον διευθύνει· ἀλλ' ἂν τὸ κάμῃ, φοβοῦμαι ὅτι οὐδέποτε ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του τὸ θέατρον τοῦτο θὰ γίνῃ *Ἐθνικόν*.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

# ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

## ΤΟ ΔΕΚΑΠΤΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΘΕΑΜΑΤΑ ΧΩΡΙΣ ΦΟΡΕΜΑ. Θὰ καταντήσωμεν οὐδέτερον ἔδαφος ἀσυλίας, ἕνα εἶδος Ἐλβετίας ἢ Βελγίου, διὰ τοὺς ξένους θιάσους οἱ ὁποῖοι φονεύουν τὴν σεμνότητα. Πλησιάζομεν νὰ καταντήσωμεν. Ἰδοὺ ὅτι ἠπλώσαμεν τεραστίας πτέρυγας προστασίας ὑπὲρ τοὺς κομψοὺς κόρδακας τῆς Γαλλικῆς ὁπερέττας τοῦ Φαλήρου. Ὁ βασιλεὺς τοῦ Λυρῆ, κοκκοτογραφία παριστανομένη, ψαλλομένη, κινουμένη εἰς τὸ θέατρον τοῦ Φαλήρου καὶ εἰς βάρος ἑνὸς βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τέλους δὲν εἶνε ὁ Σουλτᾶνος, κουρδίζει παρθενικωτάτους λάρυγγας εἰς γέλωτας ἀπολαυστικούς. Δεσποινίδες γελοῦν εἰς τὸ θέατρον τοῦ Φαλήρου μὲ τὸν βασιλέα τοῦ Λυρῆ, ἕνα ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπλάσθη διὰ νὰ τὸ βλέπουν ἄϋπνοι λέοντες βοημικῶν νυκτῶν μασῶντες πίπαν καὶ καταπίνοντες μπύραν. Διατί ὁ ἀτυχὴς Μαϊφὰρτ ἐμαξιλαρώθη πρὸ ἐτῶν; Διότι τότε εἴμεθα σεμνοὶ ἐπαρχιῶται. Τώρα τί εἴμεθα; Τώρα, ἐντὸς πέντε ἐτῶν ἀπὸ τοῦ μαξιλαρώματος τοῦ Μαϊφάρτ, ἐφάγαμεν τὸν πολιτισμὸν εἰς τεράστια μπακλαβαδοειδῆ τεμάχια, τὸν ἐχορτάσαμεν καὶ τὸν χωνεύομεν. Ἐπὶ τῶν χαλασμάτων τῆς γραίας ἑλληνικῆς σκηνῆς καὶ τοῦ γηράσαντος πρὶν ἀπογαλακτωθῇ ἑλληνικοῦ μελοδράματος, ἐπὶ τοῦ σκορπισμένου οἰκοδομησίμου ὑλικοῦ, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς ἀγωνίζεται νὰ πήξῃ μίαν Σκηνὴν καὶ εἷς ἰδιώτης ἄλλην, ἐπὶ τῆς ἀποσυνθέσεως αὐτῆς καὶ τῆς παλαιούσης δημιουργίας χορεύει ἡ γυμνότης τῆς Γαλλικῆς ὁπερέττας. Ἕλληνές μου—συγγνώμην διὰ τὴν ἀκυριολεξίαν—κύριοί μου καὶ κυρίαι μου, κάμετε παρακαλῶ διάκρισιν μεταξὺ σεμνοτυφίας καὶ σεμνότητος. Σᾶς θέλομεν ἁπλῶς σεμνούς. Ἁπλῶς καλαισθήτους. Διότι σεμνότης εἶνε ἀκριβῶς ἡ λεπτὴ αἴσθησις.

Βεβαιωθῆτε ὅτι ὑπάρχει καὶ ἐρύθημα καλαισθησίας, αὐτὸς δὲ εἶνε ὁ ἄγνωστος Ψ, ὁ καταζητούμενος καὶ—ἀλλοίμονον—μὴ εὑρισκόμενος εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ Φαληρικοῦ θεάτρου.

Ἀστυνομίαν ἔχομεν. Ἀστυϊατρικὴν ἔχομεν. Ἀστυκριτικὴν πότε;

ΦΩΝΗ ΕΝ ΡΑΜΑΙ. Τὰ βρέφη τὰ ὁποῖα ὡς ἀγκάλη ἀγαθῆς παραμάννας ἐδέχθη ἄλλοτε ἡ στρογγύλη βρεφοδόχος τοῦ Βρεφοκομείου, κάμνουν ἡλιοθεραπείαν μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, καθ' ἣν ἐποχὴν εἰς τὰ διατρέχοντα τὸ διάστημα τοῦτο ἄλογα τῶν κάρρων σκεπτόμεθα νὰ φορέσωμεν ψάθινα καπέλλα. Πόσον περίεργοι εἶνε οἱ πόλεμοι εἰς τὴν Ἑλλάδα! Δύο δῆμοι, ὁ Ἀθηναίων καὶ ὁ Πειραιῶς, πολεμοῦν κτυπούμενοι μὲ βρέφη. Ἐὰν ὑπῆρχε καμμία βρεφοσφενδονιστικὴ μηχανὴ Μαξίμ, θὰ τὴν μετεχειρίζοντο διὰ νὰ ἐκσφενδονίζουν περισσότερα ὁ εἷς κατὰ τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ δυστυχῶς κανεὶς ἐφευρέτης δὲν ἠσχολήθη εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς μάχης τῶν δύο δήμων. Περιορίζονται καὶ οἱ δύο εἰς τὸ βραδύτερον ἐκσφενδονιστικὸν μέσον, τὴν ἄμαξαν. Τόση εἶνε ἡ ἀσπλαγχνία, ὥστε οὔτε ὁ σιδηρόδρομος ἐχρησιμοποιήθη διὰ νὰ γίνῃ συντομωτέρα ἡ τραγῳδία τῶν νηπίων. Καὶ ἐξακολουθεῖ τὸ κινητὸν ἐμπόριον τῶν βρεφῶν, μεγαλειτέρας προσοχῆς τῶν ὁποίων θὰ ἐτύγχανον καπέλλα ἀποστελλόμενα ἀπὸ Ἀθηναϊκοῦ εἰς Πειραϊκὸν πιλοπωλεῖον, ἢ τράγοι ἐπὶ τοῦ κάρρου τῶν σφαγείων.

Ὁ δῆμος Ἀθηναίων λέγει εἰς τὸν γειτονά του:

— Παράγεις πολλὰ βρέφη. Νὰ πληρώσῃς!

Ὁ δῆμος Πειραιῶς ἀπαντᾷ:

— Παράγω πολὺ ὀλίγα. Εἶμαι ἠθικώτατος!

Εἶνε κωμειδύλλιον; Εἶνε. Δὲν εἶνε καὶ δρᾶμα; Περισσότερον δρᾶμα. Διότι τὰ θύματα ἀπεμονώθησαν. Εἷς φακίρης τὰ βλέπει κατόμενα εἰς τὸν ἥλιον ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου καὶ παρέρχεται — ἡ κοινωνία ἡ ὁποία τὰ ἐγέννησεν—ἄλλος φακίρης τὰ βλέπει καὶ στρέφει τὰ νῶτα — ἡ πολιτεία ἡ ὁποία ἀνέλαβε νὰ τὰ κάμῃ πολίτας της καὶ στρατιώτας της. Τὸ ζήτημα ἐκρίθη οἰκογενειακὸν μεταξὺ τῶν δύο δήμων, καὶ οὐδεὶς ἐπεμβαίνει εἰς τὰ οἰκογενειακά.

Ἀδρότης!

*

ΟΣΑΡΚΑΣΤΗΣ. Δὲν θίγω τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Λασκαράτου. Ἀλλὰ κυττάξατε γύρω σας καὶ εἰπέτε μου ἂν βλέπετε πλέον κανένα μαχητήν, ὡς ἐκεῖνον. Ποῦ εἶνε πλέον αὐτοὶ οἱ σαρκασταὶ καὶ οἱ δαγκασταί, οἱ ὑπεράνω τοῦ σαρκασμοῦ των μεγάλοι πολεμισταί, οἱ ὁποῖοι ἐπάλαιον μὲ τοὺς ὀδόντας καὶ οὐδέποτε ἔπιπτον. Ὅλοι ἐξηφανίσθησαν, ὁ Καρύδης εἰς ἓν δωμάτιον τοῦ νοσοκομείου, τοῦ ὁποίου τὴν θύραν ἔκρουον ὁ θάνατος καὶ οἱ δανεισταί, ὁ Λασκαρᾶτος εἰς τὸ γῆρας καὶ εἰς τὸν θάνατον. Εἴτε ἐξυλοκοποῦντο, εἴτε ἐξωρίζοντο, εἴτε ἀφωρίζοντο, οἱ ἀδάμαστοι αὐτοὶ οὐδέποτε ἔπεσαν. Ἐκτύπουν τὴν ἐποχὴν των, τὴν κοινωνίαν των, τὸ πρᾶγμα. Τίποτε ἀφῃρημένον δὲν τοὺς ἀπησχόλησε. Τοπικώτατοι. Μέσα εἰς τὴν πατρίδα των, ὅπως ὁ Ἀριστοφάνης. Μέσα εἰς τὸ κέλυφός των. Μέσα εἰς τὸ Ληξοῦρί του κατ' ἀρχὰς ὁ Λασκαρᾶτος, ἔπειτα εἰς τὴν Κεφαλλωνιάν του, ἔπειτα ὄχι πέραν αὐτῆς. Ἐκρήμνιζον ὅ,τι ἔβλεπον ἐμπρὸς τοῦ ᾠλιοῦ τῆς θύρας των. Καὶ — ἁπλούστατα — ἦσαν γίγαντες.

Σήμερον διὰ τὴν γενεάν μας, ἡ σάτυρα ἔχει ἓν μειδίαμα μόνον.

Καὶ ὅμως ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ἔχῃ τόσον μεγάλους χαυλιόδοντας!

*

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΜΑΚΑΡΟΝΟΛΟΓΙΑ. Εἶνε τόσον εὔκολον νὰ μὴ γράφῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ μεταφράζῃ κανείς... Ὅταν ἀκούω ἐπὶ σκηνῆς ἔργον μεταφρασμένον εἰς τὴν ἑλληνικήν, ἀκούω τὴν ὑπηρέτριάν μου προσπαθοῦσαν νὰ ὁμιλήσῃ εἰς καθαρεύουσαν. Βυθίζομαι εἰς ἕνα λουτρὸν ψεύδους. Βλέπω ὅτι τὸ σπίτι μας ἀπέχει ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἀπόστασιν, ἢ ὁποία φέρει τὸν ἴλιγγον. Ἀπομνημονεύω μερικὰς φράσεις ἀπὸ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς μεταφράσεις τὰς λειτουργούσας αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ὡς μηχαναὶ μακαρονοποιείων ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

«—Ἐν τῷ ἐπανιδεῖν!

— Θέλετε μοὶ γράψει, ἀγαπητὲ Γεώργιε, μίαν ἐπιστολὴν μόλις μάθητέ τι;

—Ἀδυνατῶ νὰ διαγνώσω τὰ κρυπτόμενα ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν αἰσθήματα....

— Ἂς περιπατήσωμεν ὁμοῦ. Ποῦ νὰ ὑπάγωμεν; Ἐν τῷ θεάτρῳ θὰ εἶνε πλῆξις...».

Αὐτὰ λέγονται εἰς οἰκογενειακὰ δράματα καὶ εἰς κωμῳδίας ψεῦ! Καὶ αὐτοὶ οἱ ὀγκόλιθοι τῶν δοτικῶν καὶ τῶν παστωμένων φράσεων κάμνουν τὰ ἔργα τόσον δυσκίνητα, λιπαρὰ καὶ προκοιλιώντα, ὥστε εἶνε ἀδύνατον νὰ ἀνθέξῃ ἠθοποιὸς καὶ θεατὴς εἰς αὐτὸ τὸ γλωσσικὸν ψεῦδος, εἰς αὐτὸν τὸν στραγγαλισμὸν τῆς ζωῆς τῶν σπιτιῶν, τὴν ὁποίαν οἱ μεταφρασταὶ περιτυλίσσουν ἐντὸς τῶν κιτρινισμένων φύλλων τῆς γραμματικῆς τοῦ Δραΐκη. Δὲν ὑπάρχει ἀπολύτρωσις;

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ



*Αἱ Ἀθῆναι κατέχουν, εἰς μίαν γωνίαν στενωπῆς παρόδου τῆς ὁδοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ πατρικὸν σπίτι τοῦ Νικολάου Γύζη. Εἰς ἓν δωμάτιον τοῦ σπιτιοῦ αὐτοῦ εἰργάσθη ὁ Γύζης μετὰ τὴν ἐκ Γερμανίας ἐπιστροφήν του ἐπὶ δύο ἔτη 1872-1874. Ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ ἀπερίττου αὐτοῦ ἐργαστηρίου, ποῦ μὲ στοργὴν τὸ ἀγκαλιάζει μία παλαιὰ κληματαριά, ἀνέθηκεν ἡ Διεύθυνσις τῶν «Παναθηναίων» ἀναμνηστικὴν πλάκα, περιβάλλουσα μὲ τιμὴν καὶ ἀγάπην τὸ ὄνομα τοῦ Ἕλληνος καλλιτέχνου.*

## *ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ*

ΤΗΝ ΠΑΡΕΛΘΟΥΣΑΝ Τρίτην, 24 Ἰουλίου, ἀπεβίωσε καὶ ἐκηδεύθη δημοτελῶς ἐν Ἀργοστολίῳ, ὁ διάσημος σατυρικὸς ποιητὴς καὶ ἠθικολόγος συγγραφεὺς Ἀνδρέας Τ. Λασκαρᾶτος. Γεννηθεὶς ἐν Ληξουρίῳ τὴν 1 Μαΐου 1811 καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ διακούσας τὰ πρῶτα μαθήματα, ἀπῆλθεν εἰς Εὐρώπην κ' ἐσπούδασε νομικά· οὐδέποτε ὅμως ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου, διὰ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν φιλολογίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν μόνον ᾐσθάνετο ἀληθῆ κλίσιν. Δύο ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, τῷ 1844, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐγκατεστημένου Κεφαλλήνος Κοργιαλένη, Πηνελόπην, μεθ' ἧς συνέζησεν ἐν παροιμιώδει πλέον ὁμονοίᾳ καὶ ἀγάπῃ, καὶ ἐξ ἧς ἀπέκτησε πολυμελῆ οἰκογένειαν. Μετὰ τὰς πρώτας του περιπλανήσεις, τὰς ὁποίας ὤφειλε κυρίως εἰς τοὺς πολυαρίθμους καὶ παντοειδεῖς διώκτας τῶν συγγραμμάτων του, ἐξοργίζοντας κατ' αὐτοῦ τὸν λαόν,—ἐπανῆλθε καὶ ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ἐν Ἀργοστολίῳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε, γέρων ἐνενηκοντούτης, ἐνάρετος, ἀληθῶς σεβάσμιος, λατρευόμενος ὑπὸ τῶν συγγενῶν του καὶ τιμώμενος ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν. Μόνον τῷ 1884, ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς φήμης του καὶ τῆς δόξης του, ἡ ὁποία βαθμηδὸν ἔγεινε πανελλήνιος, ἐπεσκέφθη οὕτως εἰπεῖν ἐπισήμως τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἔκαμε καὶ τὰ δύο ἐκεῖνα ἀλησμόνητα ἀναγνώσματα, ἓν εἰς τὸν «Παρνασσὸν» καὶ ἕτερον εἰς τὸν «Βύρωνα».

Ἐκ τῶν πεζογραφημάτων τοῦ Ἀνδρέου Λασκαράτου, τὰ γνωστότερα εἶνε τὰ ἑξῆς: «Τὰ Μυστήρια τῆς Κεφαλλωνιᾶς, ἢ σκέψεις ἀπάνου στὴν οἰκογένεια, στὴ θρησκεία καὶ στὴν πολιτική (1856). — «Ἰδοὺ ὁ Ἄνθρωπος» (1886) συλλογὴ «ἀνθρωπινῶν χαραχτήρων» κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Θεοφράστου καὶ τοῦ Λαβρυγιέρ.—«Ἀπόκρισι εἰς τὸν ἀφορισμὸν τοῦ Κλήρου τῆς Κεφαλληνίας» καὶ ἡ «Δίκη μου μὲ τὴ Σύνοδο».— Ἐκτὸς τούτων ἐξέδωκε τὸν «Λύχνον» (1859—1868 κατὰ μεγάλα διαλείμματα) οἰκογενειακὴν καὶ πολιτικὴν ἐφημερίδα, καὶ διάφορα ἄλλα παραρτήματα καὶ φυλλάδια πολεμικῆς ζωηροτάτης.

Τὰ δὲ ποιητικά του ἔργα εἶνε τὸ «Ληξοῦρι εἰς τοὺς 1836. Ποίημα ἀστεῖον» (1845), τὰ «Διάφορα Στιχουργήματα» (1872) καὶ πλεῖστα ἄλλα ποιήματα, σατυρικὰ ἢ λυρικά, ἐγκατεσπαρμένα εἰς ἐφημερίδας, περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια, ὡς καὶ μία Στιχουργική.

Ἕνεκα τοῦ βιβλίου του «Τὰ Μυστήρια τῆς Κεφαλλωνιᾶς», τὸ ὁποῖον ἐθεωρήθη ὡς ἀντιθρησκευτικόν, ὁ Λασκαρᾶτος ἀφωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐνερ-

γεία τοῦ τότε Ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας Κοντομιχάλου, μόλις δὲ πέρυσιν ἐλύθη ὁ ἀφορισμὸς οὗτος, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας Δόριζα.

Χαρακτηρισμὸν ἐκτενῆ τοῦ Ἀνδρέου Λασκαράτου μετὰ τῆς εἰκόνος του θὰ δημοσιεύσωμεν εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον τῶν «Παναθηναίων».

ΑΠΟ ΤΑ «Στιχουργήματα διάφορα» τοῦ Λασκαράτου, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν «ἐπιμελείᾳ καὶ ἐνεργείᾳ φιλομούσων τινῶν νέων» ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1872 καὶ ἅτινα κατήντησαν δυσεύρετα, ἀποσπῶμεν τὰ κατωτέρω δύο ποιήματα:

***Εἰς Λονδῖνον, τὰ 1851.***

Εἰκόνα ἀγαπητὴ τῆς γυναικός μου
Τώρα ἔλα κἂν ἐσὺ 'ς τὴ συντροφιά μου
Κατοίκα πάντα μέσα 'ς τὴν καρδιά μου
Καὶ φύλα με ὀχ τσὴ πλάνεσες τοῦ κόσμου.

Ἐσὺ γιὰ 'μὲ Προστάτης Ἄγγελός μου
Ἀμεμπτα φύλαε τὰ πατήματά μου
Καὶ προτοῦ σκοτισθοῦν τὰ λογικά μου
Πρόλαβε, τρέξε σύ, καὶ λάμψε ἐμπρός μου.

Ναί, τὸ φῶς σου ξυπνάει τὴν ἀρετή μου
Καὶ πιστόνε σ' ἐσένα μὲ βασταίνει
Γιατὶ τόσο σ' αἰσθάνομαι δική μου,

Τόσο μὲ τὴ ψυχή μου ζυμωμένη,
Ποῦ δὲν εἰξεύρω πλέον 'ς τὴ διαλογή μου
Πῶς νὰ σὲ πῶ, γυναῖκά μου ἡ ψυχή μου.

***Συχαριάσματα εἰς γενέθλια γαϊδάρου.***

Καλορρίζικος. Νὰ ζήσῃ
Ὁ νηὸς γαΐδαρος, ν' ἀξίνῃ,
Νὰ σοῦ ζήσῃ, νὰ σοῦ γείνῃ
Ὡς καθὼς ἐπιθυμᾷς.

Νὰ σοῦ ἀξαίνουνε τ' αὐτιά του
Καὶ νὰν τὰ συχνοτσουλώνῃ,
Νὰ χοντραίνῃ, νὰ ψηλώνῃ
Ὡς καθὼς ἐπιθυμᾷς.

Νὰ σοῦ ζήσῃ. Ὁ θεὸς νὰ κάμνῃ
Νὰ σοῦ ζήσῃ ὁ γαΐδαρός σου,
Νὰν τὸν ἔχῃς πάντα ὁμπρός σου
Ὡς καθὼς ἐπιθυμᾷς.

Νὰ σοῦ ζήσῃ ὁ γαΐδαρός σου
Καὶ νὰ ζήσῃς κ' ἡ ἀφεντιά σου,
Νὰν τὸν ἔχῃς 'ς τὴ δουλειά σου
Ὡς καθὼς ἐπιθυμᾷς.

***Καὶ ἄλλο.***

Νᾶν' καλορρίζικο τὸ νηὸ γαϊδοῦρι
Καὶ τοῦ εὔχομαι ὅσο δύναται ἀθρωπειὰ
Μὰ ὄχι ὀχ τὴν ντόπια, γιατὶ τότε δὰ
Εἶνε καλήτερα νᾶνε γαϊδοῦρι.

ΛΙΛΙΘ. Ὁ κ. **Remy de Gourmont**, ὁ διακεκριμένος Γάλλος μυθιστοριογράφος καὶ ποιητὴς καὶ χρονογράφος, ὅστις τιμᾷ καὶ τὰ «Παναθήναια» διὰ τῆς συνεργασίας του, εἶνε ἐκ τῶν ἀνεξαρτήτων καὶ εὐθαρσῶν συγγραφέων, οἵτινες συνασπισθέντες περὶ τὸν «Γαλάτην Ἑρμῆν», τὴν «Λευκὴν Ἐπιθεώρησιν», τὴν «Plume» καὶ ἄλλα περιοδικὰ ἀγωνίζονται τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα κατὰ τῆς κοινοτοπίας καὶ τῆς νωθρᾶς ἕξεως εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας· τολμηροὶ ἀλλ' ὄχι θρασεῖς, ἔχοντες ἰσχυρὰν αἰσθητικὴν καὶ φιλοσοφικὴν μόρφωσιν καὶ ὄχι κωδωνίζοντες ὡς λέβητες κενοί, δὲν πολυσέβονται τὰς κτηθείσας φήμας, οὐδ' ἀποκαλύπτονται πρὸ τῆς ἐπιτυχίας· δὲν ἀναγνωρίζουν τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἀξίας ἑνὸς συγγραφέως ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, διὰ τοῦτο ἀδιαφοροῦν ἐντελῶς περὶ αὐτοῦ, ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν μόνον τοὺς ὀλίγους, τοὺς ἐπιλέκτους· καὶ τὸ κοινόν, ἐννοεῖται, τοῖς τὸ ἀντιποδίδει, πολὺ ὀλίγον ἀγοράζον τὰ ἔργα των, τῶν ὁποίων αἱ ἐκδόσεις δὲν φθάνουν πάντοτε τὴν δευτέραν.

Ὁ κ. **Remy de Gourmont**, ὅστις ἀπορρέει ἐκ τοῦ Βολταίρου μᾶλλον ἢ ἐκ τοῦ Ρουσσὼ καὶ τοῦ Σατωβριάνδου, διακρίνεται διὰ τὴν ὡραίαν ἁπλότητα τοῦ ὕφους του καὶ τὴν παράδοξον καὶ βαθεῖαν λογικήν του· ἰδίως ἀπαράμιλλος εἶνε εἰς τὴν διάλυσιν καὶ ἀποσύνθεσιν τοῦ συνειρμοῦ τῶν ἰδεῶν, εἰς τὸν ἀμείλικτον κατακερματισμὸν τῶν συμπλεγμάτων τοῦ ἠθικοῦ, πνευματικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου· ἡ ἀποσυνθετική του ἐργασία ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸν σκεπτικὸν ἐμπειρισμὸν τοῦ Δαβὶδ Γιοὺμ (Hume) κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, χαρακτηριστικώτατον δὲ αὐτῆς δεῖγμα παρέχει ἡ περὶ Dissociation des Idées μελέτη του.

Ἐν τούτοις εἰς τὴν *Λιλίθ*, τὸ διαλογικὸν μυθιστόρημα τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε πρό τινος, δὲν βλέπομεν τὴν τόλμην τὴν ἀνατρέπουσαν τοὺς ἀποστεωθέντας διὰ τῆς ἕξεως συνδυασμοὺς τῶν ἰδεῶν, ὁ συγγραφεὺς ἐμμένει εἰς τὴν ἑβραϊκὴν κοσμογονίαν, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι τὴν ἀντίληψιν τῆς Γραφῆς ηὔρυνε διὰ τῆς μελέτης τῶν *Ἀποκρύφων* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τῶν *Χρονικῶν* τοῦ Ταμπαρᾶ, τοῦ Ταλμοὺδ καὶ ἄλλων ἑβραϊκῆς ἐμπνεύσεως σκοτεινῶν βιβλίων· ἡ πρωτοτυπία λοιπὸν τοῦ ἔργου ἔγκειται οὐχὶ εἰς τὸ σύνολον, οὐχὶ εἰς νέαν τινὰ διατύπωσιν τῆς γενέσεως τῶν ὄντων καὶ τοῦ λόγου τῆς ὑπάρξεώς των, ἀλλ' εἰς τὰ μέρη· διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ κ. **Remy de Gourmont** εἶνε συγγραφεὺς ὡραίων σελίδων μᾶλλον ἢ ὡραίου βιβλίου· χωρία τινὰ ἔχουν τὴν ἀπέριττον λιτότητα κεφαλαίων τῆς ἱερᾶς Ἱστορίας, ἄλλα δ' ἐνθυμίζουν ἀναγνώσεις, αἰφνιδίως ἀφυπνιζομένας ἐν τῇ συνειδήσει μας.

Παραδείγματος χάριν, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Γεχοβὰ μελετᾷ νὰ πλάσῃ τὴν Εὔαν ἐκ τοῦ κοιμωμένου Ἀδάμ, σκέπτεται ποῖον μέρος νὰ ἐκλέξῃ (σελ. 68) «—Τὸ οὖς; — Θὰ γείνῃ περίεργος. — Τὸ μέτωπον; — Θὰ γείνῃ ἀλαζών.—Τοὺς ὀφθαλμούς;—Θὰ γείνῃ φιλάρεσκος.—Τὴν ῥίνα; — Θὰ γείνῃ ἡδυπαθής.—Τὸ στόμα; — Θὰ γείνῃ φλύαρος.—Τὴν γλῶσσαν;—Θὰ λέγῃ ψεύματα. — Τὸν οὐρανίσκον; — Θὰ γείνῃ λαίμαργος. — Τὴν χεῖρα; — Θὰ γείνῃ κλέπτρια.—Τὸν πόδα; — Θὰ γαπᾷ νὰ τρέχῃ εἰς τοὺς δρόμους.—Τὴν καρδίαν; —Θὰ γείνῃ ζηλότυπος. — Τὴν κοιλίαν; — Θὰ γείνῃ ἀκόλαστος. Μοῦ χρειάζεται σὰρξ οὐδετέρα καὶ εὐπειθής». Τὸ χωρίον τοῦτο ἀορίστως μὲν ἐνθυμίζει τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο μέρος τῆς M^me^ Bovary, ὁπότε ὁ ἱερεύς, ἀφ' οὗ ἀπήγγειλε τὸ *Misereatur* καὶ τὴν *Indulgentiam*, ἐνέβαψε τὸν δεξιόν του ἀντίχειρα εἰς τὸ ἔλαιον καὶ ἤρχισε τὸ εὐχέλαιον· ἤλειψε πρῶτον τοὺς ὀφθαλμοὺς κτλ.,



ἀλλ' εἶνε σχεδὸν ἐπὶ λέξει μετάφρασις τῆς λεγομένης *χαγαδικῆς* ἐκδόσεως τῆς Γενέσεως, τῆς ὁποίας γερμανικὴν μετάφρασιν ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν. Ἰδοὺ τί λέγει αὕτη: «—Καὶ εἶπε.—Δὲν θέλω νὰ τὴν πλάσω ἀπὸ τὴν κεφαλήν, διὰ νὰ μὴ ὑψώνῃ ἀλαζὼν τὴν κεφαλήν, ὄχι ἀπὸ τὸν ὀφθαλμὸν διὰ νὰ μὴ γείνῃ περίεργος, ὄχι ἀπὸ τὸ οὖς διὰ νὰ μὴ ὠτακουστῇ, ὄχι ἀπὸ τὸ στόμα διὰ νὰ μὴ γείνῃ φλύαρος, ὄχι ἀπὸ τὴν καρδίαν διὰ νὰ μὴ γείνῃ φίλερις, ὄχι ἀπὸ τὴν χεῖρα διὰ νὰ μὴ ψηλαφᾷ τὰ πάντα μὲ τὴν χεῖρα, ὄχι ἀπὸ τὸν πόδα διὰ νὰ μὴ ὀλογυρνᾷ εἰς τοὺς δρόμους· θὰ τὴν πλάσω ἀπὸ κρυμμένον μέρος τοῦ Ἀδάμ, τὸ ὁποῖον μολονότι εἶνε γυμνὸς τὸ ἔχει σκεπασμένον».

— Φεῦ, ὅλα τὰ ἐλαττώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἠθέλησά ν' ἀπαλλάξω τὴν γυναῖκα τοῦ ἀνδρός, δὲν θὰ τὰ ἔχῃ ἄρα γε; λέγει ὁ Γεχοβὰ τοῦ Γκουρμόν.

— Καὶ ἐν τούτοις ὅλα αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα εὑρίσκονται ἐν αὐτῇ, λέγει ὁ Θεός, τῆς χαγαδικῆς ἐκδόσεως. «Δὲν τὴν ἔπλασα ἐκ τῆς κεφαλῆς, καὶ ὅμως ὑψώνει ἀλαζόνα τὴν κεφαλήν της, ὄχι ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ὅμως εἶνε περίεργος, ὄχι ἀπὸ τὸ οὖς καὶ ὅμως ὠτακουστεῖ, ὄχι ἀπὸ τὴν καρδίαν καὶ ὅμως εἶνε ζηλότυπος, ὄχι ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ ὅμως ψηλαφᾷ ὅλα, ὄχι ἀπὸ τὸν πόδα καὶ ὅμως εἶνε δρομογυρίστρα».

Τὰ περὶ τῆς ἀκολασίας τῆς γυναικός, τῆς ψυχικῆς συγγενείας της μετὰ τοῦ δαίμονος καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν δημιουργίας τοῦ Κακοῦ εἰς τὸν κόσμον εἶνε ἐντελῶς πεπαλαιωμένα. Τὰ πρόσωπα ὁμιλοῦν ὡς φιλόσοφοι· ἀναλύουν ἑαυτοὺς ὡς συγγραφεῖς· οἱ λόγοι των εἶνε εἰς ἄκρον ἐπιτετηδευμένοι καὶ ὑψηλοί. Ὁ Ἀδὰμ ἀφ' οὗ ἔφαγε τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν λέγει πρὸς τὸν Σατανᾶν—«Ἡ Ἄγνοια ἐγκαταλείπουσά με ἀφῆκεν εἰς τὴν κεφαλήν μου κενὸν βαθὺ ὡς κρημνόν»· τοιούτων ἐκφράσεων βρίθει τὸ ὡραῖον τοῦτο βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἀνοίγει ἔξαφνα θαυμασίας διαφάσεις ποιήσεως ἢ σκέψεως.

Ὁ Γεχοβά, μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας ἐκ τοῦ Παραδείσου, μονολογεῖ: «—Ἔφυγαν τὰ πουλάκια μου. Τί θὰ γείνουν ὑπὸ τὸ πέταγμα τοῦ ἱέρακος, ὅστις τὰ κατασκοπεύει; Ἀγαπημένα μου πουλιὰ ποῦ μ' εὐχαριστοῦσαν τόσον! Μοῦ μένει τὸ κλουβί.... ἂς γείνῃ κομμάτια». Εἰσέρχεται εἰς τὸν κῆπον καὶ τὸ φοβερὸν του βλέμμα ἀρκεῖ νὰ καταστήσῃ στεῖρα τὰ χόρτα, τοὺς θάμνους, τὰ δένδρα, τὰ ὄντα, ὅ,τι ἀναπνέει». Κ.

ΥΠΟ ΤΟΝ ΤΙΤΛΟΝ *Ἡ χρεοκοπία τῶν Θεῶν, ἐντυπώσεις ἐξ ἑνὸς ταξειδίου εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀνατολήν*, ἐδημοσιεύθη γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ Φλοραντὲν-Λοριὸ περίεργον βιβλίον, εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται λόγος περὶ Δελφῶν, Ὀλυμπίας, Δήλου, Ἀθηνῶν κτλ. Μολονότι δὲ ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου εἶνε ζωγράφος, δὲν ἐνδιατρίβει εἰς περιγραφάς, δὲν ἐξαντλεῖται εἰς τὰ ἐξωτερικὰ σχήματα, εἰς τὰ ὁποῖα συγκεντρώνουν τὴν προσοχήν των καὶ ὅσοι δὲν ἔχουν τὴν γραφικὴν ἀντίληψιν τῶν ζωγράφων, ἀλλ' ἐπιμένει εἰς τὰς ἐντυπώσεις τὰς ὁποίας παράγει ἡ φύσις καὶ ἡ τέχνη εἰς ψυχὴν ζωηρῶς αἰσθανομένην· εἶνε ἐντυπώσεις φιλοσόφου μᾶλλον, καὶ ἐνθυμίζουν τὴν *προσευχὴν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως* τοῦ Ρενάν. Ὁ συγγραφεὺς δὲν περιγράφει τὰ τοπία, τὰ μνημεῖα, τὰ καλλιτεχνήματα τὰ ὁποῖα εἶδεν, ἀλλ' ἀφ' οὗ τὰ εἶδεν ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν ὡς ἐὰν ἦσαν συνοδοιπόροι οἱ ἀναγνῶσταί του καὶ τὰ εἶδον ἐπίσης, καὶ ἐκφράζει τὴν περὶ αὐτῶν γνώμην του, διατυπώνει τὸ συμπέρασμα τοῦ προσκυνήματός του—διότι προσκύνημα μᾶλλον ἢ ταξείδιον πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ περιήγησις αὕτη τοῦ συγγραφέως. Ὡραιότερα μέρη εἶνε τὰ περὶ Ἄργους καὶ Τίρυνθος, ὡραῖαι δὲ σελίδες εἶνε καὶ αἱ περὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς.

BYZANTION! Ποίαν γοητείαν ἀσκεῖ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπὶ τῆς φαντασίας! Νομίζομεν ὅτι ἀφίνομεν τὴν πραγματικότητα καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὸ ὄνειρον· Τὸ Βυζάντιον, τὸ μεταίχμιον αὐτὸ μεταξὺ τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ νεωτέρου κόσμου, ἡ ἕδρα πάσης μεγαλοφροσύνης καὶ πάσης ἐγκληματικότητος ἐξικνουμένης μέχρις ἀκρωτηριασμοῦ ῥινῶν καὶ γλώσσης καὶ ἐξορύξεως ὀφθαλμῶν, πάσης παντολμίας κατακτητικῆς καὶ πάσης αὐλικῆς ἀδυναμίας καὶ εὐτελοῦς ῥαδιουργίας καλογηρικῆς καὶ γυναικείας, παντὸς μεγαλοπράγμονος ἡρωϊσμοῦ καὶ πάσης σχολαστικῆς λεπτολογίας, τὸ Βυζάντιον ἀναπλάττει τὸ περίφημον ἔργον τοῦ Ἰωάννου Λομβάρ, τὸ ὁποῖον ὡραῖα εἰκονογραφημένον ἐξέδωκεν ὁ παρισινὸς ἐκδοτικὸς οἶκος Ὀλλενδόρφ.

Τὸ ἔργον τοῦ Λομβὰρ δὲν ἔχει τὸ κάλλος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν ἀριστοτεχνίαν τῆς ὑφῆς καὶ τοῦ ὕφους τῆς *Σαλαμβὼ* τοῦ Φλωμπέρ, εἶνε περισσότερον περίπλοκον, ὄχι τόσον τεχνικόν, ἀλλ' ἡ ἔντασις τῆς ἐντυπώσεως τὴν ὁποίαν ἀφίνει δὲν εἶνε κατωτέρα ἀπὸ τὴν τῆς Σαλαμβώ, τὸ δὲ Βυζάντιον ἀναγεννᾶται μυστηριῶδες, φοβερὸν καὶ ταραχῶδες ὄχι ὀλιγώτερον μεγαλοπρεπῶς τῆς Καρχηδόνος.

Τοῦ μυθιστορήματος προτάσσεται πρόλογος τοῦ μυθιστοριογράφου Παύλου Μαργχερίτ, εἰς τὸν ὁποῖον οὗτος ἐξιστορεῖ τὴν ἰσχυρὰν καὶ ζωογονοῦσαν καὶ λαμπρύνουσαν φαντασίαν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν θλιβερὰν ζωὴν καὶ τὸ πένθιμον τέλος αὐτοῦ.

## *ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ*

ΕΙΣ τὰ ὑπ' ἀριθ. 18 καὶ 19 τεύχη τῶν Παναθηναίων ἐδημοσιεύθη πολὺ ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ κ. Λυκούδη «ἀπὸ Ὀλυμπίας εἰς τὸν ἐν Φιγαλείᾳ ναὸν τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος». Τὸ ἄρθρον τοῦτο δυστυχῶς περιέχει ἀνακριβείας τινὰς εἰς τὸ μέρος τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τῶν ἀνασκαφῶν, αἵτινες ἔφερον εἰς φῶς τὴν ὡραιοτάτην ζωοφόρον τοῦ ναοῦ· νομίζω δὲ ὅτι αἱ ἀνακρίβειαι αὗται χάριν δικαιοσύνης πρὸς τὴν μνήμην τῶν ἐνεργησάντων τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας εἶνε καλὸν νὰ διορθωθῶσιν.

Εἰς τὸ ἄνω ἄρθρον ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ Κόκκερελ, εἰς τὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν ὁ Hughes (Τόμ. 1. σ. 144) «ἐκφράζει τὴν χαράν του ὅτι πολὺ τοὺς ἐβοήθησεν ἡ τύχη εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἐπιχείρησιν διὰ νὰ κλέψουν τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν, ἀθετοῦντες ἀναληφθείσας ὑποχρεώσεις· εἴχομεν λέγει, συμφωνήσει μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ νὰ τοῦ δώσωμεν τὸ ἥμισυ τῶν εὑρημάτων μας. Ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν καθηρέθη. Ἄλλως θὰ εὑρισκόμεθα εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν ὡς ἐκ τῆς ὑποχρεώσεως τὴν ὁποίαν εἴχομεν ἀναλάβει»· τοῦτο εἶνε ἐσφαλμένον, ἰδοὺ τί λέγει ὁ Κόκκερελ ἐπὶ λέξει:

«We should have been much embarassed by an agreement with him, which made him proprietor of half the marbles; but he was now very glad to sell us his share . . .»

Μὲ ἄλλας λέξεις, τὴν ἄδειαν ν' ἀνασκάψουν καὶ νὰ λάβουν τὰνάγλυφα τὴν εἶχον λάβει οἱ ἀνασκάπτοντες ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ δώσουν εἰς τὸν Βελῆ Πασσᾶν (ὄχι Ἀλῆ) τὸ ἥμισυ τῶν εὑρημάτων. Καθ' ἣν ἐποχὴν ὅμως ἐτελείωσαν τὸ ἔργον των, ὁ Βελῆ Πασσᾶς μετετέθη εἰς ἄλλην διοίκησιν· ὡς μὴ ἔχων δὲ τὰ μέσα νὰ φέρῃ μαζί του τὰνάγλυφα προθύμως ἔλαβεν ἀντ' αὐτῶν χρήματα.

Εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον ὁ κ. Λυκούδης λέγει προσέτι «Πρὸ ταύτης τῷ ὄντι μόνος ὁ ὄροφος καὶ μέρος τοῦ σηκοῦ εἶχον καταπέσει ἔνδον τοῦ ναοῦ . . . Τὰ πάντα ἐξετόπιζον, συνέτριβον, ἀπέρριπτον, διεσκόρπιζον». Ὁ Chandler, ὅστις ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα τῷ 1766, συνήντησεν εἰς Ζάκυνθον τὸν Ἰωακεὶμ Βόσσερ, τὸν ἀνακαλύψαντα τὸν ναὸν τὸ παρελθὸν ἔτος. Παρ' αὐτοῦ ἐπληροφορήθη ὅτι «δύο στῆλαι εἰς τὰς γωνίας ἔχουν καταπέσει . . . αἱ ἄλλαι εἶνε ἀκέραιαι, ἐπ' αὐτῶν δὲ κεῖται συμπεφυρμένος σωρὸς (a confused heap). Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης θὰ κρίνῃ τις ὅτι ὁ σηκὸς ἦτο κατεστραμμένος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τουτέστι 50 ἔτη σχεδὸν πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Κόκκερελ ἀνασκαφῆς. Ἀρκεῖ νὰ ἐπισκεφθῇ τις τὰ ἐρείπια διὰ νὰ πεισθῇ ὅτι τοιαύτη τελεία καταστροφὴ δὲν ἐγένετο ποτέ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀρθρογράφος ὁμολογεῖ τοῦτο: «Καὶ ὅμως ὁλόκληρος οὗτος ὁ ναὸς δύναται καὶ πάλιν ν' ἀναστηθῇ ἀκέραιος».

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μεταφορὰν τῶν ἀναγλύφων, αὐτὰ μετεφέρθησαν εἰς Ζάκυνθον οὐχὶ ἐν ἔτει 1814, ἀλλὰ τῷ 1812 ἢ 1813, καὶ ἐκεῖ τὰ εἶδεν ὁ Hughes τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1813. Ἡ Βρεττανικὴ Κυβέρνησις τὰ ἠγόρασε τῷ 1814.

Αἱ μομφαὶ τὰς ὁποίας ἀπευθύνει ὁ κ. Λυκούδης κατὰ τῶν ἀρχαιολόγων τῶν ἀφαιρεσάντων τὰ ἀνάγλυφα ἐκ τοῦ τόπου εἰς τὸν ὁποῖον εὑρέθησαν, δὲν εἶνε ἐντελῶς δίκαιαι· διότι κατὰ τὴν ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ γλυπτὰ τοῦ Παρθενῶνος, τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς Βάσσας καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Αἰγίνης ἀφῃρέθησαν, ἡ Ἑλλὰς ἦτο εἰς κατάστασιν ὀλίγον διαφέρουσαν τῆς βαρβαρότητος. Μεγάλη καταστροφὴ καὶ ἐξαφάνισις ἀρχαιοτήτων εἶχε γείνῃ τὴν 17ην καὶ 18ην ἑκατονταετηρίδα. Ὁ Hobhouse, ὅστις ἐταξείδευε μὲ τὸν Βύρωνα εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1809, λέγει· «ἐὰν ἡ πρόοδος τῆς φθορᾶς ἐξακολουθήσῃ τόσον ταχέως ὅσον τώρα, ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν δὲν θὰ μείνῃ λίθος ἐπὶ λίθου εἰς τὸν Παρθενῶνα».

Πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ τις ἐπίσης ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα τριάκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς ἐλευθερώσεως ἀπὸ τῶν Τούρκων ἡ Ἑλλὰς δὲν ἦτο τὸ ἀσφαλέστερον μέρος πρὸς φύλαξιν τῶν ἀρχαιοτήτων. Ὁ Φίνλαϋ (Τόμ. VII σ. 232) γράφων περὶ τῆς ἐναντίου τοῦ Ὄθωνος ἐπαναστάσεως προσθέτει· «Πλῆθος πολυτίμων ἀντικειμένων ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἐκλάπη ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων, οἱ ὁποῖοι ὤφειλον νὰ τὰ φυλάξωσι. Τὸ πολύτιμον ἐκ Τεγέας ἀγγεῖον τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Ross ἐκλάπη ἐκ τοῦ Μουσείου καὶ ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ κ. Μέρλιν, ὑποπροξένου τῆς Ἀγγλίας, ὅστις τὸ ἐχάρισεν εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν ἑταιρείαν. Ἄλλοι πρόξενοι ὅμως δὲν ἔδειξαν τὴν αὐτὴν εὐσυνειδησίαν καὶ ἡ Ἑλλὰς ἔχασε μερικὰ ἄξια λόγου ἀντικείμενα . . . Αἱ ἀρχαιότητες αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὴν Βασίλισσαν Ἀμαλίαν ἐπωλήθησαν εἰς τὰς ὁδούς, στρατιῶται καὶ ἀστυνομικοὶ κλητῆρες ἐξηκολούθησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον νὰ προσφέρωσι πρὸς πώλησιν πολύτιμα ἀντικείμενα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως». Ἀκόμη καὶ σήμερον, ἐὰν κρίνῃ τις ἐκ τῶν γραφομένων εἰς τὰς ἐφημερίδας, δὲν ἐξέλιπεν ἐντελῶς ὁ κίνδυνος καὶ τὰ ξένα Μουσεῖα πλουτίζονται καθημερινῶς δι' ἀντικειμένων εὑρεθέντων ἐν Ἑλλάδι.

Ἀναντιρρήτως ὅμως τώρα τὰ πράγματα μετεβλήθησαν καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Παρθενῶνος καὶ τῆς Φιγαλείας εἶνε προσιτώτερα τώρα εἰς τοὺς καλλιτέχνας καὶ τοὺς ἀρχαιολόγους περισσότερον ἐν Ἀθήναις παρὰ ἐν Παρισίοις, Λονδίνῳ ἢ Μονάχῳ. Πρὸ δέκα περίπου ἐτῶν ἀνεκινήθη τὸ ζήτημα τῆς ἀποδόσεως τῶν γλυπτῶν τοῦ Παρθενῶνος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ δὲ ἰδέα εὗρεν ὑποστήριξιν εἰς πολλοὺς ἰσχυροὺς κύκλους. Ὁ κ. Φ. Χάρρισον κυρίως ἔγραψεν εἰς τὸ περιοδικὸν «ΙΘ' αἰὼν» μετὰ πολλοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἀρκεταὶ δ' ἐφημερίδες συνεφώνησαν μετ' αὐτοῦ. Δὲν ἀπεφασίσθη ὅμως τίποτε, καὶ ἐναπολείπεται εἰς τὰς μελλούσας γενεὰς τῶν Ἄγγλων νὰ ἐκτελέσουν τὴν εὐγενῆ ταύτην πρᾶξιν διεθνοῦς φιλοφροσύνης.

Σ. Κ. ΑΤΣΛΕΥ

## ΙΣΤΟΡΙΑ

ΥΠΟ ΤΟΝ ΤΙΤΛΟΝ *Μαθήματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας* ὁ κ. Bouché-Leclercq συνήνωσεν ἕνδεκα ἱστορικὰς μελέτας, αἱ ὁποῖαι, πραγματευόμεναι περὶ ποικιλωτάτων θεμάτων πᾶσαι ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ὡς κοινὸν δὲ χαρακτῆρα ἔχουσιν ὅτι εἶνε «λόγοι ἐναρκτήριοι» τῶν παραδόσεων τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῇ Σορβόνῃ. Τινὲς τῶν μελετῶν τούτων χρονολογοῦνται ἀπὸ εἰκοσαετίας· ἄλλαι εἶνε ὅλως πρόσφατοι. Πλὴν ἐν πάσαις παρὰ τὸν ἀρχαιοδίφην, τὸν εὐσυνειδητότατον καὶ ἀλάθητον πολυμαθῆ ἐπιστήμονα, ἐπιφαίνεται ἱστορικὸς ἀληθής, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῶν πολλαπλῶν γεγονότων ἐξάγει ἐννοίας καὶ διδάγματα. Οὕτως ὁτὲ μὲν ἐξαίρει τὴν κοινὴν ὑπόστασιν τῶν ἀρχαίων θρησκειῶν ἢ ἀναλύει τὰς σχέσεις τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας πρὸς τοὺς πολιτικοὺς θεσμούς. Ἄλλοτε ἐξετάζει ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως τὴν κακὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας καὶ καθιστᾷ προσεκτικὰς τρόπον τινὰ τὰς συγχρόνους δημοκρατίας. Ἀλλαχοῦ μελετᾷ τοὺς ἀγροτικοὺς νόμους καὶ τὸν σοσιαλισμὸν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἢ τοὺς παιδαγωγικοὺς θεσμοὺς τῆς Ἑλλάδος. Τέλος ἐπεκτείνει τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς καὶ παρακολουθεῖ τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν, ὑπεγείρει ἄκραν τινὰ τοῦ πέπλου, ὁ ὁποῖος καλύπτει τὸ ἀπόρρητον τῶν Σελευκιδῶν καὶ τῶν Λαγιδῶν, καὶ διαβλέπει ἐν τῇ λατρείᾳ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλληνικὴ Αἴγυπτος ἔτρεφε πρὸς τὴν δυναστείαν ταύτην τὴν πρώτην μορφὴν τῆς λατρείας τῆς πρὸς τοὺς νεωτέρους αὐτοκράτορας. Ὡς βλέπουσιν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται, ἡ ὕλη τοῦ συγγράμματος εἶνε πλουσιωτάτη. Ἑκάστη τῶν μελετῶν τούτων προφανῶς εἶνε ἀπόρροια μακροτάτων ἀτομικῶν ἐρευνῶν. Πολλὴ ἐπιστήμη κρύπτεται ὑπὸ τὴν φιλοσοφίαν ταύτην τῆς ἱστορίας τὴν εὐρυτάτας ἔχουσαν τὰς βλέψεις, τὴν ἄγουσαν εἰς σκέψεις πολλὰς ὄσῳ καὶ βαθείας. Ἐν τῷ συγγράμματί του ὁ κ. Bouché-Leclercq ἀπέδειξε πλέον ἢ ἐπαρκῶς, ὅτι ἡ «ἱστορία αὕτη δὲν εἶνε ἐφθαρμένη ἀρχαιότης» καὶ ὅτι ἡ περιεσκεμμένη πολυμάθεια εἶνε ἐν ἀνάγκῃ ἀξία ν' ἀπορρίπτῃ τὰ δεκανίκια της διὰ νὰ σπεύδῃ ταχύτερον πρὸς τὸ παρὸν ἢ καὶ πρὸς τὸ μέλλον.



## ΘΕΑΤΡΟΝ

ΠΟΛΥ φοβούμεθα ὅτι μεγάλην ἀπογοήτευσιν μᾶς ἐπιφυλάττει τὸ Βασιλικὸν Θέατρον. Εἴχομεν τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ κ. Βλάχος θὰ ἠγάπα τὸ ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον τὸν ἀνήγαγεν ἡ βασιλικὴ εὔνοια περισσότερον ἑαυτοῦ, καὶ ὅτι θὰ εἰσήρχετο εἰς τὸ Βασ. Θέατρον, ἀφίνων ἐκτὸς τῆς θύρας αὐτοῦ πᾶσαν ὀργὴν καὶ προκατάληψιν καὶ ἐμπάθειαν. Δυστυχῶς ὁ κ. Διευθυντὴς εἰσῆλθεν ἐντὸς μεθ' ὅλων τῶν ἀποσκευῶν του. Παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὰς σκονισμένας περὶ θεάτρου ἰδέας του, τανεξήγητα μίση του καὶ τὰς ἀνεξηγήτους ἐν πολλοῖς ἐκτιμήσεις του. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἔγεινε γνωστὴ ἡ ἐκλογὴ τῶν ἔργων τῶν ὁρισθέντων πρὸς μετάφρασιν καὶ τοῦ διορισμοῦ τῶν μεταφραστῶν, ὅλος ὁ ἡμερήσιος τύπος δὲν ἔπαυσε νὰ ἐκφράζῃ τὴν ἔκπληξίν του. Φοβούμεθα ὅτι ἡ ὀδυνηροτέρα ἔκπληξις μᾶς ἐπιφυλάσσεται τὸν προσεχῆ χειμῶνα.

Ἐν ᾧ εἰς τὰ ἰδικά μας θέατρα ἐμφανίζονται ὡς πρόσφατα τὰ ἔργα τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ υἱοῦ καὶ μεταφράσεις κατασκευάζονται μὲ τὴν ἰδέαν τῆς ἀποκαλύψεως ἀριστουργημάτων ἀγνώστων, ἐν Γαλλίᾳ τὸ κῦρος τοῦ συγγραφέως τοῦ *Φίλου τῶν γυναικῶν* ἤρχισε πολὺ νὰ κλονίζεται, τὰ δὲ δραματικά του ἔργα τὰ ὑποστηρίζοντα θέσεις, θεωροῦνται ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ὅτι ἔχουν ἐφήμερον μόνον ἀξίαν καὶ οὐδόλως ἐνδιαφέρουν τὰς μελλούσας γενεάς.

Ὁ κριτικὸς Λεπελλετιὲ μὲ πνεῦμα πολὺ δυσμενὲς γράφων περὶ τοῦ Δουμᾶ, λέγει ἐκτὸς ἄλλων: «Ὁ Ἀλέξανδρος Δουμᾶς εἶχεν ἀνάλαβῃ εἶδος ἀποστολῆς, νὰ πολεμήσῃ μίαν ἠθικὴν δουλείαν ὑφισταμένην εἰς τὴν ἐποχήν του. Ἤθελε νὰ ἀπελευθερώσῃ τὰς ἑταίρας, τοὺς νόθους καὶ τὰς ἐξαπατηθείσας κόρας. Εἰς τὴν γεναιόφρονα ταύτην ἀποστολὴν ὑπῆρχον λόγοι κληρονομικοί. Δὲν ἦτο ἔγγονος λευκοῦ καὶ μαύρης δούλης; ἐκ κληρονομικότητος ᾐσθάνετο οἶκτον εἰς τὰ θύματα τοῦ κώδικος, καὶ τοὺς δούλους τῆς κοινωνικῆς τάξεως, τῶν ἠθῶν, τῶν προλήψεων. Ὑπήκουεν εἰς τὴν φωνὴν τοῦ μαύρου αἵματος τοῦ ἀναμεμιγμένου εἰς τὰς φλέβας του. Ἡ μάμμη του, ἡ μαύρη Τιενέττα καὶ ἡ μήτηρ του ἡ ἐγκαταλειφθεῖσα ἐργάτις, τῷ ἐνέπνεον τὰς πρὸς χειραφέτησιν ἐπικλήσεις του. Σήμερον δὲν συγκινοῦσι πλέον κανένα.

## ΕΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΕΚ ΤΗΣ «Ἐκθέσεως Γύζη» ἐν Μονάχῳ ἠγόρασεν ἡ Βαυαρικὴ Κυβέρνησις τὴν *Ἐαρινὴν Συμφωνίαν* ἀντὶ 25,000 μάρκων. Ἐπίσης ὁ *Νέος Αἰὼν* ἠγοράσθη ὑπὸ ἰδιώτου 10,000 μάρκα. Καὶ ἡμεῖς ἐδῶ μένομὲν μὲ χέρια δεμένα. Καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀδιαφορεῖ διὰ τὰ ἔργα τοῦ Ἕλληνος ζωγράφου ποῦ ξενιτεύονται διὰ παντός. Εἶνε φεῦ! μέσα στὸ αἷμά μας ἡ ἀδιαφορία πρὸς ὅ,τι καλὸν ἔχομεν! Ἐνθυμούμεθα ἐν Μονάχῳ Γερμανὸν διευθυντὴν μεγάλου καλιτεχνικοῦ καταστήματος, ὁ ὁποῖος, ὅτε, ὁμιλοῦντες περὶ τοῦ Ἕλληνος ζωγράφου, εἴπαμεν: *ὁ Γύζης μας*, μὲ κάποιαν εἰρωνείαν μᾶς ἀπήντησεν: ὁ Γύζης σας; ἀλλ' εἶνε Γερμανὸς ὁ Γύζης. Καὶ εἶχε δίκαιον. Καὶ τὸ ἔλεγε καὶ ὁ ἴδιος. Ἀλλὰ μὲ τὸ πικρότερον παράπονον, μὲ μάτια πάντοτε θολωμένα, μὲ τὰ τρυφερώτερα λόγια ἐραστοῦ πρὸς ἐρωμένην.

Ὁ κ. Γ. Ἰακωβίδης ἐπεράτωσεν ἤδη καὶ τὰ δύο σχεδιογραφήματα, τὰ προωρισμένα διὰ τὴν πολυτελῆ ἔκδοσιν τῶν *Ἁπάντων* τοῦ Σολωμοῦ, περὶ ἧς ἐγράψαμεν εἰς πρδηγούμενον τεῦχος. Τὰ σχεδιογραφήματα ταῦτα εἶνε ἐμπνευσμένα τὸ μὲν ἐκ τοῦ μακροῦ ἐπικολυρικοῦ ποιήματος ὁ *Λάμπρος*, τὸ δὲ ἄλλο ἐκ τοῦ μικροῦ λυρικοῦ ποιήματος ἡ *Ἀγνώριστη*.

Μέσα εἰς τὴν σεληνοφώτιστον λίμνην πλέει ἡ βάρκα τοῦ Λάμπρου, εἰς τὴν πρύμνην τῆς ὁποίας κάθεται ἡ κόρη του συμμαζευμένη, βυθισμένη εἰς ἀπελπισίαν, μὲ τὴν κόμην καλύπτουσαν τὸ πρόσωπον· «λάμνει ὁ Λάμπρος καὶ δὲν τὴν κυττάζει,» ἐν ἀγρίᾳ θλίψει. Τὴν ἔχει ἀτιμάσει χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ὅτι εἶνε θυγάτηρ του καὶ ἐπὶ τῆς μορφῆς του ἐξεικονίζεται ὅλον τὸ ἄλγος τῆς ψυχῆς του καὶ αἱ τύψεις τοῦ συνειδότος· ἀμύνεται κατὰ τῆς ἀπελπισίας καὶ ἡ ἄμυνά του ἐκείνη ἐκδηλοῦται θαυμασίως ἐπὶ τῶν μυωδῶν βραχιόνων, οἱ ὁποῖοι σύρουν σπασμωδικῶς τὰς κώπας. Τὰ μόλις ἀναπαλλόμενα κύματα τῆς λίμνης, πενθίμως ὑπὸ τῆς σελήνης φωτιζόμενα, τὰ μακρόθεν διαγραφόμενα βουνά, ἐνδεδυμένα τὸν πέπλον τῆς νυκτός· ἡ θαυμασία ἔκφρασις τῆς μορφῆς τοῦ Λάμπρου καὶ ἡ ἀλγεινὴ στάσις τῆς κόμης του προσδίδουν εἰς τὴν εἰκόνα κάτι τὸ βαθέως πένθιμον καὶ προδιαθέτουν τὴν ψυχὴν τοῦ θεατοῦ εἰς τὴν τραγικὴν λύσιν τῆς ὑποθέσεως. Ἡ σύνθεσις εἶνε ἀμίμητος, ἡ ἐκτέλεσις θαυμασία.

Τὸ τελευταῖον σχεδιογράφημα «ἡ Ἀγνώριστη» μαρτυρεῖ τελείως ὅτι ὁ ἀληθὴς καλλιτέχνης ἔχει τὴν δύναμιν νὰ μεταπίπτῃ ἀπὸ αἰσθήματος εἰς αἴσθημα καὶ νὰ τὸ μεταδίδῃ μετ' ἴσης τέχνης. Αἰσθάνεσθε ἀληθῆ ἀγαλλίασιν ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς «Ἀγνώριστης» μὲ τὸ περιβάλλον τῶν βουνῶν, τῶν εὐθύμως διατεμνομένων καὶ τῶν ἀνθέων τῶν παμπληθῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων πρὸ τῆς ὡραίας λευκοφόρου παρθένου

ἐρωτευμένο
νὰ μὴ τ' ἀφήσῃ
νὰ τὸ πατήσῃ
παρακαλεῖ.

Μία μορφὴ γλυκυτάτη, συμπαθῶς ὡραία, κατερχομένη ἀπὸ τὸν διὰ μέσου λόφων ὀφιοειδῶς ἐκτυλισσόμενον ἀγροτικὸν δρομίσκον παρουσιάζει χαριτωμένον σῶμα μὲ τὴν στολὴν τὴν κατάλευκον καὶ διασπείρει τὴν χαρὰν εἰς ὅλον τὸ τοπίον μὲ ἓν γλυκύτατον καί πως ἀορίστως διαγραφόμενον μειδίαμα. Καὶ ὅταν τὴν βλέπετε ἐν τῇ εἰκόνι μὲ τὴν κίνησίν της τὴν ἀφελῆ, μὲ τὸ βλέμμα της τὸ ἀγνόν, δὲν δύνασθε νὰ μὴ ἐνθυμηθῆτε τὸ χαριτωμένον ποίημα καὶ ν' ἀναφωνήσετε καὶ σεῖς μετὰ τοῦ ποιητοῦ·

Ποιὰ εἶνε τούτη
ποῦ κατιβαίνει
στ' ἄσπρα ντυμένη
ὄχ' τὸ βουνό;

ΟΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ Ἕλλην καλλιτέχνης κ. Ράλλης καταγίνεται εἰς μέγαν πίνακα τὴν «Νύκτα Χριστουγέννων ἐν Βηθλεὲμ κατὰ τὸ 1900». Τὸ ἔργον θὰ παριστᾷ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γεννήσεως πλῆρες γυναικῶν καὶ παιδίων ὑπὸ τὸ φῶς

λαμπάδων καὶ κανδηλῶν. Τὸ θέμα αὐτό, ἐκ τοῦ κύκλου τοῦ τόσον προσφιλοῦς εἰς τὸν κ. Ράλλην καὶ εἰς τὸν ὁποῖον τόσον διαπρέπει, ἀναμένομεν νὰ προικίσῃ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν Τέχνην μὲ ἔργον ἀντάξιον τοῦ χρωστῆρος τοῦ Ἕλληνος ζωγράφου.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ περιοδικὸν δημοσιεύει λίαν ἐνδιαφερούσας σημειώσεις τοῦ κριτικοῦ Floerke περὶ τοῦ *μεγάλου καλλιτέχνου Μπαϊκλιν, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν* ἐπὶ ἔτη μακρὰ εἷς τῶν ἐπιστηθιωτάτων φίλων. Μᾶς ἀναπαριστᾷ οὗτος αὐτόν, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἰδέαν, ἣν ἐμπνέουσι τὰ ἔργα του, ὡς ἐστερημένον ὅλως παντὸς λυρισμοῦ, «ἀνεξάρτητον, ἔχοντα πλήρη συνείδησιν ἑαυτοῦ, φιλόπονον, εἰλικρινῆ καὶ ἀπερίφραστον, σαφῆ, ὑγιᾶ τό τε σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα, ἄνδρα δράσεως πρὸ παντός, διαβλέποντα ἐναργῶς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, οὐδέποτε ἀπ' αὐτοῦ παρεκκλίναντα».

Ἡ ἱστορία τοῦ ἀτομικοῦ καὶ οἰκογενειακοῦ του βίου κατ' οὐδὲν συμβάλλει εἰς τὴν τῶν καλλιτεχνικῶν του ἔργων. Οὐδὲν τὸ ξένον πρὸς τὴν Τέχνην ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τὴν ἐλαχίστην ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασιν. Ἀναγνωρίζει τις τὸν Ἑλβετὸν πανταχοῦ παρὰ τῷ Μπαϊκλιν. Ἡ ζωγραφικὴ του οὐδέποτε ἐδελεάσθη ἀπὸ οἱανδήποτε σχολήν, ἀπὸ οἱανδήποτε δόγμα. Ἀπηλλαγμένος τῆς δουλείας εἰς ἣν ἄλλοι ἀσμενίζουν, τῆς φιλοδοξίας, τοῦ πατριωτισμοῦ, τῆς κοινωνίας, τοῦ καλλιτεχνικοῦ συρμοῦ κλπ. εἶνε αὐτὸς οὗτος· βλέπει δὲ μόνον τὸν καλλιτεχνικόν του σκοπὸν καὶ ζῇ μόνον ὅπως ἐπιτύχῃ αὐτοῦ. Ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ὁ ὀργασμός, ἡ συγκίνησις τοῦ ἔαρος. Δὲν φθονεῖ καὶ δὲν μιμεῖται κανένα· μελετᾷ, ἀναπτύσσει, ἐκφράζει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν. Ἀποφεύγει τὴν συναναστροφὴν τῶν καλλιτεχνῶν. Εἶνε πτωχὸς καὶ ἐργάζεται φιλοπονώτατα διὰ νὰ διαθρέψῃ τὴν οἰκογένειάν του· Μαικήναν οὐδένα ἐγνώρισεν. Ὁ περιλάλητος κόμης Schack μᾶλλον τὸν ἐξεμεταλλεύθη ἢ τὸν ἐβοήθησε. Μετὰ μίαν ἢ δύο ἀποπείρας παραιτεῖται τῶν ἐπισήμων θέσεων, προτιμῶν νὰ εἶνε πτωχὸς καὶ ἀνεξάρτητος ἢ νὰ διατελῇ ἐν μέσῳ μηχανορραφιῶν.

Φράσεις τινὲς τοῦ Μπαϊκλιν συμπληροῦσι τὴν εἰκόνα αὐτοῦ. «Ποῖον ν' ἀναστρέφεταί τις; Ὄχι τοὺς ζωγράφους, ὁπωσδήποτε. Πάντες οὗτοι προσπαθοῦσιν οὐχὶ νὰ πραγματοποιήσουν ἓν καλλιτεχνικὸν ἰδεῶδες, ἀλλὰ νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν τέχνην αὐτῶν. Ὁ εἷς ἐπιθυμεῖ νὰ γείνῃ πλούσιος, ἄλλος νὰ κατακτήσῃ δόξαν καὶ τιμάς, ἄλλος νὰ γείνῃ διευθυντὴς ἀκαδημίας· κανεὶς δὲν σκέπτεται ν' ἀναπτύξῃ ἡσύχως ὅ,τι ἔχει ἐν ἑαυτῷ.»—«Ν' ἀπορροφᾶταί τις ὁλόκληρος ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του! Ὄχι! Ἐκπληρῶ τὸ πρὸς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας μου καθῆκον, ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ τοῖς δώσω ὅλην μου τὴν ζωήν!»

ΜΟΥΣΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ. Ἡ ἐπίδρασις τῆς μουσικῆς ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος εἶνε γνωστοτάτη καὶ ἡ *χαρίεσσα παράδοσις* τοῦ νεαροῦ Δαυίδ, παίζοντος κιθάραν διὰ νὰ κατευνάσῃ τὴν μανίαν τοῦ γηραιοῦ Σαούλ, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐπίδρασις αὕτη εἶνε γνωστὴ ἀπὸ μακροτάτου χρόνου.

Ὁ ἰατρὸς Laborde, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ἐχρησιμοποίησε τὴν ἐπὶ τοῦ τετραχόρδου τέχνην του, ὅπως κατευνάζῃ τοὺς ἐν μανίᾳ διατελοῦντας, προέβη ἐξ ὀνόματος ἑνὸς ὀδοντοϊατροῦ, τοῦ κ. Δρόσνερ, εἰς ἀνακοίνωσιν πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Ἰατρικῆς ἐν Παρισίοις περὶ νέας ἐφαρμογῆς τῆς μουσικῆς εἰς τὴν θεραπευτικήν.

Ὁ κ. Δρόσνερ, ὁ ὁποῖος ἀποκοιμίζει τοὺς πελάτας του διὰ τοῦ πρωτοξειδίου τοῦ ἀζώτου, εἶχε παρατηρήσει ὅτι, παρὰ τὴν ἐπωνυμίαν αὐτοῦ ὡς ἀερίου ἱλαροποιοῦ, τὸ ἀναισθητικὸν τοῦτο δὲν παρεῖχε πάντοτε ὕπνον εὐάρεστον καὶ ἀπέδιδεν εἰς τοὺς θορύβους τῆς ὁδοῦ τὰ δυσάρεστα ὄνειρα, τὰ ὁποῖα ἔβλεπον οἱ παρ' αὐτοῦ ὑφιστάμενοι ἐγχείρησιν. Ἰδοὺ ἓν παράδειγμα· γυνή τις ἐξέβαλε κραυγὰς διαρκούσης τῆς ἐγχειρήσεως· κατὰ τὴν ἀφύπνισιν ἐδήλωσεν ὅτι εἶδεν ὄνειρον κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ σύζυγός της εἶχε καταπλακωθῆ ἀπὸ ἓν λεωφορεῖον. Σημειωτέον ὅτι τὸ ὀδοντοϊατρικὸν ἐργαστήριον εὑρίσκετο ἐπὶ ὁδοῦ λιθοστρώτου, τὴν ὁποίαν ἐν μεγάλῳ πατάγῳ τριποδισμοῦ τῶν ἵππων καὶ ἤχων τῶν κεράτων διέσχιζον ἀλλεπάλληλα τὰ λεωφορεῖα.

Ὁ κ. Δρόσνερ μετέφερε τὸ ἐργαστήριόν του ἐπὶ αὐλῆς σιωπηλῆς καὶ οἱ πελάται του δὲν κατελαμβάνοντο πλέον ὑπὸ ἐφιαλτῶν διαρκοῦντος τοῦ τεχνητοῦ ὕπνου· ἀλλ' ἔπραξε καί τι πλέον· ἐσκέφθη νὰ ντικαταστήσῃ τὴν ἐπίδρασιν τῶν δυσαρέστων καὶ ἀνησυχητικῶν θορύβων διὰ τῆς ἐπιδράσεως ἁρμονικῶν καὶ εὐφροσύνων μελῳδιῶν. Ἁπλοῦν ὀργανέτον ἐπήρκεσεν εἰς τὰ πρῶτα αὐτοῦ πειράματα, τὰ ὁποῖα ἀπέβησαν τὰ μάλα εὐχάριστα. Οἱ πελάται του ἀποκοιμῶνται εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον διὰ μικροτέρας δόσεως ἀναισθητικοῦ· ἡ ὄψις αὐτῶν εἶνε γαλήνιος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὕπνου, καὶ ἐὰν ἐνθυμοῦνται ὅτι ὠνειρεύθησαν, τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει πάντοτε, οὐδὲν ὑφίσταται τὸ δυσάρεστον ἐν τῇ ἀναμνήσει ταύτῃ. Τὰ ποτελέσματα εἶνε ἀκόμη καλλίτερα ἀφ' ὅτου ὑποκατέστησεν εἰς τὸ ὀργανέτον φωνόγραφον, τοῦ ὁποίου οἱ ἀποδέκται προσηλοῦνται εἰς τὰ ὦτα τοῦ πελάτου.

## ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

### Ἑλληνικά.

***Ἐξεδόθησαν:*** *ΟΔΗΓΟΣ ΤΩΝ ΑΠΛΩΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΩΝ* ὑπὸ *Ἀντωνίου Μηλιαράκη* (ἔκδοσις δευτέρα — Ἀθῆναι, Ι. Δ. Κολλάρος) δρ. 1.

*Ο ΑΓΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΦΘΙΣΕΩΣ* ὑπὸ P. Brouardel κατὰ μετάφρασιν *Ἀντωνίου Καλλιβωκᾶ* σχ. 8ον, σελ. 128, δρ. 2. (Ἐκδοτικὸν βιβλιοπωλεῖον Ν Τζάκα καὶ Π. Πετράκου).

*ΔΥΟ ΠΟΝΟΙ* δρᾶμα εἰς πρᾶξιν μίαν ὑπὸ *Φρ. Κοππέ*, μετάφρασις *Ἅγιδος Θέρου*, ἔκδοσις «Πινακοθήκης» (Ἀθῆναι 1901, τυπογρ. Ἀνέστη Κωνσταντινίδου σχ. 16ον, σελ. 22, δρ. 1).

*Η ΣΕΡΕΝΑΤΑ ΤΩΝ ΛΟΥΛΟΥΔΙΩΝ* ὑπὸ *Σ. Σκίπη* (Ἀθῆναι 1901, τυπογραφεῖον «Νομικῆς»).

***Ἀπὸ τὰ ξένα περιοδικά:*** *Η ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ* ὑπὸ *E. Sensot* Orland. Nouvelle Revue (15 Ἰουλίου).

*Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΝΤΥΠΟΥ ΣΕΛΙΔΟΣ* ὑπὸ Peek. Συμβουλαὶ καὶ θεωρίαι περὶ τοῦ ἀρίστου τρόπου, καθ' ὃν δέον τις νὰ παρουσιάζῃ τυπογραφικῶς τὰς ἰδέας του. Cosmopolitan (Ἰούνιος).